IX. KÖTET, 4. FÜZET. ÚJ FOLYAM. 1901 OKTOBER—DECZEMBER.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK

KÖZLÖNYE.

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SCHÖNHERR GYULA.

1901. ÉVI FOLYAM.

IV. FÜZET.

BUDAPEST.
KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA.
1901.

TARTALOM.

Lap

Fraknói Vilmos. A Korvina-könyvtárban másolt kéziratok Emich Gusztáv gyűjteményében. (Egy melléklettel és a szöveg közt 3 hasonmással.) 338

Czakó Elemér. A könyvnyomtatás és könyvdiszítés iparművészete. (Harmadik befejező közlemény 10 szövegképpel.) ... 349

Naményi Lajos. A nagyváradi nyomdászat története. (Harmadik közlemény, a szöveg közt egy hasonmással.) ... 364

Erdélyi Pál. Az apostagi graduál ... 386

Tárcza. Évnegyedes jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának állapotáról 1901 július 1-től szeptember 30-ikáig ... 388

Ügyviteli szabályzat a budapesti egyetemi könyvtár részére ... 393

A szegedi Somogyi-könyvtár állapota 1900—1901-ben ... 400

Szakirodalom. Borsos István, A pápai ev. ref. főiskola könyvtárának katalogusa és rövid története. Ism. *D. L.* — Varjú Elemér, A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. Ism. *—ó.* — Mocsáry Miklós, Hogyan bánjunk könyveinkkel? Ism. *—r.* — Edouard Rouveyre, Connaissances nécessaires à un bibliophile. Ism. *Gulyás Pál.* — Gutenberg-Fest zu Mainz im J. 1900. Ism. *– r.* — Folyóiratok szemléje. I. Hazai folyóiratok. (Egyetemes Philologiai Közlöny XXV. 8. 9. 10., Erdélyi Múzeum XVIII. 7. 8., Grafikai Szemle XI. 7. 8. 9., Irodalomtörténeti Közlemények XI. 3., Századok XXXV. 7. 8.) II. Külföldi folyóiratok. (Blätter für Volksbibliotheken und Lesehallen II. 7—8. 9—10, Centralblatt für Bibliothekswesen XVIII. 7. 8. 9., Deutsche Litteraturzeitung XX. 27. 28. 29. 32. 33. 35. 36. 38. 39., Le Bibliographe Moderne V. 26—27., Revue des Bibliothèques XI. 4—6., Rivista delle Biblioteche e degli Archivi XII. 5. 6—7. 8., Zeitschrift für Bücherfreunde V. 4. 5. 6.) ... 404

A magyar bibliografiai irodalom az 1901-ik év második évnegyedében **Kováts László**-tól ... 414

Vegyes közlemények. Kinevezések és előléptetések a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárában. Id. Szinnyei József székfoglalója a M. Tud. Akadémiában *(—r.).* A könyvtári tudományok a kolozsvári tudomány-egyetemen. Ujabb intézkedések a sajtóügyi köteles példányok szétosztása ügyében. A debreczeni ev. ref. kollegium nagy könyvtára. A kassai múzeum könyvtára. Népkönyvtárak szervezése. A bécsi udvari könyvtár miniatür-kiállítása. Adalék a brassói könyvtár XVI. századi történetéhez *(Grünn Albert.).* Kassai tanuló 1602. évi munkája *(K. L.).* Szentyel Mihály nagybányai könyvnyomtató *(K. L.).* Egy vidéki író és könyvnyomtató a mult század elejéről *(G. A.)* ... 416

Változások a magyarországi nyomdáknál 1901 szeptember 16-tól, deczember 15-ikéig ... 422

Név- és tárgymutató ... 423

A Magyar Könyvszemle

előfizetési díját 1901 október 1-től deczember 31-ikéig beküldték:

Az 1899. évi folyamra: Thallóczy Lajos.

Az 1900. évi folyamra: A losonczi áll. főgimnázium.

Az 1901. évi folyamra: Acsády Ignácz, Conczilen Emil, a m. kir. honvédelmi miniszterium, a marosvásárhelyi r. kath. gimnázium, a váczi kegyesrendi főgimnázium.

Az 1902. évi folyamra. Csoma József, a gyöngyösi áll. főgimnázium Vachott-köre, Hartmann Leopold (Kugli és Deutsch) zágrábi könyvkereskedése, a marosvásárhelyi r. kath. gimnázium (az 1. félévre), a nagykőrösi ev. ref. főgimnázium, a pozsonyi ev. liczeum, Toldy Lajos (3 példányra).

A KORVINA-KÖNYVTÁRBAN MÁSOLT KÉZIRATOK EMICH GUSZTÁV GYŰJTEMÉNYÉBEN.

Fraknói Vilmostól.

(Egy melléklettel és a szöveg közt 3 hasonmással.)

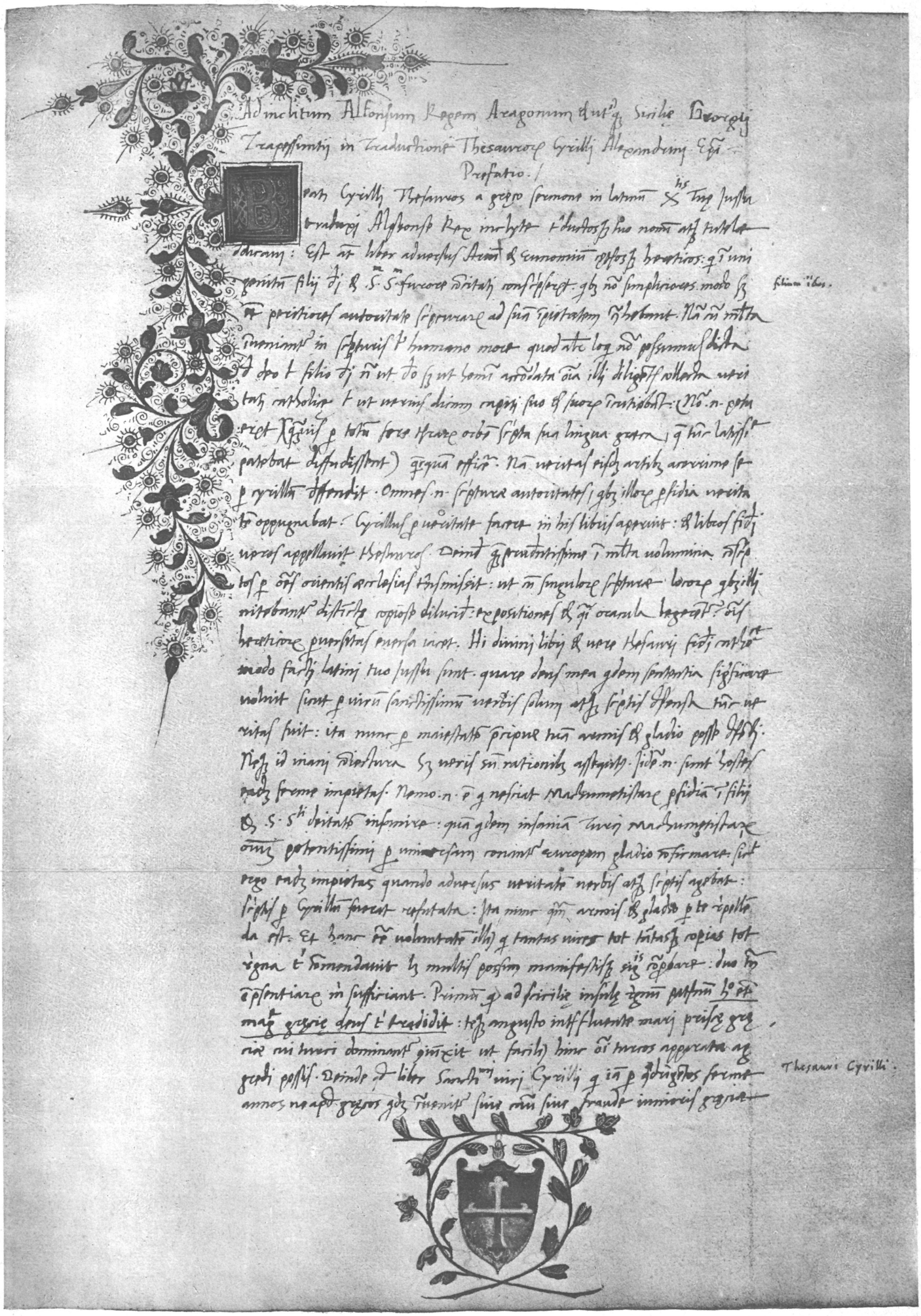
A »Magyar Könyvszemle« 1887-iki évfolyamában ismertettem egy Vitéz János váradi püspök által javított Korvin-kódexet, mely a berlini könyvpiaczról emőkei Emich Gusztáv lelkes és avatott könyvgyűjtő birtokába került. Megjegyeztem, hogy »az utolsó évtizedekben magyar bibliografiai szempontból érdekesebb régi kézirat nem került magán-gyűjtő birtokába, minélfogva hálával tartozunk Emich Gusztávnak azért, hogy egy fényes korszak becses emlékét idegen földről visszaszerezte hazánknak.«

Kíváló örömömre szolgál, hogy ezt a nyilatkozatot tizenöt esztendő múlva ismételni alkalmam van.

Philipps angol könyvgyűjtő kéziratainak árúbabocsátása alkalmával, a nagyszámú értékes kéziratok lajstromának lapjain a következő vonta magára Emich figyelmét:

»Thesaurus adversus haereticos s. Cyrilli a Georgio Trapezuntio traductus cum dedicatione ad Alphonsum regem Aragoniae. — S. Basilii de divinitate filii et spiritus sancti adversus Eunomium a Georgio Trapezuntio traductus. — Ejusdem ad Amphilochum liber. — Aegypti Alexandrini opera. — Augustinus de spiritu et anima. — Manuscript with illuminated border and arms at the foot of first page, bound in original oak boards, covered with stamped leather.«

Ezen leírásban semmi sem árúlta el a kézirat magyarországi vonatkozását. A magyar könyvgyűjtő érdeklődését Trapezunti György neve kelthette föl; mivel ez a XV. századbeli humanista több munkáját magyar főpapoknak ajánlotta.

A SURRIANO-KÓDEX SZENT-CZIRILL-FORDÍTÁSÁNAK CÍMLAPJA.

(A kódex eredetije Emich Gusztáv úr könyvtárában.)

Emich megvásárolta a kéziratot és áldozatkészségét dúsan megjutalmazva láthatja annak konstatálásával, hogy a kötetben egybefoglalt öt munka Mátyás király budai könyvtárának kéziratairól másoltatott le.

Álljon itt mindenekelőtt bibliografiai leírása.

A XVI. század első negyedében készült. Papirra van írva. 29 cm. magas, 21 cm. széles.

Egykorú kötésének fatábláit préselt barna bőr borítja. A csattokból két töredék van rajta.

249 levelet számít.

Az első levélen újabb kézírással a kézirat tartalma hibásan és hézagosan van jelezve.

A 2. levél élén XVII. századbeli kéz följegyzé;

»Collegii Agensis Societatis Jesu Catalogo inscriptus.«

A kézirat e szerint a francziaországi ageni jezsuiták könyvtáráé volt, ahonnan kétségkívül a Jézus-társaság feloszlása után került magántulajdonba.

Öt különböző munkát tartalmaz, melyek négy kéztől származnak. Ezeket a következő módon jelezzük:

A) A kézirat első tulajdonosáé, Surriano Antalé, ki mint velenczei követ Ulászló király udvaránál 1512-től 1516-ig működött.

B) A bolognai Marescalcus Lajosé.

C) Egy ismeretlen könyvmásolóé.

D) Egy másik ismeretlen könyvmásolóé.

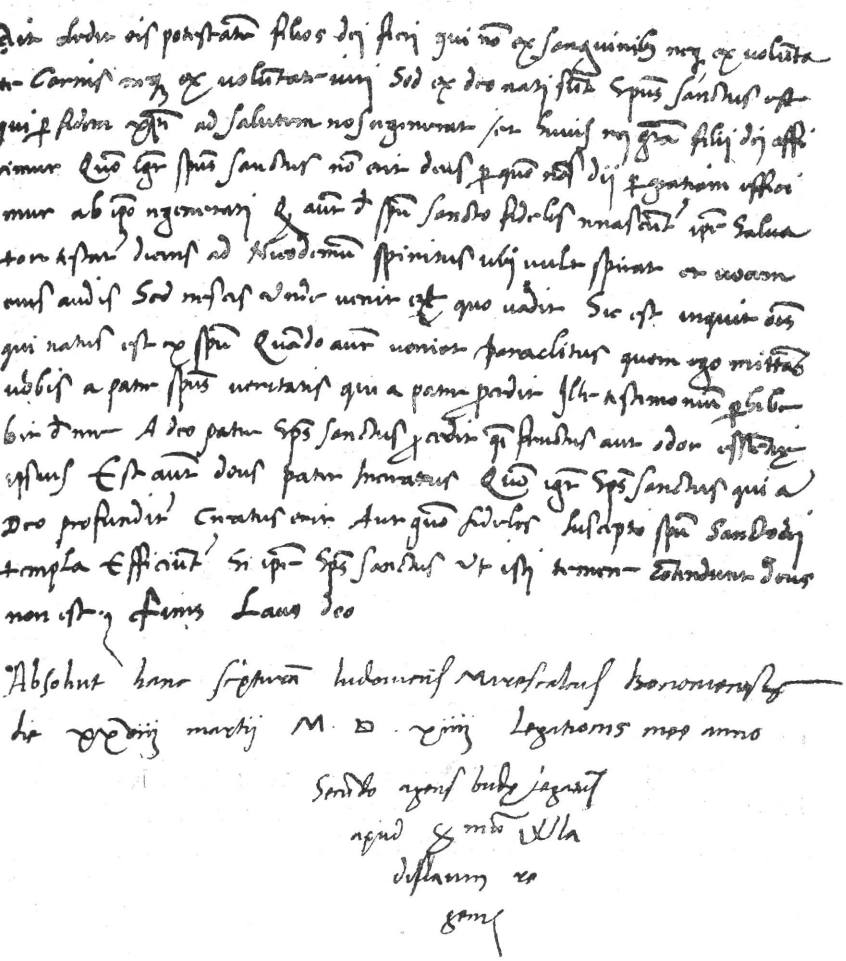
I.

A 2-ik levelén kezdődik a kötetben foglalt munkák elsejének tartalommutatója, melyet A. keze írt.

»Duodecim librorum thesaurorum beati Cyrilli patriarchae Alexandrini ad fratrem suum Nemesinum adversus haereticos conscriptorum. Et capitulorum libros duodecim praedictos dividentium tabula haec est.«

Ez a tartalommutató két hasábban van írva; az egyik fekete tentával a fejezetek tartalmát, a másik veres tentával a fejezetek kezdőszavait tartalmazza.

Mindegyik lap felső szélén »Jesus et Maria« (szokásos rövidítéssel) látható.

Surriano kolofonja Szent-Czirill munkájának végén.

Az 5., 6. levelek üresen maradtak.

A 7. levelén szintén A. kézzel Trapezunti Györgynek Alfonzhoz, Aragonia és Nápoly királyához, intézett ajánlólevele.

Az első oldal díszesen van kiállítva. A kezdőbetű (B) ibolyaszínű alapon aranynyal van festve. Belőle kiágazik sokszínű virágfűzér, mely a lap két szélét fogja át. A lap alján: levélkoszorútól környezett czímerpajzs, Surriano czímerével: egyenlőkarú kereszt,

melynek felső része fehér, az alsó része fekete, amaz fekete ez fehér alapról emelkedik ki.[1]

A 8. levelén kezdődik és a 116-ikon végződik Alexandriai Szent-Cyrill munkájának latin fordítása, a B. kézírással, mely dísztelen, mondhatnók hanyag. Közben-közben egész lapokat az A. kéz írt le, a mely szöveg közé a fejezeteknek címét is beiktatta.

A lapszéleken egy ötödik kéztől származó jegyzetek sűrűn fordúlnak elő.

A munka végén az A. kéztől származó következő sorok olvashatók:

»Absolvit hanc scripturam Ludovicus Marescalcus Bononiensis die XXVIII. Martii MDXIIII. legacionis mee anno secundo agens Bude apud serenissimum Wladislaum regem.«

Szent-Cyrill ezen munkájának Trapezunti Györgytől származó fordítása számos kiadásban látott napvilágot.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában levő 1514-ik évi párisi kiadás a következő címet viseli:

»Praeclarum opus Cyrilli Alexandrini, quod thesaurus nuncupatur, quatuordecim libros complectens et de consubstantialitate filii et spiritus sancti cum Deo patre contra haereticos luculenter disserens.«

Eszerint tizennégy könyvre van osztva, míg az Emich-kéziratban tizenkettőre. Mindazáltal a tartalom azonos.

A párisi kiadásban az ajánlólevél nincs meg.

II.

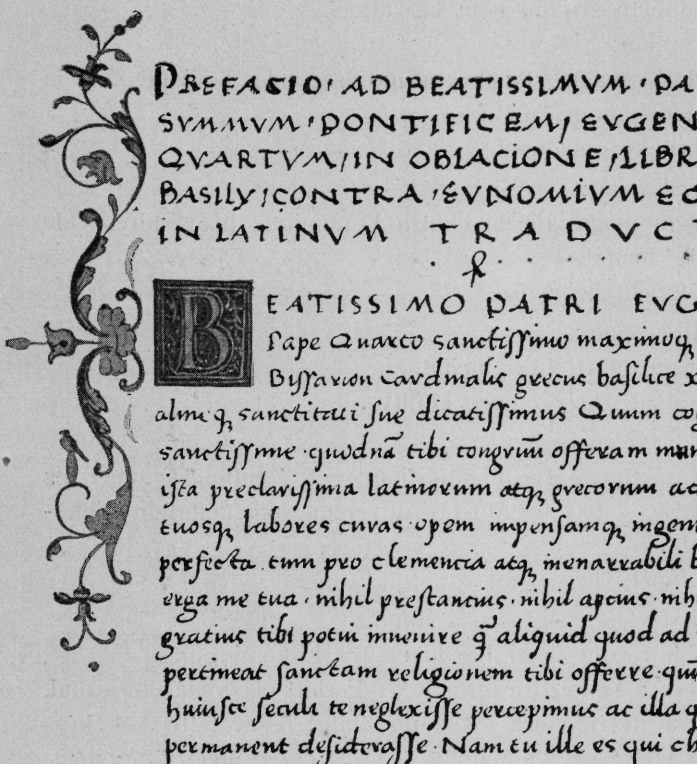
A második munkának, melyet kéziratunk tartalmaz, Nagy-Szent-Bazil a szerzője.

A 117-ik levelen veres tentával, nagy betűkkel áll:

»Prefacio ad beatissimum patrem summum pontificem Eugenium quartum in oblacione libri beati Basilii contra Eunomium e graeco in latinum traducti.« Szerzője Bessarion bibornok.

A kezdőbetű (szintén B.) egyenlő azzal amit fentebb ismer-

[1] V. ö. Le arme overo insegne di tutti li nobili della magnifica et illustrissima città di Venetia c' hora vivono. (Velencze, 1596.)

PREFACIO AD BEATISSIMVM PATREM SVMMVM PONTIFICEM EVGENIVM QVARTVM IN OBLACIONE LIBRI BEATI BASILY CONTRA EVNOMIVM E GRECO IN LATINVM TRADVCT

BEATISSIMO PATRI EVGENIO Sape quarto sanctissimo maximoq; pontifici Bessarion cardinalis grecus basilice xij apostolorū almoq; sanctitati tue dicatissimus Quum cogitarem pr̄ sanctissime quodnā tibi congrūm offeram munus tum pro ista preclarissima latinorum atq; grecorum adeo pertę tuosq; labores cuvas opem impensamq; ingentem unione perfecta tum pro clemencia atq; inenarrabili benivolencia erga me tua nihil prestantius nihil apcius nihil profecto gratius tibi potui invenire q̄ aliquid quod ad noscram pertineat sanctam religionem tibi offerre quū ista omnia huiusce seculi te neglexisse percepimus ac illa que sola permanent desiderasse Nam tu ille es qui christum ab ipa sequutus adolescencia es tu qui a teneris ut aiunt unguiculis mundum et omnia neglexisti mundana iccirco et merito non modo in hoc seculo centuplum tibi evenit dnūc

SZENT-BAZIL MUNKÁJA CZÍMLAPJÁNAK FELSŐ RÉSZE.

tettem. Azonban a belőle kiemelkedő színes virágfűzér kisebb méretű és kevésbbé díszes.

A 118 levélen:

»Georgii Trapezuntii, ad reverendissimum patrem Bessarionem cardinalem exhortantem ad traductionem magni Basilii responsio.

A kezdőbetű (A) nem készült el, helye üresen maradt.

A 119. levélen:

»Beati Basilii Cesaree archiepiscopi Capadociensis, de divinitate filii et spiritus sancti adversus Eunomium incipit.«

A kezdőbetű szintén nem készült el.

137. levélen:

»Eiusdem magni Basilii sermo secundo *(sic)* de filio, in refutationem dogmatis Eunomii.«

Egyszerű kezdőbetűvel.

A 157. levélen:

»Eiusdem magni Basilii contra Eunomium liber tercius de spiritu sancto incipit.«

A kezdőbetű helye üres.

A 161. levélen:

»Prologus quarti libri incipit.«

A kezdőbetű helye nincs kitöltve.

A 162. levélen:

»Eiusdem magni Basilii questiones et solutiones super his que ex novo ac veteri testamento adversus filii deitatem Eunomiani arguunt.«

A kezdőbetű helye üres.

A 184. levélen végződik a munka:

»Finis librorum beati Basilii contra Eunomium.«

Az egész a C. kéz írása, mely gyakorlott olasz másolóra utal.

A kézirat tulajdonosa ezt a másolatot összvetette két kézirattal és az eltéréseket a munka egy részében megjelölte; megkülönböztetvén azt a kéziratot, melyet a másoló használt egy másiktól, mely a másolónak nem állott rendelkezésére. Ez utóbbira többször utal ilyenforma lapszéli megjegyzéssel: »In alio exemplari desunt hec verba.«

Ebben az utóbbi kéziratban talált egy ajánlólevelet, a mely az előbbiben nem volt meg. Azt ő sajátkezűleg írta le arra az üres helyre, melyet a 116. levélen a Cyrill-féle munka végén talált. Címe:

»Ad Joannem archiepiscopum Strigoniensem Georgii Trapezuntii in traductionem librorum magni Basilii contra Eunomium praefatio.«

Az ajánlólevél végén feljegyzi:

»Hanc epistolam in alio exemplari preibat immediate prohempmium et erat dedicatio libri; deest autem epistola et Bessarionis et Georgii ad Bessarionem.«

Ez az ajánlólevél — az alább megnevezendő kéziratból ki van adva.[1]

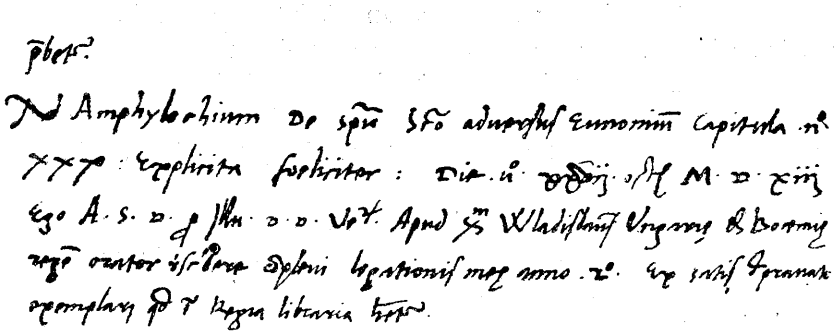
Maga a munka számos kiadásban megjelent. Az, a mely Migne Patrologiájában látott napvilágot, nem Trapezunti Györgytől, hanem más fordítótól ered.[2]

III.

A 185. levél felső szélén az A. kezével fel van jegyezve:

»Jesus Maria XXII. Septembris, MDXIII. Bude legacionis mee mense 16.«

Alatta ugyanazon kéztől, veres tintával a harmadik munka czíme:

Surriano bejegyzése Szent-Bazil munkájához.

»Eiusdem beati Basilii contra Eunominum ad Amphylochium Jeoniensem de Spiritu Sancto capitulum primum.«

Ugyanazon kéz írta az egész munkát, minden lap felső szélére jegyezve a »Jesus Maria« rövidítését, és a 204. levélre a következő zárósorokat tette:

»Ad Amphylochium de spiritu sancto adversus Eunomium capitula numero XXX. Explicit foeliciter. Die vero XXVI. Octobris MDXIII. ego A. S. D. pro illustrissimo domine duce Venetiarum apud serenissimum Wladislaum Ungarie et Boemie regem

[1] Abel, Adalékok a humanismus történetéhez Magyarországban. (Budapesten, 1880.) 175. l.

[2] Sancti Basilii opera omnia. (Páris, 1857.) I. k. 498—774. ll.

orator scribere explevi, legacionis mee anno secundo, ex satis depravato codice, quod in regia biblioteca habetur.«

A munkának a Migne-féle Patrologiában közzétett szövege más fordítótól ered.[1]

IV.

A 205. üres levél után, a 206-on kezdődik a negyedik munka, mely szintén az A. kéz írása.

Czímet nem visel. A másoló üres helyet hagyott számára.

A munka végére, a 215. levélen, veres tentával ezt a megjegyzést helyezte:

»Aegyptus Alexandrinus explicit. Hunc librum complevi scribere die prima Decembri MDXIII. Bude. Fuit autem habitum et transumptum ab exemplari quodam habito in libraria regia. Et hunc librum sequitur alius liber Lactantii Firmiani de ira et de furore Dei. Et ego quia libellus hic jacet sine titulo, ignoraveram, cuius auctoris fuerit istud Aegyptii Philosophi, si ipsius Lactantii vel alterius. Intus est tamen appositum: Aegyptus Alexandrinus explicit.«

Eszerint abban a kéziratban, a melyből lemásoltatott ez a munka, czíme nem volt megjelölve, és a másoló kétségben volt az iránt, hogy ki a szerzője.

Ezt én sem vagyok képes megállapítani.

A munka párbeszéd, melyet Aegyptius nevű alexandriai bölcsész folytat Euxites bölcsészszel, kit útjában Athén felé a vihar az egyiptomi partra vetett ki. Társalgásuknak tárgyúl a lélekről szóló tan szolgál, amint azt a régi görög és a későbbi neo-platonikus bölcsészek fejtegették.

Kétes tehát, vajjon a keresztény időszámítás első századaiban virágzó, vagy a XV. században új életre ébresztett neoplatonikus bölcsészeti iskola mesterei között kelljen keresnünk a szerzőt.

V.

A 216. levélen kedődik az utolsó munka, a melynek élén a czím és a kezdőbetű számára fenntartott üres hely betöltetlenül maradt. A D. kéz írása, mely nem olyan díszes mint a C. kézé, de olvashatóbb mint az A. és B. kezéé.

[1] I. m. IV. 67—218.

A végén a 242-dik lapon semmiféle jegyzet nem áll.

Könnyen megállapítható, hogy Szent-Ágostonnak »De spiritu et anima« című értekezésének 33 fejezete áll előttünk, mely teljesen azonos szövegben található föl a nyomtatott kiadásokban. A 34—65 fejezeteket a másoló mellőzte.[1]

* * *

Kivételes értéket kölcsönöz ennek a kéziratnak az az egyéniség. a ki tartalmát részben másolta, részben másoltatta és javította; de még inkább az a körülmény, hogy a budai Korvin-könyvtár kéziratairól végezte, illetőleg végeztette a másolást.

Nevét seholsem írja ki teljesen, de megállapítását könnyűvé tette.

Négy helyen szól magáról és az időpontról, a mikor a másolások végeztettek. Ezek a feljegyzések kronologiai sorrendben így hangzanak:

a) A 178. levélen: »22 Septembris 1513 legacionis mee mense 16.«

b) A 204. levélen: »25. Octobris 1513 ego A. S. D. pro illustrissimo duce Veneciarum apud . . . Wladislaum . . . regem orator scribere explevi.«

c) A 215. levélen: Hunc librum complevi scribere die 1 Decembri 1513 Bude.«

d) A 109. levélen: »Absolvit hanc scripturam Ludovicus Marescalcus Bononiensis die 28 Martii 1514 legacionis mee anno secundo agens Bude apud . . . . Wladislaum regem.«

Az »A. S. D.« kezdőbetűk, melyekkel a 204. levélen találkozunk, »Antonio Surriano dottor« nevét rejtik.[2]

A velenczei köztársaság kormányánál a camerlengo (kincstárnok) tisztet töltötte be, mikor Pasqualigo Péter magyarországi követ visszahivatása után, a senatus által 1512 április 15-iki ülésében Velencze képviseletével a magyarországi királyi udvarnál megbízatott. Június 1-én elhatároztatott, hogy másnap indúljon Chioggiából hajón Zengbe, s onnan küldött első jelentése június 18-ikán olvastatott föl a tanácsülésben. Zágrábban várakoztak rá a király küldöttei, kik őt Budára kisérték. Itt négy évig működött. Tanuja volt

[1] S. Augustini opera omnia. Ed. Migne. (Páris, 1865.) VI. k. 779—805.

[2] A velenczei diplomaták, kik tudori fokozattal is dicsekedtek, ennek czímét állandóan használták.

a pórlázadás iszonyainak, Ulászló király halálának és II. Lajos trónraléptének. Hazánk politikai életének ezen sivár korszakában nem nyilt alkalom arra, hogy jelentékenyebb akcióban részt vegyen. Mindazáltal élénk érdeklődéssel kísérte a magyarországi eseményeket s hetenként pontos, kimerítő jelentéseket küldött. Ezek csak azokban a másolatokban és kivonatokban maradtak fönn, melyeket Marino Sanuto a XVI. század második felében szerkesztett híres diarium-jába fölvett.[1]

Az 1516-dik év elején, betegeskedésére hivatkozva, szorgalmazni kezdette visszahivatását. Óhajtásának eleget tett a signoria. Utódának Budára érkezése után július 8-ikán vett bucsút az udvartól, augusztus 21-ikén hajóra szállott, a mely soká vihar által hányattatott az Adrián, s kalózok hatalmába került, a kik őt, titkárával együtt a császári fennhatóság alatt álló Maranóba fogságba hurczolták, a melyből csak negyedfél hónap múlva, váltságdíj lefizetése mellett, szabadult meg. Így csak deczember 18-ikán tehette meg a senatus előtt végjelentését magyarországi működéséről. Egy ideig a köztársaság belső igazgatásában alkalmaztatott; de már 1518-ban Angolországba küldetett követül.[2]

Tudományos hajlamai és munkássága felől a történeti emlékekben, az olasz bibliografiai munkákban semmit sem találunk feljegyezve.[3]

Az Emich-féle kézirat tanúságot tesz komoly érdeklődéséről, melyet a régi latin irodalom művei iránt táplált és alapos készültségéről, mely azoknak értékesítésére képessé tette.

Budai tartózkodása alatt szabad idejének jó részét a királyi könyvtár irodalmi kincseinek szentelte.

Ismeretes, hogy II. Ulászló uralkodása alatt Mátyás híres gyűjteményét elhanyagolták; legértékesebb könyveit elajándékozta a király, vagy elidegenítették az udvari emberek. 1520-ban a

[1] »I. Diarii di Marino Sanuto.« Két példányban léteznek, az egyik a velenczei, a másik a bécsi állami levéltárban őriztetik. Az utóbbiból Wenczel Gusztáv közrebocsátotta a régi Történelmi Tár XIV., XXIV. és XXV. köteteiben a magyarországi vonatkozású részleteket. Az előbbinek teljes kiadása jelent meg legújabban. Surriano jelentései a XIV—XXIII. kötetekben (Velencze, 1887—88.) foglaltatnak.

[2] Mindezt az imént idézett munka XXII—XXV. köteteiből tudjuk.

[3] Megkeresésemre Veress Endre dévai tanár szíves volt Velenczében nyomozásokat tenni, melyek azonban eredménytelenek maradtak.

velenczei köztársaság budai követségének titkára, Massero Ferencz egyik barátjának írja: »A könyvtárról elmondhatom, hogy benne voltam, de nem találtam egyetlen jó könyvet sem. Az értékeseket mind ellopták.« Mindazáltal hogy ezt szó szerinti értelemben venni nem szabad, maga vallja; mert elmondja, hogy látott longobard betűkkel írt ősrégi Virgilius-kódexet, egy »szép« Cicerót, számos régi görög kéziratot sat.[1]

Miután a könyvtár pusztulása természetszerűen Ulászló élete végén és Lajos uralkodása elején vette föl a legnagyobb mérveket, — 1512-ben, Surriano megérkezése idejében, még bőségesen tartalmazott nagyértékű kéziratokat.

A jó alkalmat a diplomata arra kivánta fölhasználni, hogy magának másolatokból gyűjteményt állítson össze.

Kétségtelenül ennek csak egy kis részét őrízte meg a szerencse kedvezése az Emich-kódexben, de — ez Surriano szorgalmáról teljes fogalmat nyújt nekünk.

1513 szeptember 22-ikén kezdette meg sajátkezűleg Nagy-Szent-Bazil a Szentlélekről szóló munkájának másolását, a mit már október 26-ikán befejezett.

Alig öt héttel utóbb, deczember 1-én, végezett a neoplatonikus munka másolásával.

Ugyanakkor lemásoltatta Szent-Cyrill egyik polemikus könyvének latin fordítását, a bolognai származású Marescalcus Lajossal, a ki 1514 márczius 28-ikán mutatta be a kész munkát. A tartalommutatót hozzá és a fordítónak, Trapezunti Györgynek, ajánlólevelét a követ maga másolta le. Sőt helylyel-közzel egyes lapokat a munka szövegében szintén maga másolt. A 3, 4, 7, 10, 12, 15, 34, 54, 55, 56, 63, 77. leveleken találkozunk kezével. A fejezetek tartalomjelző czímeit is nagyrészben a követ írta be veres tentával.

Ebből azt következtethetjük, hogy Marescalcus nem hivatásos könyvmásoló volt, a mit gyakorlatlan írása is elárul, hanem a követ szolgálatában állott s állandóan házánál tartózkodott; úgy hogy Surriano, a mikor ráért, maga vette át a másolás munkáját.

Szent Bazil Eunomius ellen írt görög munkájának latin fordításával, melynek másolatát készen nyújtotta be neki a másoló,

[1] Ezen levél is Marino Sanuto munkájában van.

behatóan foglalkozott. Surriano, amennyiben azt két kézirattal összevetette, kiigazította, jegyzetekkel látta el.

Azt, hogy a Budán készült másolatok a királyi könyvtár kéziratairól készültek, Surriano maga két helyen feljegyezte.

Szent-Bazilius a szent lélekről szóló munkája fordításának másolata végén a velenczei diplomata megjegyzi, hogy »a királyi könyvtár eléggé romlott példányából« írta le.

Hasonlóképen a neo-platonikus munkát is »a királyi könyvtárban őrzött példányból« másolta.

Az öt munkából, a melynek másolatát az Emich-kódex tartalmazza, eredetije kettőnek maradt fönn. Fentebb kiemeltük, hogy Szent-Bazilnak Eunomius ellen írt munkája latin fordításából két példány állott Surriano rendelkezésére. Az egyikben megvolt a fordítónak, Trapezunti Györgynek Vitéz Jánoshoz intézett ajánlólevele, de hiányzott Bessarion bibornoknak Trapezunti Györgyhöz írt megbizólevele és ennek válasza; a másikban megvolt az a két levél, de hiányzott a magyar főpaphoz szóló ajánlóirat.

Különös véletlen, hogy mind a kettőt megőrizte a bécsi udvari könyvtár, latin kéziratainak sorozatában 831 és 4087 számok alatt.

Az utóbbi Korvin-kódex magában foglalja Szent-Baziliusnak Amphilochiushoz írt könyvét is, a mely az Emich-kéziratban a harmadik helyet foglalja el.[1]

Eszerint öt olyan munkával ismertet meg az Emich-kódex, melyek Mátyás könyvtárában megvoltak, és mind ritkaságuk, mind szövegük megbízhatósága tekintetében az olasz diplomata-tudós szemeiben érdemeseknek tűntek föl arra, hogy róluk másolatokat készíttessen, a melyek Olaszország tudományos gyűjteményeit voltak hivatva gazdagítani.

Azon óhajtás kifejezésével zárom be ismertetésemet, hogy a kézirat szerencsés megszerzőjét könyvgyűjtői tevékenységében még többször érjen hasonló szerencse, mint az, a mely ezen kézirat megszerzésével neki osztályrészül jutott.

[1] Denis. Codices Manuscripti Theologiei Bibliothecae Palatinae Vindobonensis. II. k. I. r. (Bécs, 1799.) 457, 466. Tabulae Codicum Manuscriptorum in Bibliotheca Palatina Vindobonensi asservatorum. (Bécs, 1864.) I. k. 140., III. k. 400. l.

A KÖNYVNYOMTATÁS ÉS KÖNYVDISZITÉS IPARMŰVÉSZETE.

CZAKÓ ELEMÉRTŐL.

(Harmadik, befejező közlemény, 10 szövegképpel.)

IV.

A *könyvkötés* is jelentős részét képezi a könyvdíszítés iparművészetének. Ha valami megérdemli a külső kiállítás gondosságát és művészieségét, akkor a könyv az, mely letéteményese a gondolatoknak, a haladásnak, a tudásnak, szóval a kulturának. A történelemben sok példát találunk rá, hogy amikor szerették a könyveket, akkor annak külsőjére gazdag anyagokat és kiváló művészi erőt áldoztak, kétségkívül a belső tartalom iránti becsülés jeléül.

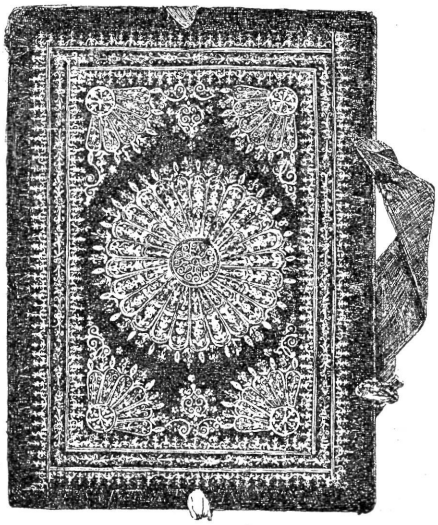
Már jelen időszámításunk első századában voltak könyvtáblák a tekercsekben őrizett papyruskéziratok mellett. Tulajdonképeni mintaképül azonban a könyvnek kemény táblák közti megőrzésére a római diptichonok szolgáltak, mint a minők a verespataki aranybányákban is nagy számmal ránkmaradtak. Az a korban használt viaszirásnak két lap szolgált védelmül, esetleg (triptichon) több is s a külső fa- vagy érczboríték rendesen domború dísszel volt ellátva. Az első keresztény egyházi könyvek készítői ezeket utánozták, a mely körülmény igen figyelemre méltó, mert a római mintakép plasztikussága adja meg ennélfogva a legrégibb könyvtáblák stiljét. A könyv külseje nem síkdíszítmény, hanem arany s ezüst ötvösmunka, csontfaragvány, zománcz és drágakövekkel kirakott plasztikus kompozicziò volt.

Valamint a kézirás, úgy a plasztikus könyvtábla is a XII. században érte el legmagasabb fejlettségi fokát, e korban volt

legpompázóbb. Innét kezdve mindinkább egyszerűsödött. A bőr alkalmazásával pedig egyszerre a síkdíszítmény jellegét ölté magára s csak a sarokveretekkel, kapcsokkal és védőgombokkal őrzött meg valamit a domború ékítési mód hajdani gazdagságából.

A fém és a bőr egyenletes használata mutatja a legszebb arányokat a könyvkötésnél. A fém csakis a czélszerűségi kívánalmaknak megfelelőleg lép fel, ott, a hol védő szerepet játszhatik a könyvvel szemben, a bőr ellenben a czélszerűség mellett kínálkozóbb anyag volt a dísz alkalmazására.

Már a XIV. és XV. században a bőrkötést háromféle módon munkálták meg, a metszés, ponczolás és vaknyomás által. Ezek az eljárások, illetve technikák a bőrtáblák anyagának természetéből keletkeztek s azáltal, hogy a sík és domború díszítés vegyes befogadására is alkalmasak voltak, mintegy átmenetül szolgáltak az egész plasztikus stilből, a későbbi nagy művészi erővel kultivált dekorativ síkdíszítményű könyvtáblákhoz.

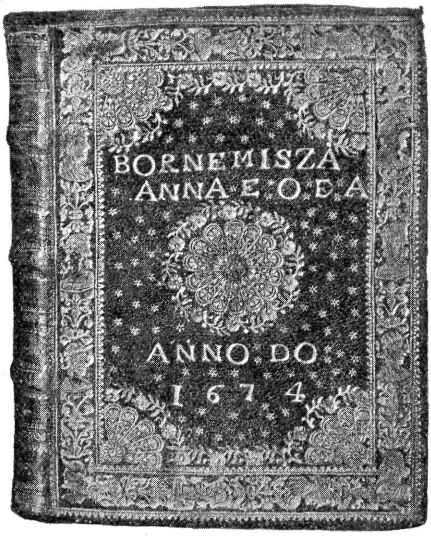

Olasz könyvtábla a XVI. századból.

A bőrmetszésnél egy egyszerű késsel vágták be gyöngéden a bőr felületébe a díszítés vonalait. A ponczoló vas nyomán pedig a csillagos vagy kúpos minták sűrű egymás mellé való verésével szemcsés háttér és sík keletkezett.

A vaknyomás melegített fémmel történt, a mely által fényesebb tónusú mélyedés származik a könyvtáblán. Ez az eljárás is sok technikai és művészeti tudást igényelt, mert a rajzot részletenkint kellett alkalmazni. Egyszerűbb volt ugyan az egész ékítmény dúczát egyszerre kimetszeni és egy préseléssel a kötésre nyomni, de művészietlenebb is. Szabad kézzel mindig egyénibb és változatosabb könyvtáblák jönnek létre, mint gépi munkával.

A könyvnyomtatás feltalálása nem sok hatással volt a könyvkötészetre. Vaknyomás helyett nyomdafestékkel szinezett benyomatot készítettek ugyan, de egyébként technikailag a könyv kötése teljesen kifejlett volt a nyomdászat feltünésekor. Sőt a művészet szinvonala a túlságos mértékben szapora könyvtermelés folytán még csökkent, nem lehetett annyi gondot fordítani a kötésre, mint a kéziratok korában. A könyvnyomtatás ennélfogva inkább ipari, mint iparmüvészeti lendületet adott a könyvkötészetnek. Csak később kárpótolták a régi díszek elmaradását a könyvek belsejéből kiáradt gazdag dekoráló elemek. Cranach, Holbein, Peter Flötner könyvdíszeinek hatásai világosan észlelhetők a könyvtáblán is.

Kolozsvári díszkötés 1674-ből.

A XV. század végére egy uj stilusa a könyvkötészetnek lépett fel, a melynek mintaszerű remekei Mátyás király számára készültek.

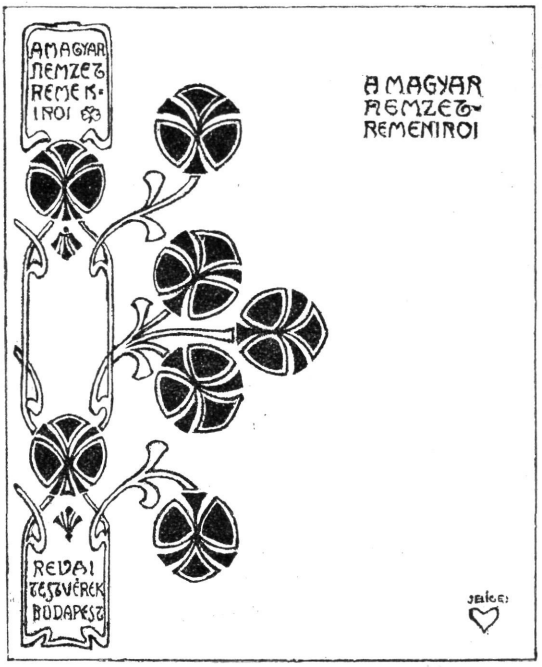
A drága kéziratokból álló könyvtárt dicső királyunk oly kötésekkel látta el, a mely a belső dísszel a legnagyobb összhangzásban volt s az olasz fejedelmek példájára a külső táblákat egy más könyvtáréval össze nem téveszthető formákban terveztette. Valószinüleg keletről hozott munkásokkal az aranynyomást és a keleti motivumok használatát alkalmaztatta, a mely alapját képezi a Korvina-stilnek.

Ráth György leírása ezekről igy szól: »A felhasznált bőr simított s pedig leginkább sötét-vörös maroquin, melyet, úgy hiszem, itthon cserzettek, mert magvasabb és vastagabb, mint a Marokkóból importált kecskebőr. A kodexek mindkét táblája többnyire egyforma díszü, csakhogy az alsó táblán legfelül az első keretbe a munka czimét verzális aranybetükkel nyomták.«

»E táblákon rendszerint párhuzamos vonalakból két külső keretet alakitottak, melyeknek elsejében egy, arányos távolságok-

ban csokorszerűen kiszökellő gyöngysor vonul végig. A második keret felül és alul tetemesen szélesb, mint oldalt, a mi által kivétlenül hosszúkás formátumú kéziratoknál a belső mező szabályosabbá válik. Ezt a keretet paszomántszerű fonadék tölti be, melynek előállítására csupán három apró bélyeget használtak.«

A belső mező díszítésének bélyegei: egy szfinx, két levélből fejlődő kehely, egy kisebb váza, különböző virágok, levelek, palmetta, rozetták, ökörszem és néhány apró ékítmény, beleértve a

Könyvtábla. Tervezte Helbing Ferencz.

fonadék összeállításánál használt zsinórdarabokat. A lendületes vonalak közt e keleti és reneszánsz motívumok ritmikusan és egyenletesen szétszórva rendeztettek el.

Mindezeket kéziaranyozással állították elő, a mely tulajdonképen a vaknyomásnak oda módosítása, hogy a festék helyett különféle ragasztó szerekkel megkötött aranyat préselnek a bőrre, a mi által a díszítő elemek az arany színében jelennek meg. Valószínűleg arab és perzsa eredetű a bőr ilyetén megmun-

kálásának technikája és Velencze utján jutott Mátyás udvarába. Kersten a Korvin-kötés több mintáját és elrendezési formáját fellelte a düsseldorfi múzeumban őrzött arab kötéseken.

A Korvin-kódexek arisztokratikus díszítési módját, a kéziaranyozást a demokratikus nyomtatott könyvhöz Aldo Manuzio alkalmazta, a kinek kapkodott művei révén a stilus egész Európában elterjedt. Az általa használt díszek is jobbára arabeszkek, de ő már a nyomdadíszekből is sokat átvitt a könyv külsejére.

Azoknak a művészeknek neveit, a kik a Korvin-kódexek és Aldinák kötését tovább fejlesztették, nem ismerjük. Ellenben azokról a műbarátokról többet tudunk, a kik a maguk ízlésének megfelelőleg költséget nem kimélve készíttettek kötéseket. Ilyen volt Olaszországban Thomas Majoli és Francziaországban Jean Grolier.

E két könyvbarát kötésének hasonlósága közös forrásra enged következtetni. Tényleg Grolier hosszabb ideig tartózkodott Olaszországban és onnét ültette át a díszítő motívumokat Francziaországba. Sokan azt állítják, hogy maga tervezte kötéseit. Mind Grolier, mind Majoli könyvtábláit a síkfelületen egyenletesen és szép hajlásokkal elhelyezett aranyszélű szallagok jellemzik, a melyek közt szabadabb elrendezéssel bujkálnak kis ágacskák, lombok és levelek.

Grolier és Majoli után következik a könyvkötés művészetének történetében Toru és Canevari, a kik ha tovább nem is fejlesztették, de megtudták tartani ugyanazon a fokon, mint nagynevű elődjeik.

Francziaország hálás talaja volt a könyvkötés művészetének. A könyveknek a mi nagy reneszánsz fejedelmünk kora után ott voltak legtöbb barátai. De Thon könyvei, melyeket Eve kötött, új motívumokkal gazdagították a könyvtábla ékítményeit avval, hogy mérsékelten a naturalizmus felé hajoltak. Sok rokonságot mutatnak ezekkel a Le Gascon-féle — vagy mint ujabb kutatók mondják a Florimond Badier-féle — kötések, a melyek hatása igen nagy körre kiterjedt volt. Jellemző mintái voltak a pontozó ábrák, a spirálisba csavarodott szőlőbajusz-szerű díszek (fanfare) és más keleti eredetre valló ornamentumok; technikailag pedig a vasművesség e korbeli ékítésével egyeznek meg. Általában a vonatkozás a bőr és vas czifrázásánál igen nagy. Mind a két iparművészeti ág együtt is gyöngült el a XVII. század végén.

A Gascon-Badier-stilt követte a csipke-stil, a mely a ruházkodásnál felkapott csipkedíszt vette mintául. A művészet hanyatlása a könyvtáblákon nyilvánvalólag bekövetkezett ez által, a komoly kompozicziók helyét apró részletezések foglalták el. Még inkább lefokozódott a XVIII. század folyamán a tapétaszerű mustrák és a rokokó ellágyult díszeinek alkalmazása folytán.

A múlt század elejéről nincs mit mondanunk s a közepén is csak itt-ott kezdenek már elhanyagolt technikákat ujra gyakorolni. Az igazi művészet az utolsó évtizedekben éled fel ismét a könyvtáblákon. Az iparművészet modern reneszánsza a könyv külsejét sem hagyta érintetlenül és ma már kiváló művészek önálló tervezeteket készítenek a könyvkötők számára.

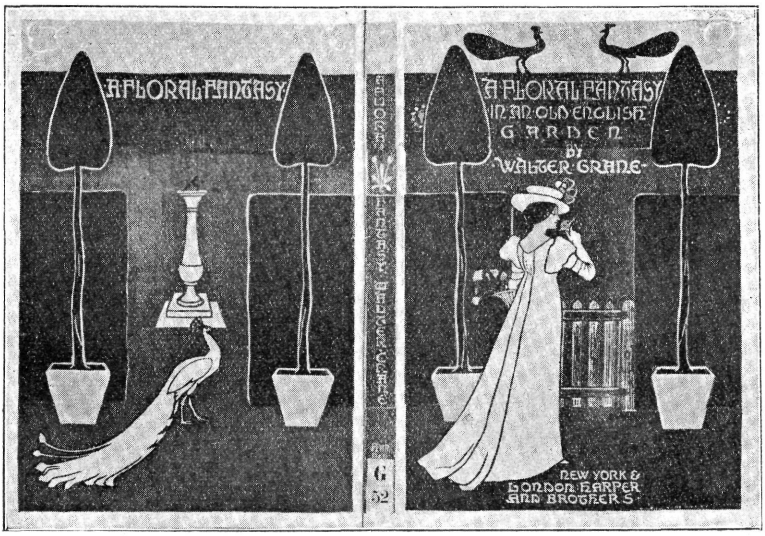
Kolozsvári díszkötés 1689 körül.

Cobden-Sanderson, Walter Crane és Morris neveivel találkozunk az első tevékenységnél, a mely a könyvkötés modernizálására irányul. Angliában e műiparág népszerűsítésén és fejlesztésén külön egyesület fáradozik, a melynek pályázatain és kiállításain a bőrkötésen kívül a papir és kalikóvászonkötés is nagy szerepet játszik.

Gleeson White adta meg stilusát a modern gyárilag sokszorosítható könyvtábla-dísznek. Angolországban ugyanis többnyire kötve jelenik meg a könyv, de csak olyan könnyed kötésben, a melyet a műbarát esetleg felcserélhet izlésének és gazdagságának megfelelő másikkal. A géppel készült tábla inkább nyomdászati termék, a mely természetesen mindig mögötte áll a kézimunkával készített művészi könyvtáblának. Mindazonáltal művészeti finomságokat gépi produktumokkal is lehet előállitani. Gleeson White épp erre tanit. A gyártásra alkalmas tervezésnél nincs megkötve a művész keze, oly szabadon alkalmazhatja a vonala-

kat és szineket, mint bármely más grafikai sokszorosításnál Ezt az előnyt White mindig arra használta fel, hogy lehetőleg visszatükrözi a könyv tartalmának szellemét a szabadon megtervezett könyvtábladísszel. Például szolgálhat erre nézve Burne Joneshoz készült kötése, a melynek tüskés változata nagyban egyezik a művész aszkéta felfogásával.

A vászonkötés használata mindinkább terjed, a legmodernebb művészek is annak számára terveznek díszt. Körülbelül azok foglalkoznak evvel, a kik a könyv belső művészetével, tehát az

W. CRANE: A FLORAL FANTASY KÖTÉSTÁBLÁJA.

illusztrátorok. Crane az ő szigorúan dekorativ modorában nem elégszik meg csak az ornamentikával, mindig a könyv tartalmára jellemző alakot és részleteket is rajzol a külsőre, esetleg szinfoltokban fejezi ki magát, csak nem annyi túlzással, mint a plakátstilusban (Floral Fantasy). Nicholson, Robinson, Bradley, Rhead szintén előszeretettel alkotnak illusztrativ könyvtáblákat.

Ellenben Gleeson Whitnek sokkal több a híve, a kik csak kisebb vonatkozásokkal kapcsolják kompoziczióikat a könyv tartalmához. White után Laurence Housman a legelőkelőbb; szineket nem igen alkalmaz, préselt aranyornamentumai ritmikus ismétlő-

désével kelt művészi hatást. Csak díszítő elemeket alkalmaznak továbbá Cobden Sanderson, Talvin Morris, Granville Fell, Day, Zaehnsdorff stb.

Egy harmadik csoportja a művészeknek, a kik a régieskedéssel és kezdetlegességgel csaknem hivalkodnak, a reliefszerű könyvtáblákkal is megpróbálkoznak, a minők a kereszténység

RINTER GÉZA. A PÁRISI KIÁLLÍTÁS KATALOGUSÁNAK CÍMLAPJA.

első századaiban voltak divatosak. A misztikusok közé tartozó Macdonald család, Traquair, Jockel e csoport legismertebb nevei.

A francziáknál Grolier szelleme nem aludt ki teljesen, az ő modorában még mindig sokan dolgoznak. Azonkívül náluk a japánok hatása jut legnagyobb mértékben kifejezésre a könyvtáblákon. Ennek daczára is azonban Wiener, Cuzin, Auriol, de

Feure alkotásai igazi franczia alkotások, sok közülök valóságos »Objets d'art«.

Eredetiséggel dicsekedhetnek a belgák könyvtáblái, melyeknek stilusát náluk, úgy látszik, Henry van de Velde művészi egyénisége adta meg. Utána említendő még Classen. Sok művészi értéket nyújtanak még e nemű alkotásoknál az éjszaki kis nemzetek: dánok, svédek, norvégek és finnek. A párisi kiállításon Bindesböll és Tegner tünt fel közülök. A kopenhágai »Forening for boghaandvaerk« készítményei a művelt világ összes könyvbarátainak becsülését kívivták maguknak.

A németek a könyvkötészetben még nem jutottak mintaképeiknek, az angoloknak magaslatára. Paul Adam, Kersten, Berlepsch-Valendas és néhány festő művészetében mindazonáltal már sok a figyelemre méltó. Az osztrákok két művésze, Hoffmann és Moser foglalkozott eddig a könyvtábla-dísz tervezésével. Zichlarz, a műiparos, talán még kiválóbbat produkált, mint a művészek.

Hazánkban modern szellemben igen kevés könyvtábla készült. Még mindig előszeretettel utánozzuk a külföldet. A legújabb kötött könyveink is idegen művészek tervezeteivel jelentek meg. A »Száz év a magyar művészet történetéből« czímű munka Housman-másolat, egy kissé elnyomorított betűkkel súlyosbítva. Szabolcska legújabb verskötete Caspari német művész tervezetébe öltözködve vonúl a magyar családok asztalára stb. stb. Pedig egy pár jeles erőnk e téren is van. Horti Pál, az ismeretes művész nem egy sikerült könyvtáblát alkotott már. Márkus Géza, felírásait leszámítva, szintén izléses kompozicziókkal tünik fel. Hegedüs László, Rinter Géza, (a ki a párisi kiállítás katalogusára hirdetett pályázatnál kötéstervezetével az első díjat nyerte el,) Nagy Lázár és Nagy Sándor, Helbing Ferencz, Förk Ernő, Bugát Imre e téren az ismertebb nevek.

A XIX. század azon szokása, hogy mindenben a régibb mintákat utánozta, szünő félben van. A könyvkötés művészete mindinkább kezd igazodni és simulni a mai izléshez. Szerencse az is, hogy nemcsak építészek foglalkoznak ilynemű tervezetekkel, hanem festők és képzett iparosok, a kiknek több érzékük van egyrészt a síkdíszítmény megoldásaihoz, másrészt a technikai előnyök kihasználásához.

A könyvtábla a lapok épségbentartására, megőrzésére szol-

ál. S minthogy a lapok síkfölülettel birnak, a táblának is ez irányban van védő jelentősége. Azaz tökéletesen elég czélszerűségi szempontból, ha a könyvtábla díszítése síkdíszítmény és mélyebb jelentősége egyáltalán nincs a könyvek kötésénél alkalmazni az en miniature homlokzatokat vagy menyezeteket. A plasztikus és kiálló részek a könyvtáblán fölösleges terhek, kivéve a

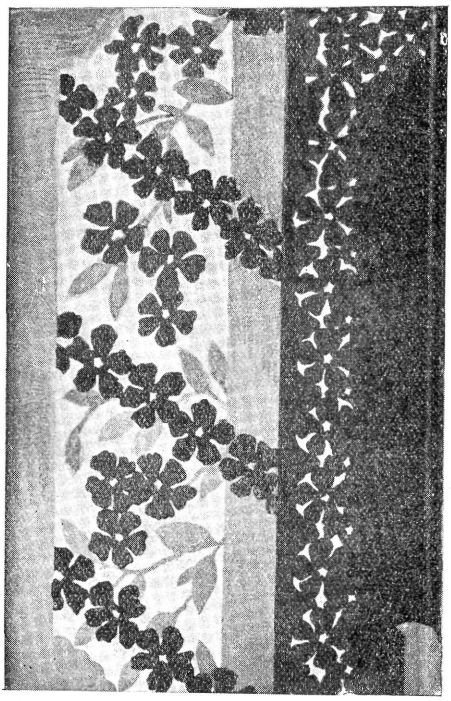

H. TEGNER: BŐRKÖTÉS VAKNYOMÁSÚ DÍSSZEL.

sarokvasat, védőgombot és kapcsot, a melyek azonban szintén nélkülözhetők; a belső szükséglet kivánalma kizárólag a síkdíszítményre mutat. Láttuk, hogy a perzsa és arab díszítmények mily elterjedtekké váltak s mily sokáig dominálták a könyv külső díszítését, kétségtelen, hogy erre csak síkdíszítmény-jellegük tette képessé. S a modern kompozicziók is akkor versenyezhetnek

sikerrel a régi könyvtáblákkal, ha a síkfelület jellegéhez simúlnak. E tekintetben mindig hálásaknak kell lennünk a japánok iránt az ő művészetük adta meg az első impulzust a múlttal való szakításra és egy önállóbb könyvkötési stilus kialakítására.

Mint mondottuk, kétféle irányát különböztetjük meg a könyvtábla díszítési módjának. Vannak olyanok, a kik vonatkozásokat, kapcsolatokat hoznak létre a külső ékítmény és a belső tartalom között. Egy más része a művészeknek pedig, tekintet nélkül a szöveg jellegére, a tábla felületét csak a szemnek kellemessé tétele czélzatával ornamentálja. Az elsők túlléphetik a határt, ha az illusztrátor szerepét bitorolják, a másodikok meg könnyen unalmassá és értelmetlenné válhatnak.

TH. BINDESBÖLL: DÍSZKÖTÉS BŐRMOZAIKKAL.

E kérdésnél is a tábla szerepe a döntő. A könyvfedél jelentőségét attól a könyvtől nyeri, a melynek védelmül szolgál, természetes tehát, ha ezt a viszonyt kifejezésre juttatja, a védőszerep hangsúlyozása mellett és a dekorálással bevezető hangulatot kelt a könyv tartalmához. Egyébiránt a könyvkötésnél a művészet és a tartalom összekapcsolásán kívül érvényesülhet még a könyv tulajdonosával vagy közönségével való viszony is.

A művészies ség azonban mindenekelőtt a technikai előállítás tökéletességétől függ, mint az iparművészeti ágakban általában. A könyvtáblánál is a dísz alkalmazása magában nem biztosítja a művészi hatást; ha a »corps d'ouvrage« nem szolid, nem kifogástalan, akkor a legdúsabb aranyozás is csak czifrálkodás.

A könyvkötéssel kapcsolatban még a kötésnél szereplő belső táblaborító papírról (előzékpapírról) is meg kell emlékeznünk, a mely mintegy átmenetet képez színhatásában és védő hivatásával a kötés kemény táblája és a lapokból álló szöveg közt. Jelentősége e borítópapírnak annyiban van, hogy nemcsak óvja a könyv lapjait, színes és fényezett felülete nem lévén kényes, az elpisz-

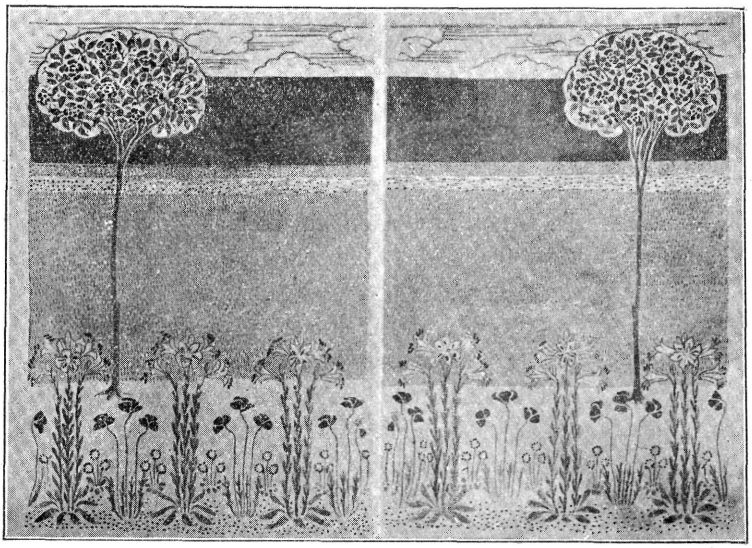
ANDER KYSTER: TÁBLABORÍTÓ (ELŐZÉK) PAPÍR.

kolódástól, hanem határozott czélja a könyv felöltöztetésénél még a díszítés is. Mindezeknél fogva tehát a könyv és a művészet kapcsolatának tárgyalásánál a belsőtáblaborító papírt sem hagyhatjuk figyelmen kívül.

Az előzékpapír használata a XVII. században lépett fel először. A könyvkötők kezükkel, fésűvel vagy kefével úgynevezett

»felhős« papírt készítettek, a mely eleinte csak primitív művészkedésre adott alkalmat. A kartonnyomatok és a papírtapéták fellendülésével azonban az előzékpapír művészviesebbé válik, átvévén azoknak díszítő elemeit. Az igazi stílusa pedig a felhős-papír továbbfejlesztésével alakúl ki, a midőn színeket alkalmaznak és divatba hozzák a márványozott papírt, mely eleinte ragaszkodik a márvány és gránit-félék mintáihoz, később azonban szabad szárnyalású szeszélyes és változatos formákba csap át.

Az »empire«-nak nevezett stíl hoz legtöbb változatot a belső

W. CRANE: A FLORAL FANTASY-HOZ KÉSZÍTETT TÁBLABORÍTÓ (ELŐZÉK) PAPÍR.

könyvtáblapapír díszítésénél létre, míg aztán a XIX-ik század egy pár művészietlen tizedében egész a szövetmustrák szolgai utánzásába merül az e téren működő iparművészek tevékenysége.

A múlt század vége felé részint az »uni papier« elnevezésű egytónusú előzékpapír, részint pedig a brokátot utánzó volt használatban. A legújabb időkben pedig az iparművészeti tervezetekhez lekötött művészi erők nem vetették meg azt a feladatot sem, a melylyel a könyvtáblát borító papír megkomponálása jár. Sőt azt látjuk, hogy az illusztrátorok és könyvtábla tervezők java része előzékpapírt is rajzolt.

Talán a művészi kedvtelés kielégítésének szabadsága az, a mi sokakat vonzott e nemű alkotásokhoz. Annak az általános szabálynak keretén belül, hogy t. i. az előzékpapír óvjon, díszítsen és átmenetet képezzen a kötéstől a lapokra, szabad tere nyílik ugyanis a művésznek fantáziája szabad szárnyalását követni.

Az angol előzékpapír tervezők legjelesebbjei, — Morris, Crane, Gleeson Withe, — mintaképül ajánlható rajzokat készítettek e czélra. Többnyire nem általános használatra valók előzékpapírjaik, hanem egy-egy meghatározott műhöz készítvék, sokszor a tartalomnak megfelelő hangulatot tükröztetnek vissza, vidámságot, bánatot, szerelmet stb. fejeznek ki; nem egyszer pedig csaknem illusztrálásra vállalkoznak.

Utánok a dánok táblaborító papírjai érdemelnek figyelmet (Bindesböll, Anker Kyster) és a németek is több s kevesebb szerencsével igyekeznek felkarolni ezt az elhanyagolt iparágat. Nálunk Horti Pál és Spiegel Frigyes foglalkoznak művészi előzékpapír tervezésével. Általában azonban még koránt sincs kellő mértékben kiaknázva a belső táblaborító papír művészi oldala. E tekintetben talán érdemes volna a japánok síkdíszítő művészetére több figyelmet fordítani. A stilizálásnak az a bámulatos könnyedsége, a mivel a japánok a látható világ tárgyait díszítő elemekké átvarázsolják különösen előnyös alkalmazásra találhatna a papír dekorálásánál. A japánok fametszeteikkel is tudnak tisztán ornamentálisan hatni, tárgyakúl választván a tenger hullámfodrait, a bájos cseresznyevirágot, fürge halak úszását, hulló hópelyheket stb. stb.

* * *

Befejezésül néhány szóval említést teszünk még azokról a túlzásokról, a melyek a könyvnyomtatás és könyvdíszítés iparművészeténél elő szoktak fordúlni. Sokszor lehet látni a szegényes ízléstelenség ellentéteképen, hogy az iparművészet nagyon is gazdagon való alkalmazása is, mily viszásságokat szül.

Az első eset az, midőn a mesterember az író fölé kerekedik. Midőn becsesebbé válik a forma, mint a tartalom s a külső határok hajhászása által a surrogátum hódít tért magának. A szöveg belefúl a nyomdadíszbe, a törékeny és krétázott papír aranyozott vágással parádézik érdemetlenül, a vörös marakkói bőr-

kötést pedig egyszerű vászon vagy papiros imitálja, mely azért azonban telisteli van nyomva aranyozott díszszel. Mindezek és ilyes-fajták elvetendő üres czifrálkodások.

A második eset az, ha a könyv díszítőjévé szegődő művész csap át a szertelenségekbe. Elhalmoz mindent buján keresett ékítményeivel, és különös felfogású illusztrációival ráczáfol a könyv szerzőjére. Féktelenségében az ilyen művészt csak egy czél vezérli, hogy a közönségnek tessék. Arra számít, hogy a mai ember szigorú törvények közt él, a legkülönfélébb foglalkozási ágak csaknem perczekre vannak szabályozva. S minthogy a művészettől legtöbben csak szórakozást és élvezetet várnak, a mindennapi foglalkozással, munkakörrel ellentétben, ennél is minden szabatosság és mértékletesség fárasztó, csak az tetszik könyvdisznek is, a mi nem kiván megfontolást és feltűnő voltával vásárlásra ingerli a közönséget.

Igy fenyegeti a szépkönyvet a mesterember és a művész kiknek harmonikus munkája pedig a legtökéletesebb alkotásra volna képes, ha külön-külön túlzásokra nem ragadtatják magukat

Ezeknek mérséklése, sőt irányítása egy megállapodott közös ízléssel bíró közönségtől függ, a kinek a vágyait kielégíteni versenyez egymással az író, iparos és művész. S épen ezért mindazoknak, a kiknek a könyvhöz közük van, ismerni kell a módozatokat, és csapásokat, melyeknek utján a szép könyv létrejön, mert a közönség, az író, a művész és az iparos egyöntetü összehatásában valósúl meg e téren az általános műveltség és szellemi haladás. Igy képezi a könyvnyomtatás és könydiszitès iparművészete is, a kulturális élet egyik kérdését.

A NAGYVÁRADI NYOMDÁSZAT TÖRTÉNETE.

NAMÉNYI LAJOSTÓL.

(Harmadik közlemény, a szöveg közt egy hasonmással.)

III.

A papnevelő-intézet nyomdája.[1]

A váradi püspökök sorában, kik közül nem egy dísze az egyháznak és részt követelt az ország politikai ügyeinek vezetésében is, egyike a legkimagaslóbbaknak: gróf Csáky Miklós (1737—1747), kinek nevéhez több korszakalkotó ujítás füződik. A püspöki uradalmaknak mai jövedelmező alapon való kezelése: a várad-egyházmegyei plebániák alapitása javarészt Csáky püspök alkotásai. Az így felszaporodó egyházmegyei papi szükséglet fedezésére 1741. február 17-ikén Nagy-Váradon papnevelő intézetet állított fel és azt egyebek közt nyomdával is felszerelte.

Csáky püspök a nyomdászat lelkes híve, ki átérezte a sajtó magasztos hivatását és tisztában volt ennek nagyfontosságu jelentőségével, hatalmával. A püspök különben is nagy könyvbarát; nevének aegise, anyagi támogatása mellett tiz évi püspöki működése ideje alatt nagy számmal jelentek meg oly művek, melyek a mellett tanuskodnak, hogy Csáky püspök a tudománynak, a szabadelvű eszmék terjedésének akart szolgálatot tenni, mikor ezek megjelenését elősegítette. Papjai részére nem egy léleknemesítő ismeret terjesztő művet iratott. Elégséges lesz utalnunk a Komá-

[1] E fejezet adatait legnagyobb részt Zsák J. Adolf papnövendék úrnak köszönhetem, ki fáradtságot nem kimélve úgy a püspökségi, mint a papnöveldei levéltárból összegyüjtötte mindazt, mi a papnöveldei nyomda történetére vonatkozik. Azért ez önzetlen munkásságáért e helyütt is köszönetet mondok.

romban, 1740-ben megjelent »Florilegium . . . . . sponsalitium accomadatum« czímű műre, mit Paxi Lajos pálos atya írt, melynek czímében meg van említve, hogy . . . . . ad usum curatorum animarum Dioecesis Magno Varadiensis . . . . . iratta a püspök. Hasonlókép ugyancsak saját papjai részére fordíttatta olaszból és nyomatta Kassán, 3 kötetben Ardia Antal jezsuita nagyhírű művét: Tripartita tuba catechetica, és ennek előszavában a fordító következőkép emlékezik meg a kiváló püspökről: . . . . idem Illustrissimus Praesul aere suo liberaliter ac sponte oblato recudi illud voluit; eo fine ut Pastoribus animarum sua praesertim in Diocesi semita sufficeret, eorum opera rudium populorum pectoribus inserenda . . . . Továbbá az előbb említett Florilegium 1741-iki kiadásának [1] előszavában az író a következőket mondja: . . . . . complura Virorum Doctissimorum opera, quae ad mores populi formandos facerent, magnis impensis luci publicae data in Tuae usum Diaeceseos dispersa sunt . . . . Ime megannyi bizonyíték: Csáky püspök mennyire kedvelte a sajtót, ismerve ennek feladatát és hatalmát.

Arra a kérdésre: mikor alapította a nyomdát? ha okmányilag határozott választ nem is adhatunk, mert a szeminárium alapítási okmányában, mely 1741. február 17-ikén kelt, erről még nincsen szó, mégis, ha tekintetbe vesszük, hogy az utóbb említett mű előszavában meg van említve: . . . . ac ipsum novissime Varadini Typographeum erexisti ut cum omnibus Urbs ista per Te florere ceperit ornamentis, hoc etiam praecipuo provehendae Religionis, bonarumque artium praesidio gloriaretur . . . . és e mű a czímlap szerint 1741. július elején jelent meg, úgy a nyomda felállítását az 1741. február 17 és július eleje közti időre tehetjük.

A nyomda a mai Szent-László téren levő »Korona-kávéház« helyén volt régi és a szeminárium tulajdonát képezett épületben nyert helyet s ott volt végleges eladásáig.

Működését azonban csak később kezdette meg. E mellett bizonyít, hogy 1745-ig a váradi írók sőt a szeminárium is könyveiket másutt nyomatják. Igy 1743-ban a vizsgálati kérdések Nagy-Szombatban jelennek meg. Ha tehát a nagyváradi papnöveldei nyomda működését már megkezdette volna, úgy a sajtótermékek kétség-

[1] Petrik nem említi.

kívül ott jelennek meg. De így az első nyomda termék 1745-ből ismeretes. Könyvészetileg azonban még ismeretlen és azért czélszerűnek találjuk teljes bibliografiai leirását adni:

Universa Philosophia ad Mentem Doctoris subtilis Joannis Scoti. Quam sub gratiosissimis Auspiciis Excellentissimi, Illustrissimi ac Reverendissimi Domini, Domini Nicolai, Dei et Apostolicae Sodis Gratia Episcopi Varadiensis E Comitibus Csaki De Keresztszeg . . . . etc. etc. Publice propugnandam susceperunt In Conventu M.-Varadiensi ad Spiritum Sanctum Ordinis Minorum S. P. Francisci, Strictioris observantiae . . . . Anno 1745. R. R. F. F. F. Preregrinus Hatvany et Fr. Solanus Mészáros ejusdem Ordinis et Provinciae, Philosophiae alumni, ac Relig iosi Professi. Magno Varadini, Per Gregorium Kállai. (4-r. 3 levél).[1]

UNIVERSA PHILOSOPHIA
Ad Mentem Doctoris subtilis JOANNIS SCOTI.
Quam
Sub gratiosissimis Auspiciis
EXCELLENTISSIMI, ILLUSTRISSIMI
ac
REVERENDISSIMI Domini, Domini
NICOLAI,
DEI, & Apostolicæ Sedis Gratiâ
EPISCOPI VARADIENSIS,
E COMITIBUS
CSAKI
DE KERESZTSZEG.
Perpetui Terræ Scepusiensis Comitis, Inclyti Comitatûs Bihariensis, Perpetui ac SUPREMI COMITIS. Sacræ Regiæ Majestatis ACTUALIS, INTIMI CONSILIARII &c. &c.
Publicè propugnandam Susceperunt.
In Conventu M. Varadiensi ad Spiritum Sanctum, Ordinis Minorum, S. P. Francisci, Strictioris Observantiæ, Provinciæ Hungariæ S. S. Salvatoris, Anno 1745. Mense Die.
R. R. F. F. F. Peregrinus Hatvanyi, & Fr. Solanus Mészaros, ejusdem Ordinis & Provinciæ, Philosophiæ Alumni, ac Religiosi Professi.
Sub Assistentia
P. F. GEORGII KERNHOFER,
præfati Ordinis, & Provinciæ, Philosophiæ Lectoris Ordinarii.
MAGNO VARADINI.
Per GREGORIUM KALLAI.

A NAGYVÁRADI PAPNEVELŐ-INTÉZET NYOMDÁJA ELSŐ TERMÉKÉNEK CZÍMLAPJA.

Mi volt annak oka, hogy a nyomda 4 évig szünetelt, erre nézve a levéltárakban adatot nem találunk és így csak feltehető, hogy vagy a felszerelés nem volt teljes vagy alkalmas művezetőt nem találtak. Az első bérlő Kállai György, de kinek működése felől semmit sem tudunk. Kétségkívül azonban csak rövid ideig működött e nyomdánál, mert 1746-ban már Becskereki Mihály jegyzi a nyomdatermékeket. Bizonyosra vehető, hogy a nyomda nemcsak ez egyetlen mű előállítására szorítkozott, sajnos azonban, hogy a váradi püspökségi, az ottani papnöveldei sem az 1836-ban

[1] E fejezetben számos Petrik könyvészeti munkájában ismeretlen műnek czímét adjuk. E könyvek a papnöveldei könyvtárban vannak meg és ismertetésük a könyvtárnok, Zsák J. Adolf papnövendék úr érdeme.

leégett kapuczinus zárda fenmaradt könyvjegyzékében további, ez időszakra vonatkozó könyvczímeket nem találunk.

Még meg kell jegyeznünk, hogy az említett, bárcsak három levélre terjedő művecskében, kilencz betü faj van felhasználva, mi az akkori nyomdai viszonyokhoz mérten elég gazdag felszerelésnek mondható.

A második bérlő Becskereki Mihály, ki kilencz éven át (1746—1755) vezeti a nyomda ügyeit és működése idejéből oly nyomtatványokat ismerünk, melyek kiállítás tekintetében valóban figyelmet érdemelnek. Valószínű, hogy Becskereki első sorban azért kapott meghívást a papnövelde részéről, mert már Kolozsvárott a jezsuiták nyomdájánál jelét adta szakértelmének, és ő nyomta a seminariumi könyveket is. Kolofonja rendszerint »Typis Semin. B. M. V. Elisab. per Michaëlem Becskereki« vagy »Typis Seminarii Csakiani per M. B.« mig a magyar nyelvü nyomdatermékeken: »Boldog Asszony látogatása Seminariumának bőtűivel«.

Az általa nyomatott művek között legdíszesebb Dones Petrus Ludovicus *Generalis temporum notio* (k. 8-r. 16 lev. + 137 és 4 l.) czímű könyve, mely 1749-ben jelent meg. E műben találkozunk első ízben diszesebb metszésü kezdőbetükkel; ép így feltünő a latin és görög betük ékessége és a nyomás tisztasága. A Regni Christi Sempiterna stabilitas feliratu fejezet fölött csinos metszésü apocalipticus kép: szárnyas oroszlán és bivaly mögött angyal és sas látható, mig napsugarak közt a Szentélek jelenik meg. Figyelmet érdemelnek az egyes fejezetek végén található végvignetták, melyek között különösen szembeötlő a virágtartóból kiinduló körvonalak, a szalaggal összekötött koszoru, mit napraforgóra emlékeztető dísz övez.

Látható mindebből, hogy a nyomda felszerelése már nagyobb feladatok megoldására is képes és termékei minden tekintetben vetekednek a korabeli hazai nyomdákéival csín és kiállítás tekintetében.

A nyomdának külön nyomtatói jelvénye nincsen.

A kilencz évi időszak alatt összesen 25 mű jelent meg, melyek közül Petrik Géza tizenegyet sorol fel, mig a nála hiányzóknak a czímei itt következnek:

Applausus Onomasticus Excellmo Ilimo ac Rdmo Domino Dno Paulo e Comitibus Forgách de Gymes Eppo Varadiensi . . . .

Anno 1749 die 25 Januarii obsequiosa devotione exhibitus per Michaelem Becskereki Typ. Magno Varadinens,

E mű 34 distichonból áll, végén e szavakból: Paulus e Comitíbus Forgách a következő anagramma van: Voce Christi fugabam lupos.

Dreifachc Glückseligkeit des Alt und Neuen Grosswardeins .... An dem Orth des in Grund-veste eingesenchten Steins einer zahlreichen Teutscheu Nation vorgetragen von O. Petro Wütt, der Gesellschaft Jesu Priestern etc. . . . Grosswardein Gedruckt (így!) Typis Seminarii B. M. V. durch Michaelem Becskereki 1752. (Kis ívrét 22 levél).

Sacerdos Christianus .... perspicue exponitur , . . . dum conclusiones ex universa philosophia juxta Scoti principa et Aristotelis dogmata concinnatus in Conventu Magno Varadiensi .... publice propugnarent .... Bonaventura Ács, Franciscus Petro Anno MDCCLIII. (8-r. 8 lap).

Hely és nyomtató nélkül, de a nyomdai diszítések a mű czímén kívül is igazolják, hogy a papnöveldei nyomda terméke.

Preces ad usum ecclesiae M. Varadiensis quibusdam feriis, fessis et octavis eorum diei solitae. Varadini. Typis Seminarii Csákiani per Michaelem Becskereki. 4-r. 10 levél).[1]

Év nélkül. E mű a nagyváradi székesegyházban a mai napig Szent László ünnepén és nyolczadán szertartás könyvül szolgál.

Resolutio sacratissimae ceesareae Regiaeque Majestatis Domini Domni clementissimi Augustanae et Helveticae confessioni addictis, in Hungaria degentibus, data. M. Varadimi, Typis Seminarii B. V. Elisabeth Visitantis per Michaelem Becskereki. (Folio 4 l.).[2]

Ezeken kivül csak a rövidített czímeit ismerjük a következőknek, melyek fel vannak sorolva a váradi kapuczinus zárda könyvtári katalogusában, a művek azonban a zárda 1836-iki leégése alkalmával elpusztultak:

Laurentii Scupuli: Certamen Spirituale 1751. M. Varadini. 12-r.

Instructio lucrandi Iudulgentias Jubilaei. Magno Varadini. 1721. 12-r.

Magyar nyclvü kőnyv.

Pauli Forgach episcopi Florilegium. Magno Varadini. 1754. 12-r.[3]

Cantilenae sacrae. M. Varadini. 1754. 12-r.

Hebdomada Marianna. M. Varadini. 1754. 16-r. Mindkettő német nyelvü könyv.

Antonius Ardie S. J.: Tuba Catechetica. Magno Varadini. 1754.

Barchlaius Joannes: Paraenesis ad Sectarios. Magno Varadini 1755.

[1] E felsorolt négy könyv a váradi papnöveldei könyvtárban van meg.
[2] Megvan Biharvármegye levéltárában.
[3] E munkának egy 1752-iki és egy 1753-iki nagyváradi kiadása ismeretes.

Évek szerint a Becskereki időszaki munkásságáról a következő táblazat számol be:

	Latin	Magyar	Német	Összesen
1746-ban	1	—	—	1
1747-ben	1	—	—	1
1748-ban	1	—	—	1
1749-ben	6	—	—	6
1750-ben	1	—	—	1
1751-ben	1	1	—	2
1752-ben	1	1	1	3
1753-ban	2	—	—	2
1754-ben	3	—	2	5
1755-ben	1	—	—	1
Év nélkül	2	—	—	2
Összesen	20	2	3	25

Az időszak számbeli eredménye is elég érdekes. Különösen figyelmet érdemel, hogy ekkor nyomatott először a papnöveldei nyomda magyar nyelvü könyveket és német mü ezuttal jelent meg először váradi nyomdában.

Becskereki Mihály távozása után a nyomda szünetelt. Mi volt ennek oka? arra, sajnos, biztos adatunk nincsen. Csak 1762-ből ismerünk ujabb könyvet és igy feltételezzük, hogy addig a nyomda sem működött. Ekkor már Wolf József a nyomda bérlője, kinek kolofonja: »Impressum. apud Josephum Wolf, Typographum Episcopalem.« Működése ideje igen rövid, alig két évre terjedő és ez időszakból csak három sajtóterméket ismerünk. Ezek közöl Petrik egyet nem ismer:

De regulis iuris canonici liber unicus. Authore Franc. Antonio Foebeo. Opus posthumum quod nunc primo in lucem prodit. Magno Varadini. Reimpressum apud Josephum Wolf typogr. episcopalem. 1763. (8-r. 5 lev. + 272 l.).

A nyomdai kiállitásra nézve meg kell jegyeznünk, hogy betüi nem azonosak a Becskerekiével és úgy látszik a nyomda ujabbakkal lett felszerelve. Kiállítás tekintetében figyelmet érdemel az 1762-ben megjelent »Institutiones juris canonici« czimü mü, melynek czimlapját, a szentháromság jele: az örök szem diszíti. Az első fejezetnél is csinos disz van alkalmazva, mely hajót ábrázol a tengeren, mig a láthatáron a felkelő nap látszik, előtér-

ben egy város látképe. Két oldalt a körözetben két angyal, az egyik szőlőt szed a tőkéről, míg a másik almát a fáról.

1766-ból is ismerünk nyomdaterméket, de ezen a bérlő neve nincs kitüntetve. A kolofon csak egyszerűen úgy szól: »Impressum in Typographia Episcopali«. A mű egy pásztori játék, szimfoniás zenekisérettel; címe: *Certamen Deorum in ornando Amynta.* (K. 4-r. 10 lev.) A címlapját Patachich püspök címere díszíti. A prologus fölött, mit Jupiter mond el és chorus követ, két lángoló oltár közt ékes virágtartó van elhelyezve. A füzet végén, egy angyal megfújja a harsonát és babért nyujt át.

Három éven át ismét nem találjuk nyomát annak, vajjon működött-e a nyomda, 1769-ből azonban négy sajtóterméket ismerünk és ezeken mint nyomdász Heller János Konrád Henrik van megjelölve, kinek kolofonja: »Typis Joannis Conradi Henrici Heller, Typographi Episcopalis«. A megjelent könyvek közül Petrik Géza kettőt ismer: *Isaac, figura redemtoris* (K. 8-r. 20 lev.) és ennek magyar kiadását (12-r. 23 l.). A latin kiadás címlapján hosszú korona van, oldalt két körben csillagok, középen is ezeknek csoportosítása, de ez nem könyvnyomtatói jelvény, hanem inkább csak a címlap kitöltésére szolgál. A daljáték személyei: Abraham, Isaacus, Sara, Gammari, Angelus és Chorus Pastorum. A szerző nincs megjelölve, de mint tudjuk Metastasio műve, magyarra pedig Gánóczy Antal fordította. A zenéjéről a füzet megemlékezik: Musica est Domini Caroli Ditters, Chathedralis Ecclesiae Magno Varadiensis Capellae Magistri.«

A másik két mű könyvészetileg még ismeretlen:

Neumajer Ferencz Jézus társasága papjának augustai püspöki szék temploma néhai nevezetes oratorának Okosok hite. Magyarra fordíttatott Mihaltz István ugyanazon társaságbeli pap által. Nagyváradon. Nyomtattatott Heller János Konrád Henrik püspöki könyvnyomtató által, 1769-ik esztendőben. (K. 8-r. 364 l.).

A második ismeretlen műnél a nyomtatás helye nincsen ugyan megjelölve, de kétségkívül e nyomda terméke, mit a betük és díszítések azonossága is igazol, a mellett a papnövelde levéltára szerint ezt a nyomda a szeminárium részére ingyen tartozott elkészíteni. Ennek címe:

Assertiones ex universa theologia, quos anno . . . . MDCC.

LXIX. propuguandas suscepit M. Varadini . . . . Petrus Bikaly. (8-r. 20 levél).

A nyomda az 1771—1786. időszakban éri el virágzását, mikor Balent Ignácz János a papnöveldei nyomda bérlője. Kiváló szakember, nagy ismeretekkel, kellő érzékkel és sajtótermékeit fölötte nagy dísz, ízlés és csinosság jellemzi. A nagyvárzdi írók most már nem idegenben nyomatják ki műveiket, hanem e nyomdából kerülnek ki többek közt Révai Miklós, Gánóczy Antal, Keresztesi József, Miller Jakab Ferdinánd művei. Különösen sokat ad a díszesebb kezdőbetükre, a fejezetek élén kisebb metszeteket alkalmaz, egyes szakaszok végén ügyes végvignetták keltik fel figyelmünket és ha van is oly mű, mint Gánoczy Antal »Libellus castigatus«-a, hol a sajtóhibák felsorolása 12 oldalt foglal el, ezek is mindinkább kevesbednek és bízvást elmondhatjuk: ez időszakban nemcsak számra nézve ért el nagy sikereket a nyomda, de nyomdászati szempontból kifogástalan műveket nyujt. Kolofonja: »Typis Seminarii per Ign. Balent Typogr.« vagy »Impressum per Ign. Balent«, míg a magyar műveknél, melyek ez időszakban mód felett megszaporodnak, rendszerint: »Nyomtattatott Balent I. J. könyvnyomtató által.

Ez időszak alatt a következő írók művei jelentek meg Váradon: Berents Keresztély, Gánoczy Antal, Jósa György, Keresztesi József, Klobusitzky Péter, Magnus P., Meonius Fl., Mihaloczi György, Miller Jakab Ferdinand, Patachich Ádám, Simonchicz János, Széles Vincze, Szluha Demeter, Ürményi József, Vass Nep. János, Zolnay Antal, Révai Miklós, Jantsó Antal és a könyvnyomdász: Bálent Ignácz János, ki 1781-ben egy *Pásztori játékban le ábrázolt örvendetes köszöntést* írt (k. 4-r. 11 lev.), melynek ha nincs is különös irodalmi értéke, csengő versei, rímei bizonyság a mellett, hogy Balent a képzettebb nyomdászok közé tartozott.

Tizenöt évi működése alatt összesen 83 nyomtatvány kerül ki a műhelyéből, melyek közül a következők címei hiányoznak Petrik Géza Bibliographiájából:

Theses canonicae ex decretalibus D. Gregorii Papae IX. et jure Hungarico depromtae quas . . . . propugnandas suscepit . . . . David Ujvári Anno MDCCLXXI, M. Varadini, Typis V. Seminarii per Ign. Joan. Bapt. Balent (4-r. 34 levél).

Assertationes ex universa theologia, quas . . . . Magno Vara-

dini Anno MDCCLXXIII. propuguandas suscepit . . . . Antonius Jantsó, Magno Varadini. Impressum per Ignatium Joan. Balent Typographum episcopalem (8-r. 16 levél).

Novissima officia sanctorum, quae in antiquioribus Breviariis non reperiuntur. Magno Varadini. Impressum per Ign. Bapt. Balent episcopalem typographum 1775. (Kis 8-r. 96 l. + 1 levél).

Tentamen mathematicum quod . . . . M. Varadini Anno . . . . M. DCC. LXXV. . - . . subiverunt . . . . Franciscus Ágoston et Samuel Pataki . . . . V. Semin. B. M. V, Elis. visit. alumni. Magno Varadini. Impress. per Ign. Joan. Bapt. Balent. Episc. Typogr. (4-r. 8 levél).

Assertiones theologicae quas . . . . defendendas susceperunt . . . . Petrus Klobusiczky . . . . et Petrus Sebestyén . . . . Anno M. DCC. LXXVI. Magno Varadini. Impressum per Ignatium Joan. Bapt. Balent. episcopalem Typographum. (4-r. 4 levél).

Tentamen ex Graecis et Arithmetica quod in regio principali et episcopali gymnasio Magno Varadiensi. Die 13. Marti Anni M. CCC. LXXVI. publice subiverunt . . . . Magno Varadini. Impressum per Ign. Joan. Bapt. Balent Episc. Typogr. (4-r. 2 levél).

Assertiones theologicae quas . . . . Magno Varadini Anno . . . . M. DCC. LXXVI. mense martio dié 28. defendendos susceperunt . . , . Gregorius Josa . . . . et Ignatius Lauffenbach . . . . Magno Varadini . . . . Impress. apud Ign. Joan. Bapt. Balent. Episcopalem Typogr. (4-r. 5 levél).

Tentamen publicum quod in regio principali et Episcopali Gymnasio Magno Varadiensi die 24 Julii M. DCC. LXXVI. subiverunt . . . . supremae Gramatices classis alumni . . . . Magno Varadini. Impress. per Ignat. Joan. Bapt. Balent. Episcopal. Typogr. (4-r. 2 levél).

Assertiones ex universa philosophia quas . . . . defendendas susceperunt . . . . Joannes Kulbert et Joannes Lajos . . . . V. Seminarii B. M. V. Elis. visit. alumni . . . . Anno M. DCC. LXXVII. Magno Varadini. Typis. V. Semin. per. Ign. Joan. Bapt. Balent, Typogr. (4-r. 4 levél).

Assertiones theologicae ex tractatibus de Deo Trino angelis et ex actibus Humanis . . . . quas . . . . propugnandas susceperunt . . . . Andreas Steiner et Theodorus Mitikovics. Magno Varadini. Typis V. Sem. per. Ign. Joan. Bapt. Balent. 1777. (4-r. 4 levél).

Theses Juridicae ex primo et secundo iustitutionem imperialium libro quas . . . . defendendas susceperunt . . . . Samuel Pataki . . . . et Josephus Jánosi . . . . V. Semin. B. M. Elis. visit. alumni. Anno M. DCC. LXXVII. Magno Varadini. Typis V. Seminarii per Ign. Joan. Bapt. Balent Typogr. (4-r. 4 levél).

Assertiones scripturisticae ex quatuor ultimis S. Pauli epistolis et septem canonicis seu catholicis quas . . . . ex praelectionibus

. . . . Michaelis Kovách . . . . defendendas susceperunt . . . . Theodorus Mitikovics et Petrus Sebestyén . . . . V. Semin. B. M. Virg. Elis. visit. alumni. Magno Varadinii M. DCC. LXXVII. Typis V. Seminarii per Ignatium Joannem Baptistam Balent (4-r. 4 levél).

Tentamen publicum quod . . . . ex praelectionibus logicis Michaelis Kiss . . . . nec non mathematicis . . . . Stephani Káts . . . . subiverunt . . . . Joannes Laufenbach et Josephus Bagits. Seminarii B. M. V. Elis. visit. alumni. Anno M. DCC. LXXVIII, Magno Varadini. Typis V. Seminarii per Ignatium Joannem Bapt. Balent Typogr. (4-r. 4 levél).

Assertiones ex universa philosophia gloriosissimis honoribus sapientissimae virginis ac invictissimae martiris Divae Catharinae philosophorum magistrae devoto affectu sacratae. Anno M. DCC. LXXVII , . . . Magno Varadini. Typis V. Seminarii per Ignatium Joannem Bapt. Balent Typogr. (4-r. 4 levél).

Tentamen publicum, quod in archigymnasio regio Magno Varadiensi supremae grammatices classis alumni, M. DCC. LXXVIII. snbiverunt et honoribus . . . . comitis Antonii Károlyi . . . . instituente Jac. Ferdin. de Miller. M. Varadini. Impress. in Typogr. V. Sem. per Ign. Joan Bapt. Balent, Typogr. (4-r. 4 levél).

Materia tentaminis publici ex prolegomenis sacrae scripturae et capite primo geneseos quod subiverunt Josephus Jánosi et Joannes Kulbert. V. Seminarii Beatae Virginis Elisabeth visitantis alumni. Anno . , . . M. DCC. LXXVIII. mense majo die 25. Typis V. Seminarii per Ignatium Joan. Bapt. Balent. Typogr. (4-r. 4 lev.).

Syncharma illustrissimo Domino Domino Josepho Ürményi de eadem . . . . a schola humanitatis regii archigymnasii Magno Varadiensis oblatum. Anno . . . . M. DCC. LXXIX. Mense Junio. Magno Varadini. Impress. iu Typographes V. Sem. per Ignatium Bapt. Balent Typogr. (4-r. 4 levél).

Assertiones theologicae quas . . . . defendentas susceperunt . . . . Petrus Sebestyén et Georgius Nagy. Anno M. DCC. LXXIX. Magno Varadini. Impress. in Typogr. V. Semin. per Ign. Joan. Bapt. Balent. Typogr. (4-r. 6 levél).

Tentamen publicum quod . . . . ex praelectionibus . . . . Michaelis Kovách subibunt . . . . Josephus Jánosi et Joannes Lajos Venerabilis Seminarii Beatae Mariae Virginis Elisabeth visitantis alumni. Magno Varadini. M. DCC. LXXIX. Typis V. Seminarii per Ignatium Joannem Bapt. Balent, Typogr. (4-r. 4 levél).

Tentamen primum publicum ex dialectica quod . . . . subiverunt . . . . Georgius Szlaví. Paulus Rozgonyi et Georgius Siposs . . . . Anno M. DCC. LXXIX. Magno Varadini. Impressum in Typogr. V. Semin. per Ign. Joan. Bapt. Balent Typogr. (4-r. 4 levé).

Tentamen publicum ex logica et mathesi quod . . . . subiverunt . . . . Josephus Sántha, Gregorius Siposs, Michael Balogh et

Andreas Keresztes Anno M. DCC. LXXX. M. Varadini Typ. v. s. per Ign. J. B. Balent Typogr. (4-r. 4 lev.)

Tentamen alterum publicum quod . . . . subíverunt Stephanus Tokodi et Josephus Kováts Seminarii B. M. V. Elis. vis. alumni. Anno M, DCC. LXXX. Magno Varadini. Typis v. sem. per Ign. J. Bapt, Balent Typogr. (4-r. 4 levél).

Selectae propositiones ex metaphisica quas defendendas susceperunt nobiles ac eruditi Domini Thomas Nemiró, Michael Balogh, et Gregorius Molnár. M. Varadini, 1780. Typis V. Seminarii per Ign. Joan. Bapt. Balent. Typoraphum. (8-r. 3 levél).

Tentamen physicum et mathematicum quod . . . . subiverunt . . . . Ladislaus Berczik, Stephanus Tokodi et Martinus Dobay. Seminarii B. M. V. Elis. vis. alumni. Anno M. DCC. LXXX. Magno Varadini Typis V. S. per Ign. J. B. Balent Typogr. (4-r. 4 lev.).

Theses canonicae ex libro II. decretal. D. Gergorii Papae IX. . . . . quos . . . . Anno M. DCC. LLXX. mense Aprili propugnandas susceperunt . . . . Franciscus Kováts et Joannes Hutra. Magno Varadini. Typis V. Seminarii per Ign. Joan. Bapt. Balent. (4-r. 4 levél).

Assertiones theologicae quos . . . . defendendas susceperunt . . . . Joannes Lajos et Josephus Molnár . . . . alumni Seminarii B. M. Virg. Elis. visit. Magno Varadini M. DCC. LXXX. Typis V. Sem. per Ignatium Joannem Bapt. Balent. (4-r. 4 levél).

Tentamen scripturisticum quod . . . . ex praelectionibus . . . . Michaelis Kovách subibunt . . . . Andreas Török et Stephanus Török alumni sem. B. M. Virg. Elis. visit. M. DCC. LXXX. Magno Varadinii. Typis V. S. per Ign. Joan. Bapt. Balent Typogr. (4-r. 4 levél).

Elegia ad Illustris. D. Comitem Josephum Károlyi. M. Varadini 1783. (4-r.)

In diem nominis R. R. D. Antonii Ganoczy. M. Varadini 1783. (4-r.)

Ez utolsó három művet Mihaloczy György váradi jokakadémiai tanár írta.[1]

Tentamen publicum quod . . . . ex praelectionibus . , . phisicis Joannis Nep. Cervus . . . . nec non mathematicis . . . . Martini Takáts . . . . Anno . . . . M. DBC. LXXXVI. subiverunt . . . . Alexander Gáll, Franciscus Domokos et Nicolaus Hajdu. Magno Varadini. Impress. per Ignatium Joan. Bapt. Balent. Episc. Typogr. (4-r. 4. lev.)

ProposItIones eX VnIVersa phILosophIa In orDIneM contractpe quos in relligiosae observantiae et grati an'mi testimoninium honoribus . . . . P. Maurini . . . . dedicatae ac a F. Inno-

[1] Bozóky Alajos, A nagyváradi jogakadémia története, 78—80. l.

centis et F. Novatiano Ord. capucinorum clericis professis Magno Varadini. Typis v. Seminarii, per Ign. Joan. Blent Typpgr. (4-r. 4. levél.)

Év szerint az eredmény a következő:

	Latin	Magyar	Német	Összesen
1771-ben	1	—	—	1
1772-ben	—	—	—	—
1773-ban	1	—	—	1
1774-ben	—	—	—	—
1775-ben	2	—	—	2
1776-ban	5	—	—	5
1777-ben	4	—	—	4
1778-ban	5	—	—	5
1779-ben	8	3	—	11
1780-ban	7	5	2	14
1781-ben	5	3	—	8
1782-ben	5	4	—	9
1783-ban	4	1	—	5
1784-ben	3	6	—	9
1785-ben	1	3	—	4
Év nélkül	3	1	—	4
Összesen	54	26	2	82

1785 szeptember 20-ikán Balent Ignácz latin nyelvű kérvénynyel fordult a váradi püspökhöz, hogy őt, miután 14 éven át szolgálta a papnöveldei nyomdát, ajánló levéllel lássa el, mert szakismeretei gyarapítása végett meg akar válni a nyomdától és a hazai nagyobb városokat akarja tanulmányozni. Kollonics püspök nem gördített akadályt Balent törekvése elé, kiszolgáltatta az elbocsátó és ajánló levelet, melyben különösen feldicséri, hogy kitünően érti mesterségét, példás erkölcsü, vallásos, a váradi nyomdát megelégedésre vezette és lelkiismerete sugalatát követve ajánlja őt.

Alig távozott Balent, csakhamar többen jelentkeztek a nyomda bérlete végett. Igy Pestről, Pozsonyból is érkeztek ajánlkozók, de legtöbb kilátása volt Eizenberger Ferencz nagykárolyi nyomdásznak, kinek ajánlatát gróf Teleki Sámuel váradi kir. biztos terjesztette a püspök elé, mert »quum magna sit hic loci tam respectu commissionis hujus Regiae, quam etiam Academiae Typographiae necessitas.«

Azonban az egyházmegyei consistoriumban, mikor Bertalan Jakab administrator beterjesztette a beérkezett ajánlatokat, úgy határozott, hogy inkább eladja a nyomdát, mely különben sem hozott sok jövedelmet az intézetnek. De míg az árlejtést a debreczeni Szent-György-napi vásárkor megtartják, addig Eizenbergernek adták bérbe, feltéve, hogy megfelelő kaucziót tesz és havonként egy aranyat fizet bérösszegül. Egyszersmind megbízták egy leltár felvételével, minek Eizenberger meg is felelt és német nyelven terjesztette be. Volt pedig eszerint a nyomdában a különféle betüfajokból:

1. Tertia antiqua samt den cursiv den Centum 25.
2. Mittel » » » » » » 26.
3. Cicero » » » » » » 30.
4. German » » » » » » 32.
5. Titelschrift von ein Pfund ... ... 18.
6. Köpeln ... ... 18.
7. Press ... ... 22.

Fernee: 13 St. Kisten.
8 St. Setzbretter.
3 St. Kartenregister.
100 St. Kail final.

Den Centum schlechten Buchstaben 20.

Ez az első nyomdai leltár mit ismerünk, de ebből következtetve ezt nem is mondhatjuk valami gazdagnak.

A consistorium az árlejtést ki is hirdette, de úgy látszik nem igen volt eredménye, mert még 1786 április 24-ike után is érkeztek ajánlatok. Igy 1786 szeptember 8-ikán Balent Bapt. Joh. Ign. sodalis apud Matthiam Trattner Pestini is értesülve a papnöveldei nyomda eladásáról, hajlandó ezt megvenni . . . . »quos ego 1711 in saccis pulveribus copiosissimis intermixtos et confusos percepi. Nunc vero audio per Eizenbergerum absolute incapacem laborum typographicorum, in antiquissimum miserum statum perventuram praefatam typographiam,« de azért kéri a nyomdát.

Miért, miért nem, tény az, hogy a nyomdát nem adták el s azt Eizenberger Ferencz bérelte továbbra is és mint a papnöveldei levéltárban levő 1791-ik évi költségelőirányzatból látható, 51 renus forint és 36 krajczár évi bérért.

Meddig bírta Eizenberger a nyomdát, azt határozottan meg nem állapíthatjuk. Neve alatt kevés könyv jelent meg és az utolsót

1797-ből ismerjük. Kolofonja leginkább: Ex officina Eizenbergeriana, vagy a magyar műveknél: nyomtattatott Eizenberger Ferencz Püspöki könyvnyomtató által.

Összesen 20 könyvét ismerjük, ezekből Petrik 16-ot felemlít, míg 4 könyvészetileg ismeretlen és ezek bibliográfiai leírása a következő:

Halotti prédikációk és versek, melyek néhai .... Piskárkosi Szilágy Sámuel úrnak .... eltemettetésekor MDCCLXXXV-ik esztendőben szt. Jakab havának 24 napján Kovátsiban elmondattak; most pedig a Tekint. Nemes gyászos özvegynek kölcségével bibocsáttattak: Nagy-Váradon. Ny. Eizenberger Ferencz Püsp. könyvny. által. MDCCLXXXVI. (4-r. 4 + 27 lap.)

Az Harmadik égnek útja, mellyet ama mi időnkbeli Illyesnek Fő Tiszteletű Tekintetes Nemes és Nemzetes Piskárkosi Szilágy Samuel úrnak a Helvetica confessiót tartó Eklésiák Tul a Tiszán levő Districtusának .... superintendensének éppen Illyés napján a harmadik égbe lett felmeneteléről ki tanult és a KoVatsI tekIntetes SzILagY VrI gyászos VDVarban szoMorV éLő nyeLVel Lefestett szent Jakab havának XXIV-ik napján Kovács József a debreczeni ref. collegiumban akkori poeseos praeceptos. Nagy Váradon. Nyomtattatott Eizenberger Ferencz Püspöki könyvnyomtatója által MDCCLXXXVI. (4-r. 2 + 46 lap.)

Schaedium de praesenti statu Fabricarum et Manufacturarum in Hungaria atque modo promovendi rem sericeam. Magno Varadini ex Officina Eizenbergiana. MDCCXCIII. (8-r. 77 lap.)

Directorium officii divini in diocesi M. Varadiensi peragendi. 1794. Ex officina Eizenbergiana. (8-r. 120 l.)

Év szerint csoportosítva az eredmény a következő:

	Latin	Magyar	Összesen
1786-ban	5	3	8
1787-ben	—	1	1
1790-ben	—	1	1
1791-ben	1	1	2
1793-ban	3	1	4
1794-ben	1	—	1
1797-ben	1	—	1
Év nélkül	2	—	2
Összesen	13	7	20

1798 márczius 2-ikán Guttmann János Pál könyvkötő (bibliopega) veszi át a nyomdát bérbe az intézeti levéltár »Promiscua« részében meglevő latin szövegű szerződés értelmében, a következő feltételek mellett:

1. Bérlő köteles a nyomdát összes felszerelésével az átadott állapotban megőrizni, tisztán tartani és mint a saját tulajdonát oltalmazni.

2. Ha a bérlett tárgyakban a bérlő vigyázatlansága következtében kár esik, bérlő tartozik ezt kijavíttatni.

3. Ha a bérlett tárgyak valamelyike a bérlőnek nem tetszik és újat vásáról vagy készített, úgy a nemtetsző tárgyat a bérlő a szerződés lejártáig megőrizni tartozik és az intézet tetszésétől függ, valjon a bérlő által vásárolt vagy készített tárgyakat átveszi-e?

4. Ha a nyomdai felszerelés használat következtében annyira rongálódnék, hogy az üzemnek szünetelnie kell, úgy ez a bérlő által bejelentendő és az intézeti gazdasági felügyelő fog esetleg a javításokról vagy ujabb beszerzésekről gondoskodni.

5. A bérlő fizet évenkint 54 rh. forintot és ezen kívül tartozik a vizsgálati kérdéseket az úgynevezett thesiseket ingyen kinyomatni; ezek azonban egy félívnél nagyobb terjedelmüek nem lehetnek, az ehhez szükséges papíranyagot az intézet fedezi.

6. Minden nyomdatermeknek a következő jelzésekkel kell bírnia:

a) a város neve.

b) a nyomda neve e szavakkal: »Typis Jun. Cleri. V. Seminarii M. Varadenisis.

c) a bérlő neve.

d) a nyomatás éve.

7. A felmondási idő három hó a bérlet év letelte előtt.

8. Bérlő constatálja, hogy a betük régiek, nagy részök romlott.

9. Bérlő a tulajdonos intézetnek jogot ád, ha a bérleti összeget a bérleti év folyamán le nem fizeti, úgy ezt ingó és ingatlan vagyonából megvehetik.

A szerződést, Guttmannon kívül, az intézet igazgatója: Jakab Bertalan és Sándor István írta alá. A szerződésen ott van Guttmann pecsétje, mely egyszersmind könyvnyomtatói jelvénye is: galambház előpárkányzatán áll egy szárnyait kiterjesztő, fejét jobbra hátra hajtó galamb s csőrében egy a galambház felsőbb részét átfogó mirtuskoszorut tart. A pecsét jobb felén a galambházra dölve egy paizs áll, melyen monogramja látható.

Ugyanekkor elkészítették a nyomdai felszerelés leltárát és ez a következő:

Nr.	Specificatio Tipographiae	Quantum.
1.	Textt antiqua	—.82½
2.	Textt cursiv	—.26½
3.	Tertia antiqna	1.40
4.	Tertia cursiv	1.11
5.	Mittel antiqua	3.67
6.	Mittel cursiv	1.45
7.	Cicero antiqua	2.—
8.	Cicero cursiv	1.40
9.	Carmunt antiqua	1.44
10.	Carmunt cursiv	—.52
11.	Litterae titulares duplicis generis majores	—.48
12.	Litterae titulares sex ordinis minores	—.30
13.	Scissae Litterae titulares duplicis ordinis	—.33

Mindezek latin betük.

No.	Litterae Germanicae	Quantum.
1.	Text antiqua	—.89
2.	Tertia antiqua	1.11
3.	Mittel antiqua	1.05
4.	Cicero antiqua	—.61
5.	Carmunt antiqua	—.93
6.	Litterae titulares duplicis ordinis	—.45
7.	Ornamentariae vulgo tzifrázó	—.76
8.	Minisz vulgo striklázó	—.12
9.	Linae ad tabellas pertinentes	—.72
10.	Litterae Valachicae et ad Caléndarias pertinentes litterae stigmatice vulgó jegybetük	1.08
11.	Litterae malae et distructae	1.60
12.	Detto malae et distructae	—.42
13.	Insterstitia ad litteras	—.11

No.	Accedunt instrumenta ad eandem Typographiam pertinentia.	Quantum.
1.	Praelum majus cum omnibus suis requisitis appertinentiis et instrumentis	1
2.	Navicula vulgo Schiff dicta	3
3.	Instrumenta pro collectione litterarum: unum ferteum, alterum lignum	2
4.	Formulae antiquae barae et attritae	122
5.	Tabulae ad conservandum Typum vulgo Setzbretter	4
6.	Regalia	6
7.	Formula pro fundendis lineis ex ligno	1

8.	Rotunda sella cum tribus pedibus	1
9.	Mensa pro lotione litterarum	1
10.	Modo accepi unam destructam cistam alias duas majores adhuc usuabiles	3.

Feltünő, bár Guttmann 1798—1803. volt a papnöveldei nyomda bérlője, mégis ez öt évi időszakból alig ismerünk néhány könyvet. Évszám szerint csoportosítva:

	Latin	Magyar	Német	Összesen.
1799-ben	—	1	1	2
1800-ban	1	—	—	1
1801-ben	3	—	—	3
1802-ben	—	1	—	1
1803-ban	1	—	—	1
Év nélkül	2	—	—	2
Összesen	7	2	1	10

Ezek közül Petrik ötöt ismer, míg a következő öt könyvészetileg ismeretlen:

Zur Feyer der Entbindung ihrer Hochwolg. der Frau Chatarina von Tisza gebornen Gräfin Teleki 1799. (4-r. 2. lev.)

A hely nincs megjelölve, de a díszítésekből itélve a papnöveldei nyomda terméke.

Tentanem publicum e theologia dogmatico polemica quod .... subiverunt R. D. Franciscus Kisfaludi, Joannes Bitskoss, Josefus Miklósi .... Magno Varadini MDCCC. Typis Junioris Cleri V. Seminarii M Varadiensis per Joann. Paulum Guttmann (8-r. 9 levél).

Tentamen publicum e theologia morali quod .... subiverunt R. D. Joannes Nep. Tagen. Stephanus Rendek, Emericus Boross, Joannes Eramma. Magno Varadini. Anno Domini MDCCCI Typis Junioris Cleri V. Seminarii M. Varadiensis per Joann. Paulum Guttmann. (4-r. 4 levél + 44 lap + egy levél.)

Catalogus Cleri Dioceseos Magno Varadiensis. 1803. Typis Junioris Cleri V. Seminarii M. Varadiensis Joannem Paulum Guttmann (K. 8-r. 112 l.).

Regulae alumnorum seminarii cleri iunioris. M. Varadini. Typis Junioris Cleri V. Seminarii M. Varadiensis per Joannem Paulum Guttmann (4-r. 5 levél).

A papnövelde, úgy látszik, évről-évre foglalkozott a végleges eladás eszméjével, mert időre-időre újabb és újabb ajánlatokkal keresték fel a püspököt. Így 1800 augusztus 8-án Kassáról Raedlitz Mihály folyamodik ezért a püspökhöz. Kérvényben felemliti, hogy szakember, 9 év óta működik Kassán Landerer Ferencznél,

mint segéd, a nyomdát kész bérbe venni, mert hallá, hogy a püspök és káptalan a gondjaikra bízott nyomdánál »individos requisitam artis Typographiae notitiam habente carere.« A kérvény sorsáról nem tájékoztat a püspökségi levéltár, de bizonyos, hogy nem lett kedvező eredménye, mert a nyomdát továbbra is Guttmann bírta.

1802 őszén ismét két ajánlkozó kereste fel leveleivel Zolnay Antalt, a papnövelde rektorát: Szigethy Mihály, a debreczeni városi nyomda vezetője és Gottlieb Antal, kinek Váczott volt nyomdája.

Zolnay közli is 1802 szeptember 13-ikán Szigethy Mihálylyal, hogy a nyomdát hajlandók bérbe adni, mert a jelenlegi bérlő Guttmann nem professionatus nyomdász. A seminariumnak a typusoknál és hozzá való eszközöknél egyebe nincsen és a bérbevevőnek kell helyiséggel bírnia. Uj betükre szükség volna, de a papnövelde azt most nem szerezheti be. A betűk sulya 25 mázsát 13 fontot tesz ki. Szeretné, ha átvenné a betüket, mert hozzáértő és igy használni tudná.

Szigethy úgy látszik továbbra is érdeklődött a nyomda sorsa után, mert Zolnay arról értesíti 1803 január 24-ikén kelt levelében, hogy levele egyedül a püspök halála miatt késett. Azzal még mindig nincsenek tisztában, eladják-e a nyomdát vagy csak bérbe adják. Ő jobb szeretné eladni, de ez nem egyedül tőle függ. Gottlieb is érdeklődik és a hiányokat saját betűivel pótolná. Viszont Guttmann, a bérlő is szeretné megvenni, ha eladódik és igy bizonyára versenytárgyalás lesz.

A debreczeni nyomdász azonban ismét csak uj betűk beszerzését sürgette, mire Zolnay ujból értesíti (1803 február 22-ikén), hogy a szeminárium uj betűket nem vehet és a régieket sem igazíttatja ki, pedig jól tudja enélkül a bérlő kenyerét sem keresheti meg, de mert Gottlieb azt ajánlja, hogy a hiányokat sajátjából pótolná és a mint az utak javulnak el is jön Váradra, ha megegyeznek neki adják át a nyomdát, hogy a szeminárium a költségektől szabaduljon.[1]

Gottlieb első levelét 1802 október 24-ikén intézte Zolnayhoz, kérve őt, akár eladásra kerül a nyomda, akár bérbe adják,

[1] Zolnay Antal leveleit lásd Biharvármegye levéltárában, 1805. 40. Fasc. VI.

szeretné ha ő nyerné el, mely esetben egy tanítványát küldené oda. Kiemeli ».... nem sok van magyar országban, a kinek oly szép Typossa volna, mint nekem és a ki Hazánknak az állapotját úgy tudná mint én; tehát kár volna, ha olyan híres városban, nem volna híres Typographia .... Hiremet, nagyobb dolgomat tessék a Főtisztelendő úr secretarius Balogh úrtól itten megkérdeni .... én a városnak szószolója is vagyok ebből láthatja a Főtisztelendő úr, hogy jó keresztény, becsületes ember is vagyok«.

Zolnay válaszára sietve értesíti, (1803. január 6.), hogy most nem mehet Váradra mert rosszak az utak, de ha a nyomdát nem adják el, megadja érte a bért és ha ezt elnyeri, könyvkereskedést is nyit. Mindezt pedig azért teszi, mint egy utóiratban említi: »egyetlen egy fiam vagyon, annak akarnék iparkodni«.

Gottlieb kedvező választ nyert, mert egy ujabb levelében (1803 február 4.) már arra kéri d. Takáts Károly váradi főgimnaziumi exhortatort, hogy őt a szerződéskötésnél és az átvételnél helyettesítse. »Látom, hogy a Főtisztelendő úr sokat reményl tőlem, én azt mondom, hogy meg nem tsalódik a Főtisztelendő úr maga feltett szándékában, mert kitelik belőlem, hogy édes Hazámnak ebben tökélyetesen szolgálhassak, ... mihelyest engem fog a Főtisztelendő úr personaliter látni, mindjárt fogja tapasztalni, hogy jó szándékában meg nem csalódott..... Míg magamévá nem teszem a typographiát nem sokat tehetek, mért híresíteném? Hogy drágábban megvehessék? Tehát eleintén, úgy gondolom, hogy tsak lassan kell vele bánni. Ha megvehetem meglássa a Főtisztelendő úr, hogy Magyarországban nem lészen párja. És N. Váradnak ez által nagy híre és neve lészen. Mert még nintsen Magyarországban egy tökéletes Typographia, leszen N. Váradnak az a gyönyörüsége, hogy ottan a leghíresebb typographia existál.«

Tényleg a nyomdát Gottlieb Antalnak adták át bérbe 1803 márczius 2-ikán. Guttmann ismét leltárt készítetett az átadott felszerelésről, melyen Simon Sánta Ferencz nyugalmazott váradi postamester szerepel tanuként, míg az intézet képviseletében Zolnay Antal tanulmányi felügyelő van aláírva. A leltárt összehasonlítva a 1798-ik évivel több helyen szaporodást tüntet fel és azért nem találom érdektelennek közölni:

No.	Specificatio Typographiae	Quantum.
1.	Textt antiqua	—.97
2.	Textt cursiv	—.33
3.	Tertia antiqua	1.46
4.	Tertia cursiv	1.21
5.	Mittel antiqua	3.60
6.	Mittel cursiv	1.52
7.	Cicero antiqua	2.21½
8.	Cicero cursiv	1.60
9.	Carmunt antiqua	1.58
10.	Carmunt cursiv	—.57
11.	Litterae titulares duplicis generis majores	—.56½
12.	Litterae titulares sex ordinis minores	—.48
13.	Scissae Litterae titulares duplicis ordinis	—.40

No.	Litterae Germanicae	Quantum.
1.	Text antiqua	—.97
2.	Tertia antiqua	1.05
3.	Mittel antiqua	1.10
4.	Cicero antiqua	—.62
5.	Carmunt antiqua	1.09
6.	Litterae titulares duplicis ordinis	—.50½
7.	Ornamentariae vulgo tzifrázó	—.78
8.	Minisz vulgo striklázó	—.19½
9.	Lineae ad tabellas pertinentes	—.97
10.	Litterae Valachicae et ad calendarias pertinentes litteraa stigmatica vulgo jegybetűk	1.19
11.	Litterae malae et distructae	1.19
12.	Litterae malae et distructae	—.40
13.	Interstitia ad litteras	—.17½

Az instrumentumok leltára összehasonlítva az 1798-iki leltárral, csak annyiban mutat fel eltérést, hogy az 5. pont alatti Tabulae ad conservandum Typum vulgo setzbretter-ből 7 van feljegyezve.

Ugyanezt a leltárt vette át Gottlieb Antal, kinek szerződése azonos Guttmanéval, csupán két pontnál van eltérés. Az 5-ik pont ugyanis az 54 rh. forintnyi bérösszegen kivül kiköti, hogy a bérlő tartozik a papnövelde számára, ha kívántatik »holmi tselédeknek való conventiós leveleket kinyomtatni, melyekre a papirost a Nemes szeminarium fogja adni.«

Az utolsó pontban pedig meg van jegyezve, ha a bérlő a bérleti év letelte előtt a bérbevételtől visszalép, úgy tartozik az egész évi bérösszeget megfizetni.

A bérlet azonban nem tartott soká. Az intézet bevételi könyveiben csak egyszer fordul elő 1804 julius elsején, mikor Gottlieb 16 hónapról pótlólag egyszerre fizette le a bérleti összeget: 71 frt 54 krt. Ugyanaz nap megvette örök áron 1000 rh. forintért a nyomdát, miből bizvást arra következtethetünk, hogy Gottliebnek kifizetődött a nyomda vezetése, forgalma. A vételi szerződés hiányzik ugyan a papnöveldei levéltárban, de e helyett megvan ama fogalmazvány, mit Gottlieb e czélból készíttetett és ennek pontjai a következők:

1. Hogy a nemes szeminárium typhographiáját örökös Jussal irrevocabiliter által vettem 1000 rh. frtban, noha annyit nem ér, mindazáltal a szeminárium azzal is segíttetik

2. Új esztendeig megmarad még az arenda.

3. Mivel nállam marad a kapitalis obligalom magamat minden esztendőben az 50 frtokat (Interest) 5 pro cento lefizetni.

4. Midőn pedig tetszeni fog, a szemináriumnak tőllem a kapitalist felvenni, engemet 3 holnapokkal elébb premoviáljon.

5. Ha idővel a Nemes szeminárium más uj typographiát akarna felállítani, akármely móddal én annak ellentállani nem fogok, de azonban én is megmaradjak ezen mostan szerzett örökös jussomban.

6. Ha történetből más Typographus akarna itten akármely időben Typographiát fölállítani (a szemináriumon kívül) velem együtt köteles lészen a szeminárium ezt meggátolni, úgy hogyha processusra kerülne is a dolog unitis viribus ellene állítani.

Feltünő e szerződésben, hogy mennyire törekszik Gottlieb szerzett jogát megvédeni. A szemináriumot hívja támogatásul, ha netán egy újabb nyomda felállítására törekednének.

Részünkről ennek okát abban keressük, hogy már 1787 óta a megyében egy második nyomda is működött Diószegen, mely ha 1791-ben a nyomdász, Medgyesi Pál halálával meg is szűnt,[1] de a teljes felszerelés 1798 óta Váradon volt és özvegye

[1] A diószegi nyomdáról vajmi kevés adat maradt fenn. Molnár János »Bihar Diószegi ev. ref. egyház múltja és jelene« (1885) czímű művében még évszámmal sem jelöli az alapítás évét. Felállítását, úgy látszik összefüggésbe hozhatjuk a Diószegen fennállott hat osztályú particula iskolával. Az engedélyt 1787 julius 4-ikén nyeri II. József császártól 31470 sz. alatti leirattal. Működéséről vajmi keveset tudunk. Keresztesi József egykorú eredeti

keresett reá vevőt. Gottlieb úgyszólván biztosra vette, hogy előbb-utóbb akadni is fog ilyen és ezért törekedett szerzett jogainak megvédésére.

A papnöveldei nyomda, mely 63 éven át szolgálta az egyház, a város, a megye kulturális érdekeit és ez idő alatt számos könyvvel gazdagította a hazánkban megjelent művek számát, korának egyik figyelemre méltóbb nyomdája. Ha felszerelése nem is gazdag, értéke eladásakor még az 1000 rh. frtot sem érte el, de kétségkívül nagyobb feladatok megoldására képes. Az ismert leltárak bizonyítják a betük sokféleségét és a megjelent művek igazolják, hogy külső csinre, díszes kiállításra, tiszta nyomásra, sajtóhibátlan megjelenésre törekedtek. Ha itt-ott némi sülyedés is mutatkozik, sőt van idő mikor daczára az ismert nyomdásznak, Váradon megjelent művet nem ismerünk, részünkről ezt nem stagnációnak tartjuk, hanem úgy véljük, ez évekből a megjelent könyvek még ismeretlenek, lappanganak és a jövő hivatása lesz ezeket felszínre hozni. Nyomdászai közül többen ügyességükkel lendületet adtak a nyomdának. Különösen Balent Ignácz, ki maga is kisérletet tett az irodalmi téren, érdemel figyelmet. Maga köré gyűjté a megyebeli írókat és egyesektől, mint Gánoczy Antaltól, Keresztúri Józseftől, Miller Jakab Ferdinándtól éveken át nyomat könyveket. A sajtónak befolyása a szellemi élet felvirágzására tehát kétségtelen. Ne feledjük, Váradon ekkor a gimnáziumban jezsuiták, a szemináriumban pálosok a tanárok, míg a Ferenczrendiek

naplójában (1868-i kiadás 174. l.) a következő feljegyzést találjuk : »Medgyesi Pál debreczeni lakos, ki az odavaló typografiában sok ideig collaborator vala, Debreczent odahagyván, Diószegen tipografiát állított fel, maga költségén, mely hogy meglehessen még Váradon laktomban sokat munkálkodtam gróf Telekinél, meglévén tehát 1788. ugyan az én verseim nyomtatódtak ki benne legelőször ily titulussal : Keresztyén vitéznek Fegyver ellen való orvossága, az Isten félelme etc. Melly verseket írtam néhai mélt. Oberleutinant Csanádi Sámuel, mint régi jóakaró Uram eltemettetésének alkalmatosságára ad 7. Febr. 1788.« A 177. oldalon megemlíti, hogy Szénás József özvegye és leánya temetésekor (1789. márcz. 8.) mondott halotti actiók és versei is ki fognak nyomattatni Diószegen, hol versei már elhagyták a sajtót. 1791. végén (361. l.) mondja, hogy versei kinyomattattak Diószegen, de félbeszakadtak, mert meghalt a nyomdász Medgyesi Pál. Özvegye Váradra költözködött és ott veszi meg tőle a nyomda felszerelését 1804-ben Szigethy Mihály. Mint a biharvármegyei levéltárban levő 1805. aug. 27-én kelt irat tanusítja, már 1798 óta lakott Váradon Medgyesi Pál özvegye és veje Rábai István, ki factor volt.

a szószéken hirdették a vallás tanait. A megnyilt jogakadémia is hozzájárúl az írói élet felvirágzásához és ha a sajtó alól kikerült könyvek, termékek mégis leginkább egyházi jellegüek, tankönyvek, halotti bucsúztatok vagy névnapi köszöntők és csak elvétve találunk köztük pásztori játékokat, verseket, ne feledjük, hogy hazánkban ez időtájt ilyen jellege van az irodalomnak és csak II. József császár szabadelvű intézkedései, eszméi hoznak új szellemet, új irányt az irodalomba is. Az pedig tagadhatlan, hogy egyedül a papnöveldei nyomda működésének köszönhető, hogy csakhamar a XIX. század elején, már oly lendületet ér a váradi nyomdászat, hogy két nyomdász talál itt megélhetést.

Mérlegelve tehát a nyomda kulturális hatását, elért sikerét, be kell ismernünk működése horderejét, hatásának fontosságát, mely pezsgésbe hozta a XVIII. század végén Várad szellemi életét.

AZ APOSTAGI GRADUÁL.

Erdélyi Páltól.

Énekeskönyveinkről közzétett jegyzékemben[1] *Apostagi kódex* néven emlékeztem meg róla. Rövid leirásom adatait abból a dolgozatból vettem, mely a *Figyelő*ben (1878. I. 156—164 l.) egykori tulajdonosától »Kéziratos Énekeskönyveink« czím alatt jelent meg. Iparkodtam, hogy abból csupán a kétségtelennek látszó adatokat vehessem át, s így írtam azután, hogy a kézirat Varasdy Lajos tulajdonába Szokolai Istvántól, egy apostagi polgárembertől került, hogy nagy negyedrétű s a XVI—XVII. századból való. Ezek mellett az elfogadhatónak látszott adatok mellett megmaradva, nem tértem ki a dolgozatnak arra a részére, mely az apostagi kódexet az ismert protestáns graduálok mellé állítja, mert ezek rendszerint másodrétűek s nem a Szenczi Molnár-féle zsoltárokat tartalmazták. Különben is óvatosságra intettek ama tapasztalatok, a melyeket már énekeskönyveink leirásai közben leltem s így az apostagi kódexet sem a graduálok, sem a kantionalisok közé föl nem vehettem. Meg kellett elégednem azzal, hogy fölsorolván nyilván tarthassam, várva azt a kedvező időt, mely a kódexet fölszínre veti.

Ez az alkalom nem késett soká. Varasdy Lajos, a kódex tulajdonosa, egyéb énekköltészeti emlékekkel együtt ezt is áruba

[1] Énekeskönyveink a XVI—XVII. században. Budapest. 1899. 67. l.

bocsátván, a M. Nemz. Múzeum könyvtárának engedte át. Ily módon alkalmam nyillott, hogy az apostagi kódexet megvizsgáljam s leírjam és ily módon kötelességemmé vált, hogy jegyzékemnek említett vázlatos leirását ezzel pótoljam.

Az apostagi graduál ívrétben 105 levelet tartalmaz, erősen rongált s hosszas vándorlás után a M. Nemz. Múzeum könyvtárában jutott biztos helyre (1216. fol. hung.) Vándor útjának egyes állomásai 1701-ből Páth, 1876 előtt Apostag, azután mostanig Varasdynál Szegszárd, épen azért maradtak előttünk homályban, mert a hosszas vándorlás és folytonos használat lekoptatta róla ama leveleket, elején és végén, a melyek az ily könyvek sorsát rendszerint föl szokták tárni előttünk. Mindamellett is bizonyos, hogy ez a kézirat is a Dunántúlról való, onnan, a hol több ismert protestáns graduál iratott; hogy felette közeli rokonságban áll a kálmáncsai és főként a csurgói graduálokkal. Elején hat levél hiányát lehet megállapítani, közbül az első levél után négy; a 17. után négy; a 44 után kettő; a 49 után négy; az 54 után egy, a 79 után nyolcz; a 80 után hét; a 84 után három levél hiányozhat, s a végén Máté passiója csonkaságát a fűző szálak alapján konstalálható 8—10 levél hiánya magyarázza meg. Mindössze tehát 47—49 levél elveszését sajnálhatnók, ha nem tudnók egyrészt a hiányzó énekeket más kéziratokból pótolni, másrészt, ha nem ismernők más forrásokból az énekek szövegét. Bármennyire sajnáljuk tehát, hogy ez a kézirat csonka, nem kell sajnálnunk azt, a mi elveszett, mert nem pótolhatatlan. Feltünő, hogy nagyobb veszteséget inkább a végén, mint az elején szenvedett, minek okát abban a föltevésben véljük föllelni, hogy a kézirat már az eredeti bekötéskor elől valami 14-16 tiszta levelet kapott, melyekre egy XVII. századi, a graduál irójáénál fiatalabb kéz Szenczi Molnár Albert néhány zsoltárát lemásolta s így a táblájából kiesett kötet elején a zsoltárok kézirata kopott, végén ellenben maga a graduál, a passió vége és a minden valószínűség szerint megvolt psalterium-rész (a graduálban használatos prózai fordítás) rongyollódott le.

Hányatott sorsáról mindezen kívül mások is tanuskodnak, az a hat kéz, a mely az alapvető **D** kézen túl, a kódexet egybeírta, a mely az üresen hagyott leveleket később kitöltögette.

Az *A* kéz, XVII századi, a Molnár Albert-féle zsoltárok és

néhány himnus leirója ; a XVI. századi *B* kéz, mely a II*b* levél himnusát (Menyből jövök most hozzátok) a régebbi szerkezetnek első versszakával mintegy bevezeti ; a XVII. század második feléből származó **C** kéz, mely a 14*b* levélen szintén a Molnár-féle zsoltárokból másolt nehányat (17*b*) ; a XVIII századi *E* kéz, a 68*a* levélen a 48. dicséretet s a még fiatalabb **F** kéz a XVIII. századi **G** kéz egy István martyrról szóló dicséretett vetett papirra. A kézirat zöme és dereka a 18*a* — 67*b*, a 68*b* — 79*b*, a 82*a* — 105*b* — leveleken, a mely a graduált tartalmazza, a XVI. századi **D** kéz műve, oly másolóé, a ki a csurgai és kálmáncsai graduálok másolóinak iskolájához tartozik.

A kézirat a tipikus graduál kiállítását mutatja, helyet hagy a verskezdő betűknek, de nem mindenütt dolgozza bele az iniciálist, néhol későbbi gyakorlatlan vagy épen nehézkes kéz pótolja ki elhagyott munkáját ; egyes énekekhez megadja a hangjelzést, másutt csak a hangjelzésre szükséges vonalokat húzza meg, s itt az üresen hagyott vonalak már kitöltetlenül maradnak. Mindent összevéve az *apostagi graduállal* ismert graduáljaink száma gyarapodott s amaz iró műhely termékei gyarapodtak, mely a Dunántúl a XVI. században a protestáns egyházakat rituális énekeskönyvvel látta el.

A kéziratnak szorosan vett graduáli részében mostani állapota szerint egy adventi, tiz karácsonyi, öt bőjti, négy virágvasárnapi, négy nagypénteki, két úrnapi, négy pünkösdi, két szentháromsági, két himnus a teremtés dicsőitéséről és tiz vasárnapi, két úrvacsorai himnus, összesen negyvenhat, a melyhez a litania, passiók, invocatiók. stb. járulnak.

A mint említettem, a passio csonka s a prózában fordított zsoltárok a graduálból hiányzanak, ezek egyszerűen elvesztek, lekoptak, lerongyollódtak. Talán épen e hiány pótlására gondolt az **A** kéz, midőn a Szenczi-Molnár-féle zsoltárokat a graduál elé szemelgetve lemásolta ; ugyanerre gondolhatott a **C** kéz is, mikor hozzájuk még néhányat toldott. Különben az elveszett zsoltárokat is pótolhatjuk, úgy hogy az apostagi graduált rekonstruálni nem volna épen lehetetlenség. Arra azonban nincs első rendű szükségünk, sokkal inkább arra, hogy a XVI. századi protestáns graduált a maga egészében kísértsük meg rekonstruálni, s ebben a munkában az apostagi graduálnak is jelentékeny szerepe juthat.

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KONYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

1901 JÚLIUS 1-TŐL SZEPTEMBER 30-IKÁIG.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 2441 db., ajándék útján 194 db., vétel útján 65 db., összesen 2700 nyomtatványnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példány czímén beérkezett: alapszabály 149 db., falragasz 960 db., gyászjelentés 1251 db., hivatalos irat 171 db., műsor 430 db., perirat 15 db., püspöki körlevél 86 db., színlap 1459 db., zárszámadás és egyleti jelentés 485 db., vegyes 595 db., összesen 5603 db. apró nyomtatvány.

Vételre fordíttatott 781 korona 34 fillér.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: a bécsi cs. kir. központi statisztikai bizottság (4 db.), a budapesti kereskedelmi és iparkamara, a budapesti m. kir. államrendőrség, Budapest székesfőváros statisztikai hivatala (4 db.), az esztergomi főegyházmegyei könyvtár, Fejérpatay László (92 db), a Finnisch-ugrische Forschungen szerkesztősége Helsingforsból, Fischer Sámuel Miskolczról (2 db.), a m. kir. földmivelésügyi miniszterium (2 db.), Fraknói Vilmos (2 db.), a frankfurti Rotschild-könyvtár (2 db.), az osztrák cs. kir. kereskedelmi miniszterium (2 db.), a m. kir. kereskedelmi miniszterium (3 db.), a képviselőházi iroda (8 db.), Leitgel Imre, a linczi Musaeum Francisco-Carolinum, a magyar kir. természettudományi társulat (4 db.), a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósága (26 db.), a magyarországi Kárpát-egyesület, Márki Sándor Kolozsvárról (2 db.), Michalek Manó Egerből (3 drb.), Naményi Lajos, az ornithologiai központ, az országos törvénytár szerkesztősége,

a pozsonyi orvos-természettudományi egyesület, Réthy László (2 db.), Sándor Miklós Komáromból, Szalay Imre, Szeged város hatósága, Szilágy vármegye alispánja, Temesvár város hatósága, Varasdy L. Szegzárdon (3 db.), Walter Gyula Esztergomból (2 db.), a washingtoni Smithsonian Institution.

Nevezetesebb szerzemények: Spilenberger Samuel, Pestis Alexiacus. Lőcse, 1634. (30 koronáért). Serpilius Sabaunes, Pastorum Fraternitas. Lőcse, 1647. (30 koronáért). Laudatio funebris Dni Johannis Lang. Lőcse, 1647. (30 koronáért).

A könyvtár helyiségeiben 1474 egyén 3473 kötet nyomtatványt kölcsönzés útján pedig 475 egyén 694 kötetet használt.

A lefolyt negyedévben 937 munka osztályoztatott, a melyekről összesen 1102 czédula készült. Kötés alá készíttetett 234 munka 287 kötetben. A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe 487 csomag érkezett; ugyaninnen 490 levél expediáltatott, a melyekből 76 reklamálás volt.

A köteles példányok átvételére szolgáló helyiség a nyár folyamán áttétetett a földszint 28. száma alá, a hol tetemesen nagyobb, újonnan bebutorozott helyen, két egymásba nyiló teremben folyik ettől fogva az átvételnek nagy gondot és pontosságot igénylő munkája.

II.

A *kézirattár* gyarapodása 1 kézirat, 10 ugynevezett irodalmi adalék és 188 irodalmi levél. Az egész az Egressy Gábor-féle gyűjtemény kiegészítése, Egressy Ákostól 200 koronáért vásároltatott, s az Egressy-gyűjteménynek már a mult évnegyedben megszerzett részével együtt a kézirattár legbecsesebb újabb gyarapodásai közé sorolható. Mint ezt már a mult évnegyedről szóló jelentésben kiemeltük: Színészetünk és drámairodalmunk mult századi történetéhez valamint a szabadságharcz történetéhez is első rangú forrás, melyet nem mellőzhet senki, a ki ebben az irányban történeti tanulmányokat akar tenni.

A kézirattárban a lefolyt évnegyedben nagyobb szabású belső rendezési munkálatok folytak s feldolgoztatott az Egressy-gyűjtemény legnagyobb része is. 73 kutató fordult meg 441 kéziratot használva.

III.

A *hirlap-osztály* gyarapodása: *a)* Köteles példányokból, kimutatással, csomagokban: 83 hirlap 17,020 száma; egyes számokban 4820 szám; *b)* Ajándék 2 hirlap 152 száma. Nevezetesebb szerzemények: a »Székesfejérvár« 1878-ból és a »Protestáns Hetilap« 1880. évi folyama, mindkettő dr. Ballagi Aladár ajándéka.

A könyvtár helyiségében 470 olvasó 1169 kötetet, házon

kivül 11 olvasó 21 kötetet, összesen 481 olvasó 1190 kötetet használt.

Cédulázтatott 21 hirlap 21 évfolyama, átnézetett 85 hirlap 21,992 száma, kötés alá adatott 145 kötet hirlap.

A köteles példányok, melyek kimutatással (csomagokban) érkeztek be, a gyarapodási könyvbe irattak és a nyilvántartási lapokra vezettettek; ezeken kivül a számokban beérkezett hirlapok is összegezve hetenként beirattak, betürendbe osztályoztattak és elhelyeztettek.

A csomagküldeményekben hiányzó hirlapszámok azonnal reklamáltattak és ezek is följegyeztettek.

IV.

A *levéltári osztály* a lefolyt évnegyedben ajándék útján 2, vétel útján 283, csere útján 259, letétemény útján 1971 darab irattal gyarapodott.

Vételre fordíttatott 931 korona.

A törzsanyag gyarapodása között van 8 db. középkori oklevél, 525 db. újabbkori irat, 12 db. nemesi irat és 3 db. az 1848/49-iki szabadságharczra vonatkozó irat.

Ajándékaikkal Berzeviczy Albert v. b. titkos tanácsos, országgyűlési képviselő és Vécsey Tamás, a budapesti tud. egyetem rektora gyarapították a gyűjteményt.

Szerzeményeink között, mint nevezetesebb, a néhai Szilágyi Dezső atyjának hagyatékából származó gyűjtemény említendő fel; ebben Szilágyi Dezsőnek igen sok, atyjához intézett levele található, melyek a nagy politikus küzdelmes ifjuságára vetnek világot.

Czímeresleveleink és egyéb nemesi irataink gyűjteményének újabb gyarapodása a következő:

1. 1415 július 2. Konstancz. Zsigmond király czímereslevele Bor Mihály részére.

2. 1437 július 24. Zsigmond király czímereslevele Sándi György és társai részére. (Az orsz. levéltárban őrzött eredeti másolata, a színes czímerkép másolatával.)

3. 1439 július 5. Albert király czímereslevele Perneszi Péter részére. (Az ugyanott őrzött eredeti másolata, a színes czímerkép másával.)

4. 1443 január 25. I. Ulászló czímereslevele a Kulpi család részére. (Az ugyanott őrzött eredeti másolata, a színes czímerkép másával.)

5. 1449 április 8. Hunyadi János czímereslevele Félegyházi Adorján részére. (A Karakas Mihály biharvármegyei levéltárnok tulajdonában levő eredeti másolata, a czímer színes másával.)

6. 1629 aug. 5. Bécs. II. Ferdinánd czímereslevele Praosy András részére.

7. 1641 márczius 15. Regensburg. III. Ferdinánd czímereslevele Szunyogh másképp Árvay Mátyás részére.

8. 1652 február 27. Bécs. III. Ferdinánd czímereslevele a Khostl család részére.

9. 1668 január 17. Besztercze. Apafi Mihály czímereslevele Lakatos Simon részére.

10. 1675 június 15. Bécs. I. Lipót czímereslevele a Vitézy család részére.

11. 1787 október 6. Gömör- és Kis-Hont vármegyék nemesi bizonyítványa a Szegő család részére.

12. 1794. február 24. Szabolcs vármegye nemesi bizonyítványa a Szentpétery család részére.

Letéteményeink számát báró Lipthay Frigyes gyarapította a kisfaludi Lipthay család bárói és nemesi ágainak levéltárával, melylyel a Magyar Nemz. Múzeumban örök letétűl elhelyezett családi levéltárak száma 53-ra emelkedett.

A lefolyt évnegyedben 53 kutató 2720 db. iratot és 2 pecsétlenyomatot használt. Kikölcsönöztetett 2 térítvényen 63 db. irat.

Az új szerzemények teljesen feldolgoztattak. Elkészült a Tunyogi-féle gyűjtemény lapszáma, mely gyűjtemény a törzsgyűjteménybe fog beolvasztatni. Megkezdetett a középkori oklevelek czédulázása, a megindítandó regestázás előmunkálatául. Hasonló czédula-katalogus készítése folyik az 1848/49. évi kiáltványok nagy gyűjteményéről.

A letétemények közül befejeztetett a Szirmay család levéltárának törzsanyagának rendezése, (az újabb küldemények most vannak rendezés alatt). Rendeztetett és felállíttatott a rendesi Bárány és a kisfaludi Lipthay családok levéltára. Az előbbi a XVII. századból 85, a XVIII. századból 511, a XIX-ikből 599 darabot, 13 db. genealogiai feljegyzést és 3 levéltári lajstromot, összesen 1211 darabot foglal magában. Az utóbbi számadatait (a felállításnál megtartván az eredeti rendezési rendszert) a következőkben adjuk: Oklevelek (9 csomagban) 487 db., birtokügyi iratok (11 csomagban) 707 db., családtörténeti iratok (4 csomagban) 193 db., levelezések (6 csomagban) 584 db., összesen 1971 db. Folyamatban van továbbá a Melczer család levéltárának rendezése.

A levéltárnak a Magyar Nemz. Múzeum földszintjén levő helyiségei egy szobával bővültek, mely a többihez hasonló rendszerben lett a nyár folyamán bebutorozva. E szobában az 1848/49-iki szabadságharczra vonatkozó iratok törzsgyűjteménye s az azt kiegészítő Vörös Antal-féle gyűjtemény, az olasz legio iratai és a Dunyov-féle levelezés, valamint Kossuth Lajosnak

revideálás alatt álló iratai nyernek elhelyezést. A már korábban adoptált földszinti helyiségek ily módon kizárólag a családi levéltárak elhelyezésére levén felhasználhatók, azokban a már eddig elhelyezett gróf Bethlen, Molcsiczky és gróf Eszterházy levéltárakon kívül újabban a gróf Bethlen család Marosvásárhelyről kapott második levéltára, a Rajky, Latinovics, báró Radák, Tihanyi és Lipthay családok levéltárai lettek végleg felállítva.

ÜGYVITELI SZABÁLYZAT A BUDAPESTI EGYETEMI KÖNYVTÁR RÉSZÉRE.

(Közzététetik a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministernek 1901. évi 4524. sz. rendelete folytán.)

I.

A könyvtár czélja.

1. §.

A könyvtárnak, mint az egyetemi oktatás és általános tudományos czélok szogálatában álló intézetnek, czélja és rendeltetése: figyelemmel kisérni az összes tudományok körében megjelenő irodalmi termékeket s azokból első sorban az egyetemen képviselt tudományszakok körébe esőket a rendelkezésre álló eszközökkel megszerezni, a multra nézve e terén tapasztalt hiányokat kiegészíteni s a könyvtár anyagát az egyetem és a közönség számára mennél használhatóbbá tenni.

II.

Könyvtári bizottság.

2. §.

A karok egy-egy megválasztott képviselőjéből, a ki tanácstag is lehet, és a könyvtár-igazgatóból, állandó könyvtári bizottság alakíttatik, melynek elnöke a mindenkori prorector. Ez évnegyedenként legalább egyszer, szükség esetén azonban többször is, ülést tart, melyre a meghivókat az elnök aláirásával a könyvtárigazgató küldi szét.

Ez ülésre a könyvtárigazgató jelentést tesz:

a) a megelőző évnegyedi gyarapodásról;

b) a vételekre és egyéb szükségletekre fordított összegekről;

c) a könyvtári munkásságról és forgalomról.

Előterjeszti továbbá:

d) a felmerült óhajokat és kivánalmakat, kivált a személyzet-szaporításra és a javadalomra vonatkozó indokolt javaslatait; valamint nagyobb beszerzésekre, lényegesebb változtatásokra czélzó tervezeteit;

e) a könyvtár évi állapotáról szóló jelentését.

A könyvtári bizottság foglalkozik még:

f) az egyetem tanácsa által véleményadásra hozzá áttett ügyekkel;

g) az ülésen fölmerült inditványokkal és előterjesztésekkel.

A könyvtári bizottság tagjai jogosítvák testületileg és egyenként a könyvtár ügyeiről és kezeléséről tájékozást szerezni és erre vonatkozólag az ülésen előterjesztéseket és indítványokat tenni.

Az ülés határozatképességéhez legalább három tag jelenléte szükséges. A jegyzőkönyvet a könyvtár egyik tisztviselője vezeti.

A jelenvoltak által aláírt jegyzőkönyvek, melyekhez az esetleges különvélemények csatolandók, legkésőbb két hét alatt az egyetem Tanácsához terjesztetnek.

III.

A könyvtár igazgatása s a könyvtár kezelése.

3. §.

Az igazgató az intézet közvetlen előljárója; ő vezeti a könyvtár összes ügyeit, felügyeli a könyvtár használatába bocsátott épületet minden tartozékaival, felügyel az egész személyzetre, beosztja és ellenőrzi ennek hivatalos működését. Az intézeti rendért s az összes tevékenységért az igazgató felelős az egyetem tanácsának és a könyvtárt — természetesen az egyetemi tanácstól való állandó függés mellett — más hatóságok irányában is ő képviseli, továbbá ő szerkeszti a könyvtári bizottság elé terjesztendő jelentéseket és javaslatokat, úgyszintén a könyvtár állapotát feltüntető évi jelentést és ezt két példányban terjeszti be az egyetem tanácsához, melyek közül az egyik az egyetemi tanácsnál marad, a másik pedig az egyetemi tanács útján a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumhoz küldetik fel. Az igazgató gondoskodik a könyvtári bizottság ülései jegyzőkönyveinek megszerkesztéséről s ezeket legkésőbb 14 nap alatt hitelesítve az egyetemi tanácshoz terjeszti be.

4. §.

A könyvtárt illető bármely ügyben csak az igazgató véleményének meghallgatása után történhetik intézkedés.

5. §.

Az igazgatót távollétében vagy gátoltatása esetén a hivatalban utána következő tisztviselő képviseli s megbizás esetén helyettesíti is.

6. §.

A könyvtári hivatal főbb teendői: *a)* könyvbeszerzés, valamint az ezzel és egyéb megrendelésekkel járó utalványozás; *b)* a könyvtár kezelése.

7. §.

A könyvbeszerzésekre fordítandó könyvtári javadalmat alkotják:

a) az állami évi átalány,

b) az ujonnan beiktatott hallgatók beiktatási dijának fele,

c) az ujonnan beiktatott hallgatóktól befolyt könyvtári díjak,

d) esetleg egyéb bevételek.

A könyvtári alap az ujonnan beiktatott hallgatóktól befolyt könyvtári díjak kivételével a karok közt % szerint osztatik fel.

A karok a kari üléseken összeállítják az általuk beszerezni kivánt könyvek jegyzékeit járulékuk terhére. E jegyzékek a kari ülések után a könyvtárigazgatóhoz tétetnek át, ki a megrendeléseket a kari jutalékok terhére azonnal végrehajtja.

8. §.

A könyvtárban a csonkaságok kiegészítéséről, az összes karokat általánosan érdeklő encyclopaedicus művek és a könyvtárban szükséges segédmunkák beszerzéséről az igazgató maga gondoskodik. Erre nézve fedezetül szolgál a könyvárusi százalékengedmény és az ujonnan beiktatott hallgatóktól befolyt könyvtári díjak, megjegyeztetvén, hogy csonkaságok kiegészítésében s encyclopaedicus művek beszerzésében is első sorban a karok kivánságai teljesítendők.

9. §.

Az igazgató a könyvtári összes munkálatoknak a tisztviselők által a könyvtár érdekében leendő teljesítéséről saját hatáskörében intézkedik; de erről a könyvtári bizottságnak s megerősítés végett a tanácsnak külön munkarendet nyujt be. A kövnyvbeszerzés jogát a szabályzatban körülirt módozatok szerint, a járuléki napló vezetését, az utalványozásokat s a számadások kezelését magának tartja fönn.

10. §.

A könyvtári tiszti személyzet a hivatalos órákra a könyvtári hivatali helyiségben megjelenni s a hivatalos órák végeig ott maradni köteles.

11. §.

A könyvtári személyzetnek a hivatalos órák tartama alatt mást, mint könyvtári hivatalos munkálatokat teljesíteni szigoruan tiltva van; elnézésnek e tekintetben még kivételesen sem lehet helye.

12. §.

A személyzetnek a hivatalos órák alatt az igazgató engedélye nélkül a könyvtárból távozni tilos.

13. §.

Kit betegség vagy más ok gátol a megjelenésben, az igazgatót erről rögtön értesiteni tartozik, ki a kimaradás okairól meggyőződést szerez.

14. §.

A szolgaszemélyzetet könyvtári szolgálatban az igazgató jó belátása szerint a hivatalos órákon kívül is igénybe veheti; megjelenése és távozása idejét az igazgató szabja meg.

15. §.

A szolgaszemélyzetnek könyvtári szolgálati működéseért a közönségtől ajándékot elfogadni tilos; ki e rendelet ellen cselekszik, állását veszti.

16. §.

A szolgaszemélyzet a hivatalos órák alatt egyenruháját viseli.

17. §.

A szolgaszemélyzet az igazgató fegyelmi hatósága alatt áll; köteleségmulasztás, illetlen viselet esetében háromfokú büntetéssel sujtatik: megdordálás az igazgató által, a fizetés felfüggesztése és a szolgálat vesztése; a két utóbbit az igazgató előterjesztésére az egyetem rectora szabja meg.

18. §.

Az összes könyvtári tisztviselők tiszti esküjök értelmében az igazgató iránt engedelmességgel tartoznak, ki panaszait az egyetemi tanács elé terjeszti.

19. §.

A könyvtárigazgató, mint az intézet felelős főnöke, valahányszor szükségesnek látja, a könyvtár ügyeiről a tisztviselőkkel tanácskozmányt tart; e tanácskozmányok végzései mindig csak tanácsadó jellegüek; az igazgatót nem kötelezik, sem felelősségét az egyetemi tanács irányában nem másítják meg.

IV.

A könyvtár közhasználatáról.

20. §.

A könyvtár kétféleképen használtatik, u. m.: 1. a könyveknek az olvasóteremben olvasása, és 2. könyveknek kikölcsönzése által.

21. §.

Az olvasóterem minden tisztességesen öltözött és komoly magaviseletű egyén számára nyitva áll, a ki 16-ik életévét betöltöte; de az egyetemi és műegyetemi hallgatóknak elsőségük van. A ki a könyvtárt használni akarja, az igazgatótól vagy az e czélra felhatalmazott könyvtártiszttől látogatási jegyet kér. Az egyetemi vagy műegyetemi tanuló leczkekönyvével, gymnasiumi vagy reáliskolai tanuló saját igazgatójától vagy osztálytanárától kiállított bizonyitványnyal tartozik magát igazolni. Más polgári állású egyének is, ha a

könyvtár tisztviselői előtt ismeretlenek, tartoznak magukat kellőleg igazolni. A sorszámmal ellátott látogatási jegyre az illetőnek feliratik neve s polgári állása. Az olvasóterembe csak az mehet be, ki látogatási jegyét a kapusnak bemutatja és ezt felső ruhájával, botjával, esernyőjével, kalapjával együtt nála hagyja.

A látogatási jegyekről az igazgató könyvet vezet; ezek személyre szólnak és másra át nem ruházhatók.

Ha valaki látogatási jegyét elveszti, ezt tartozik az igazgatónak bejelenteni, ki megsemmisítése iránt intézkedik. Ha valaki látogatási jegyét másnak adja, s tette kiderül, az a könyvtár látogatásától az illető tanévre eltiltatik.

A látogatási jegyek mindig egy tanévre szólnak és a következő tanév elején újjal cserélendők ki.

E látogatási jegyek csak a nagy olvasóterembe lépésre jogosítanak fel.

22. §.

Könyvek a kézikönyvtárból csak a nyitvatartás utolsó félóráig adatnak ki. A belső termekben őrzött könyvekre nézve kívánatlapok a nyitvatartás egész ideje alatt adhatók be. (L. követk. §-t.) Ezekre nézve az olvasóterem bejáratánál külön levélszekrény is áll.

23. §.

Az olvasó felső ruháját, botját stb. a ruhatárban a 21. §. szerint átadván, ruhatár (sárgarézből) és ellenőrző-jegyet (kemény papírból) kap, melyeknek száma ugyanaz.

Az olvasó az olvasóteremben ellenőrző jegyét a tisztnek adja át, mire kívánatlapot kap, melyre az ellenőrző-jegy száma van irva. Az ellenőrző-jegyet a tiszt az ugyanazon számú rekeszbe helyezi.

Az olvasó a kívánatlapot kitöltvén, a szolga kezéhez jutattja. Ha a könyv benn van, azt az olavsó azonnal megkapja s a kívánatlapot az ellenőrző tiszt veszi át megőrzésül. Ha a könyv nincs helyén, a szolga a czimet áthúzza s a kivánlapot visszaadja. Ekkor az olvasó ugyanazon számmal, ellátott más kivánlapot kér és más könyvet kiván. Azon kivánlapokat, melyekre könyvek adattak ki, rövid időközönkint vagy a tiszt sürgetésére azonnal is, a szolgák pontosan beadják és a tiszt a megfelelő ellenőrző-jegyek mellé helyezi.

Az olvasó, ki ellenőrző-jegyére már kapott kívánatlapot és ismételve kér, kívánata addig nem vehető tekintetbe, míg az először kérők kielégítve nincsenek. Az új kívánat akkép teljesíttetik, hogy a tiszt más kívánatlapot, de az ellőbbivel megegyező számút ad. A belső könyvtári termekre szóló megrendelések ugyanily kívánatlapokra irandók. Ezek közül a d. e. 11 óráig beadottakra még az nap d. e., az azután beadottakra d. u. $^1/_2$4 órára s a d. u. beadottakra másnap d. e. $^1/_2$10 órára adatnak át a könyvek.

Távozni akarván az olvasó, a könyvet, a ruhatárjegy felmuta-

tása mellett visszaadja, a tiszt pedig kellő összehasonlítás s a dolog rendben találása után az ellenőrző-jegyet adja át, mely két jegyre az olvasó letéteményét a ruhatárból kézhez kapja.

24. §

Az olvasóteremben a legnagyobb csend követeltetik; miért is a járás-kelés, hangos beszéd, vagy az olvasók minden másnemű háborgatása tilos.

25. §.

Az olvasóknak a könyvszekrények és állványok emelvényeire fellépni tilos.

26. §.

Regények, színművek s más mulattató könyvek csak bebizonyított tudományos czélra adhatók ki.

27. §.

Az olvasóteremben rendszerint egyszerre csak egy kötet adatik ki olvasás végett; kivételt tesznek a szabály alól a szótárak, fordítások, atlaszok s más efféle segédkönyvek.

28. §.

Egy s ugyanazon nap több különböző munka is kiadatik egymásután az olvasónak. Ha azonban a kivánatok tökéletes tervtelenséget, puszta kapkodást árulnának el, a könyvtártiszt fel van jogosítva az ily követeléseket visszautasítani.

29. §.

A füzetekben megjelenő és még be nem kötött munkák az olvasóteremben a közönségnek ki nem adhatók.

30. §.

A könyvekből való kijegyzésnél a papir nem a könyvre, hanem melléje teendő.

31. §.

Ha az olvasó kijelenti, hogy a belső termekből kihozott munkát másnap ismét használni óhajtja, az számára az olvasóteremben félretétetik.

32. §.

Az irott czimtárak az olvasó közönséggel rendszerint nem közölhetők; kivételkép azonban erre az igazgató felhatalmazást adhat.

33. §.

A dohányzás az összes könyvtári helyiségekben szigorúan tilos.

34. §.

A könyveknek kikölcsönzése vagy biztosíték nélkül, vagy pénzbiztosíték mellett történik. Biztosíték nélkül, az egyetemi tanárokon

kivül, könyveket az igazgató és ritkább s drágább munkáknál az egyetemi tanács engedélye mellett oly tekintélyes állású férfiak kaphatnak, kiknek magánvagyona, vagy hivatalos állása elég biztosítékot nyújt arra nézve, hogy az okozott kárt megtéríteni készek is, birják is. Unicumok, szótárak, encyclopaediai munkák éppen nem adatnak ki; kivételt csak azon esetben lehet az unicumokra nézve tenni, ha ezeket valamely hazai vagy külföldi elsőrangú tudományos intézet saját felelősségére és helyiségeiben történendő használatra kéri.

35. §.

Egyetemi hallgatók egyszerre egy művet vagy könyvet csak indexük letétele vagy valamely egyetemi tanár aláírása mellett kaphatnak kölcsön. A központi papnevelő-intézet növendékei az intézeti igazgatóságnak, a gymnasiumi tanárképezde tagjai pedig igazgatójuknak hivatalos pecsétje alatt kiállított jótállással nyerhetnek kölcsön könyveket.

36. §.

Az utánkeresésre szánt munkák, például szótárak, encyclopaediák, továbbá atlaszok, drága képes munkák és kiadások, végre mindazon munkák, melyeknek pótlása nagy nehézségekkel járna, ki nem kölcsönöztetnek.

37. §.

Azon kölcsönkérők, kik a 35. §-ban említett kategoriában nem tartoznak, könyveket csak ezek teljes árának (a kötést is beszámítva) letétele mellett kaphatnak.

38. §.

Mindkét rendbeli kikölcsönzésről az azzal megbízott könyvtári hivatalnok — még pedig a kivevők neve és kivett könyvek címe szerint — címtárt vezet.

39. §.

Több, mint két hónapra könyv ki nem kölcsönözhető. Ha valamely kivett munkára valaki előjegyeztette magát, annak a legközelebbi két hónapra e munka használatát illetőleg előjoga van. Ha senki sem kivánta a kérdéses munkát, akkor a mű bemutatása után új térítvény mellett egy hónapra ismét kivehető. Ezen határidőt a most említett esetben sem szabad tovább kiterjeszteni és az ezen szakaszban kitűzött hosszabb időre, azaz három hónapon túl bárminő munkát bárminő indokból sem lehet kikölcsönözni.

Minden tanév utolsó hónapjában minden munka bekérendő és azokról, kik azt felszólításra sem szolgáltatták be, a kikölcsönzési ügygyel foglalkozó könyvtártiszt tartozik kimutatást készíteni, melyet az igazgató az egyetemi tanács elé terjeszt. A nyári szünidő tartama alatt az összes könyvkészlet leporlandó. Ha a meglevő szolgaszemélyzet erre nem elegendő, az egyetem rectorától e czélra külön segítség kérendő.

40. §.

Tanszéki szükséglet czímén kivett könyvek csak azon esetben kérendők vissza, ha az illető művek kerestetnek, vagy általános revizió tartatik.

41. §.

A könyvtári tisztviselők könyveket szintén csak rendes térítvények mellett vehetnek ki.

42. §.

Ha az olvasó vagy kölcsönvevő valamely munkát megrongált vagy elvesztett, a kárt megtéríteni tartozik.

43. §.

A könyvtári termekbe belépni a hivatali személyzeten, az egyetemi tanárokon kivül senkinek sem szabad.

44. §.

A könyvtári helyiségek megszemlélése csak az igazgató engedelmével és egy könyvtári tisztviselő vagy szolga kiséretében történhetik.

Budapest, 1901. április hó 2-án.

A SZEGEDI SOMOGYI-KÖNYVTÁR ÁLLAPOTA 1900—1901-BEN.

A Somogyi-könyvtár igazgatója Reizner János a könyvtár 1900/1901 évi állapotáról, nevezetesen a gyarapodásról, használatról, az ügykezelés és tevékenységről s a nevezetesebb mozzanatokról szóló jelentését következőkben terjesztette elő:

Az elmult évben a könyvtár gyarapodása igen kedvező arányt mntat s bár ezúttal is a beszerzések főleg a nagyobb és költségesebb irodalmi termékekre irányultak, mégis az elmult év gyarapodása a korábbi időkben elért számadatokat csaknem kétszerezi. Az 1900. évi július 1-től a folyó év június végeig ugyanis a Somogyi-könyvtár állománya összesen 820 műből álló 1509 kötettel szaporodott. Ezen kedvező eredmény magyarázatát abban leli, hogy a könyvtár rendszerinti beszerzési alapja, (4000 korona), a vallás- és közoktatásügyi miniszterium 600 kor. segélye által nagyobbodott, a mely összegen 28 művet (42 kötetet) vásároltunk, más részről pedig a Főkövi-féle zenészeti szakkönyvtár, mely 496 műből áll s mely 1000 korona árért került birtokunkba, nemcsak mennyiségileg növelte a könyvtár állományát, hanem egyúttal annak színvonalát is emelte. Ezen gyűjtemény igen ritka, drága, a zenetörténelemre, aesthetikára stb. vonatkozó újabb irodalom termékeit öleli fel.

A fentebb kitüntetett gyarapodásba befoglalva vannak az adományok és szokott járulékok is, nevezetesen a történelmi, természettudományi, szent István-társulat, a Kisfaludy-társaság, továbbá az orsz. képzőművészeti egyesület kiadványai, melyek alapítványi illetményként évről évre küldetnek, továbbá a m. tud. Akadémia, a m. kir. földtani intézet, a m. kir. földtani, úgy a m. földrajzi társaságok, a m. mérnök- és építész-egylet, a m. képviselőház kiadványai, melyet a Somogyi-könyvtár az illető intézetek és testületek részéről méltányolt közművelődési feladatainak nagyobb betölthetésére adományúl évek során át kap. Még a szegedi kir. főügyészség területén levő nyomdák köteles példányainak egy kisebb része is, nevezetesen a feldolgozott anyag, a fenti számadatokban szerepel; ellenben a hírlapok köteles példányai, valamint a m. nemzeti múzeumtól még az 1899. év végén átvett hírlapduplumok feldolgozása miután közelebb ér befejezést, az ez úton való tekintélyes szaporulat csak a jövő évi gyarapodás keretébe jut.

A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének adományából is több értékes műhöz jutottunk, a statisztikai hivatal, valamint a földmivelésügyi m. kir. miniszterium is megküldte kiadványait s azon egyesek közül, kik értékesebb adományaik által a könyvtárt gazdagították, a következők neveit említhetem: Ehrenburgi Stock Adolf, Kállay Albert. Dessewffy Sándor, Fökövi Béla, dr. Szigethy Sándor, Engel Lajos, Stelczel Frigyes, dr. Jósa András, Tömörkény István, gróf Apponyi Sándor, Karkecz Alajos, Hegedűs Pál, dr. Kőhegyi Lajos, özv. Mazanetz Jánosné stb.

A könyvtár gyarapodásához képest a czímtározott állomány ennélfogva szakonként a következő:

Ősnyomtatvány (idegen és magyar)	177 mű	195 kötet	166 drb.
Vallástudomány (6 alszak)	7054 »	12566 »	11159 »
Jogtudomány (8 alszak)	2395 »	4145 »	3716 »
Államtudomány (5 alszak)	1043 »	1856 »	1713 »
Orvostudomány (6 alszak)	1185 »	1980 »	1790 »
Természettud. és mathematika (5 alszak)	2536 »	4544 »	4245 »
Bölcsészet, nevelés, szépművészet (3 alszak)	2907 »	4941 »	4606 »
Történelem, földrajz (6 alszak)	5909 »	11884 »	11321 »
Nyelvészet és szépirodalom (9 alszak)	4726 »	9454 »	8372 »
Vegyes (6 alszak)	997 »	7503 »	7251 »
Hirlapok (3 alszak)	256 »	1602 »	2084 »
Összesen	29,185 mű	60,675 kötet	56,423 drb.

Ezen állományból a Somogyi adományát képező törzskönyvtárra esik 20,370 mű, 43,701 kötettel, s a 18 év alatti városi beszerzésekre és adományokra pedig 8815 mű 16,974 kötettel.

Nem ily kedvező arány mutatkozik a könyvtár használata körül. Már az előző évben is csökkent a könyvtárt látogatók száma s a

most múlt esztendőben pedig a számadatok még kedvezőtlenebbek. A látogatók évi száma 3513-mal, a napi átlagos szám pedig 14-gyel csökkent.

Korábbi jelentéseimben már jeleztem azon körülményeket, a melyek e fokozatos esés okait képezik, azért azok ismétlésébe ezúttal nem bocsájtkozom.

A szabályzat szerint megállapított délelőtti és délutáni hivatalos órák alatt az elmúlt évben a könyvtárt összesen 7302 olvasó használta, tehát csaknem annyi, mint az 1897/8. évben, a midőn az új helyiségben a szolgálat megkezdetett. Az olvasók összesen 8309 művet használtak.

A könyvtárhasználat havonkénti számszerű adatait a következő táblázat tünteti fel:

Év és hónap	Olvasók száma			
	összesen	napi átlag	napi létszám legnagyobb	napi létszám legkisebb
1900. szeptember	1032 [1]	43⋅⋅/..	96	4
» október	1155	50 ^{5}/..	87	22
» november	901	40^{20}/..	75	24
» deczember	629	34^{17}/..	77	13
1901. január	797	30^{19}/..	59	9
» február	786	34 ^{4}/..	58	16
» márczius	863	34^{11}/..	75	15
» április	475	20^{15}/..	54	1
» május	412	16^{12}/..	30	8
» június	252	10^{22}/..	24	3
Összesen	7302	31^{110}/..	—	—

Megjegyzem, hogy a 6 óra utáni esti időszakban az olvasók száma 2705 volt, délelőtt azonban csak igen kevesen használták a könyvtárt.

A látogatók társadalmi állásuk és foglalkozásuk szerint a következőkép oszoltak meg: lelkész 9, tanár és tanító 376, tanuló 6098, író 24, művész 50, ügyvéd s közjegyző 23, katona 21, törvhat. tisztviselő 37, államhivatalnok 109, magántisztviselő 95, orvos és gyógyszerész 24, gazdálkodó 2, építész és műiparos 179, kereskedő 42, házbirtokos és magánzó 118, nő 105.

Mint az előző években, úgy most is vidékről számosan tekintették meg és tanulmányozták a könyvtár berendezését és a szolgálati viszonyokat.

A rendszeresített tavaszi és őszi műtárlatok nemcsak a könyvtár használatára, de magára a szolgálatra és tevékenységre is hátráltatók voltak. A lefolyt évben e mellett a szolgálatot ismételt ízben is

[1] Betudva a július—augusztus havi szünet alatti 33 olvasót.

huzamosabban szüneteltetni kellett, nevezetesen az ablakok újra való kittelésének, az eldugult fűtőcsövek kitisztításának közbejött munkálatai, stb. miatt.

Ennek daczára a könyvtár folyó munkálatait hátralék nélkül elintéztük, bár a sajtótermékek köteles példányainak elnaplózása és az óriás anyagnak kiválogatása évről-évre nagyobb arányúnak jelentkezik. A járulék naplóba a múlt év végéig 894, a folyó évi június 30-ig pedig 940 szám bevezetés történt.

A gyarapodás kellően feldolgozva, czímtározva, szakokba osztva és leltárba iktatva lett. Mintegy 1600 új alap- és utaló-czímlap, nemkülönben ugyanannyi szak- és utaló-czímlap készült. Csupán a m. nemzeti múzeumtól 1899. évben átvett hírlapduplumok, valamint az ügyészségi hírlapok feldolgozása maradt el, de ez is már annyira haladt, hogy rövid néhány hó múlva ezeknek a megillető szakokba való osztása és felállítása eszközölhető leend.

A lebélyegzések félbenszakadt munkájának folytatását és befejezését a fentebb vázolt teendőknél, úgy a könyvtárral kapcsolatos múzeum némely osztályaiban felmerült halaszthatlan teendőknél fogva egyelőre elhalasztani kelle.

A könyvtár állományának évi szokott revíziója a könyvtár-bizottsági tagok részvételével május hó második felében minden észrevétel s illetőleg hiány tapasztalata nélkül megtörtént.

A könyvtár-bizottság az elmúlt évben hat ülést tartott, nevezetesen szeptember 28., deczember 21. és 27., márcz. 21., április 17. és május 9.

Az iktató könyvbe a múlt év végéig 322 s ez évi június 30-ig 158 ügy, végzés, megkeresés, értesítés, stb. lett beiktatva.

A könyvtár módosított szervezeti szabályai s az ügykezelési szabályok, melyek a f. évi január havi közgyülésből felsőbb jóváhagyásra felküldettek, mindez ideig még vissza nem érkeztek.

Megemlítem végül, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr múlt évi deczember 4-én 85,293 szám alatt kelt leiratában a város közönségének áldozatkészségeért, valamint a könyvtár fejlesztése és a tanusított tevékenységért elismerésének adott kifejezést.

SZAKIRODALOM.

Borsos István. *A pápai evang. reform. főiskola könyvtárának katalógusa és rövid története.* Pápa (Főiskolai nyomda) 1901. n. 8-r. 732 + 2 l.

A mióta a Muzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsát felállították, egyre sűrűbben hallunk itt is, ott is egy-egy vidéki könyvtár rendezésének megkezdéséről, vagy a rendezés folyamatban lételéről, vagy befejezéséről. Hogy az újabban tartott könyvtári és mivelődéstörténeti tanfolyamoknak szintén volt befolyásuk az ily munkálatok sikeres végrehajtására, szinte felesleges is hangsulyozni. Most már nincs olyan esztendő, hogy ne jelennék meg egy-egy katalogus, mely valamely, addig névről is alig ismert vidéki könyvtár rendezésének befejezéséről ad számot. Most a pápai református főiskola igazgatósága is követte a jó példát s Borsos István tanár-könyvtárnok — egykor a M. Nemz. Múzeum könyvtárának tisztviselője — által elkészíttette és mint könyvnyomda-tulajdonos díszes formában kinyomatta könyvtári katalogusát.

A könyvtár rendezésénél a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára szolgált mintául, azzal a különbséggel, hogy kevesebb szak vétetett föl s a könyvek is nagyság szerint két csoportba osztattak. Mint majd mindenütt, hol a könyvtár alapját valamely végrendeletileg hagyományozott könyvtár vetette meg, itt is van két külön kezelt könyvtár, a Tóth Ferencz- és Kerkápolyféle, a könnyen kezelhetőség nem kicsiny akadályára.

A könyvtár (és e szerint természetesen a most kiadott katalogus is) következő szakokra oszlik. A. Encyklopaedia. B. Nyelvtudomány és Szépirodalom. C. Történet. D. Földrajz. E. Mathematika. F. Természettudományok. G. Paedagogia. H. Jog. I. Philosophia. K. Theologia. L. Régi magyar nyomtatványok. M. Hazai idegen nyelvű nyomtatványok 1711-ig. N. Ösnyomtatványok. O. Kéziratok. Mindenik szak három-négy alosz-

tályra oszlik. Pl. az A. (Encyklopaedia) szak következő négy alosztályból áll: I. Szótárak. II. Folyóiratok. III. Lexikonok. IV. Könyvészeti munkák. Ezen alosztályokon belül ismét két vagy (mint a folyóiratoknál) három alosztály van u. m. 2-rét, 4-rét és 8-rét, a két előbbi rendesen egybefogva. Az egyes könyvczímek rövidítve vannak: szerző, rövid czím nyomtatási hely, év és kötetszám. Pl. »Heinsius, Dr. Theodor. Vollständiges Wörterbuch der deutschen Sprache. Wien, 1840. 4 kötet.« E szerint elmarad a lapszám jelzése, bizonyára csak azért, mert ez a katalogus terjedelmét tulságosan megnövesztette volna s elmaradt a könyvtári szám is a katalogusból, a mi pedig a keresést nagyon megkönnyítette volna.

A katalogust, miként a czím is jelzi, a könyvtár rövid története előzi meg. Ebben el van mondva, hogy a könyvtár létezésének első írott bizonyítéka 1637-ből való: bejegyzés egy könyv belső tábláján, az ajándékozó nevével stb. De hogy ekkor tájban már sok könyvnek kellett a pápai ref. kollegiumban lenni, bizonyítja az, hogy 1660-ban már külön könyvesház említtetik. Érdekes adatokat olvasunk a későbbi évekből az iskola üldöztetéséről s a könyvtárakat ért szerencsétlenségekről. Érdekes kuriozitás, hogy midőn Jankovich Miklós (1819) megtekintette a könyvtárat, ugyanakkor 40 forintot igért Beythe István praedikáczióért, ha a könyvtárból eladják neki s foglalóúl ott is hagyott két aranyat. Gyülés elé vitték az ajánlatot s ott azt határozták, hogy nem adhatják oda, mert az a könyv nem eladó.

Van a könyvtárnak nehány unikuma is, egyet Szabó Károly is említ, négyet pedig a szerkesztő úgy említ fel, mint a melyek a Szabó-Hellebrant-féle Régi Magyar Könyvtárból (III. kötet) is hiányzanak. Ezek: *Johannes Szegi de Bátorkeszi, Disputationis Theologicae Bipartitae Pars Prima. In qua Dubia quaedam circa materiam Calicis Eucharistici ex relationibus Hyacinthi Choqueti ordinis Praedicatorum suborta, proponuntur. Lugduni Bac. 1672. 4-r. 6 lev. 2. U. a. Pars. II. U. o. 7 lev. 3. Michael Szathmar-Némethi, Theologia Philosophiae Domina seu Disputatio Theologica Ostendens, Philosophiam non posse esse Scripturae Sacrae Interpretem. Franequerae 1666. 4-r. 8 lev. 4. U. o. Pars II. 4-r. 7 levél.*

A könyvtár gyarapítására évente 2000 koronát fordítanak. 1864-ben 5700 = 9360 kötet volt a könyvtár állománya, jelenleg pedig 12508 mű = 24078 kötet. Van azon kívül 2288 darabból álló metszett gyűjtemény, melyet B. Baldácsy Antal ajándékozott a könyvtárnak, továbbá 8000 darabból álló nummismatikai gyűjtemény, mintegy 200 darab oklevél; a legrégibb eredeti oklevél Kun László királyunk idejéből való.

Ismertetésünket azzal az óhajtással rekesztjük be, vajha

követnék e jó példát többi vidéki könyvtáraink pl. a debreczeni, sárospataki, pozsonyi stb. főiskolák könyvtárai, melyek nem kevésbbé gazdagok értékes művekben, kéziratokban, fontos szolgálatot tennének ez által irodalmunk és művelődésünk ügyének!
D. L.

Varjú Elemér. *A gyulafejérvári Batthyány-könyvtár.* Budapest, 1899. 271 l. + 5 melléklet. 8-r.

Önálló könyv alakjában is megjelent Varjú Elemér dolgozata, melyet a Batthyány-könyvtárról a Magyar Könyvszemle 1899., 1900. és 1901 évfolyamaiban tett közzé. A nevezetes könyvtár beható ismertetése történeti, bibliografiai s más szempontokból egyaránt hasznos munka volt, s bizonyára érdemes volt a dolgozatot könnyebben kezelhető könyvformában is megjelentetni. E helyen nem szükséges a mű tartalmát ismertetni, s a szerzőnek folyóiratunkhoz való viszonya a részletesebb méltatást is lehetetlenné teszi. Kívánatos volna azonban, ha szerző tovább folytatná a nevezetesebb hazai könyvtárak rendszeres tanulmányozását és ismertetését. —*ó*

Mocsáry Miklós. *Hogyan bánjunk könyveinkkel? Utmutatás az összes könyvkedvelők, könyvgyűjtők, könyvtártulajdonosok, valamint magánosoknak.* Ungvár, 1899. 36 + 2 l. 8-r. Ára 10 kr.

Egy kissé elkésve került kezeinkbe ez a kis füzet, melyről mint az első magyar népszerű könyvtártani kisérletről okvetlenül meg kell emlékeznünk e helyen. A Hasznos Könyvek című gyűjtemény első füzete gyanánt jelent meg, s valóban hasznos szolgálatokat lehet tőle várni. Nevezetesen szélesebb körök figyelmét hívja fel a könyvekkel való bánásmód főbb elveire, gyakorlati tanácsokat ad a könyvek megválasztása, gondozása, rendezése stb. terén s bármily kis könyvtár kezelője vagy tulajdonosa tanulhat belőle egyet-mást, a mit hasznára fordíthat. Voltakép első sorban a kis könyvtárak igényeit tartja szem előtt, s így nagyon helyesen nem mélyed bibliografiai rendszerek s könyvtártani problemák fejtegetésébe, azonban a szükséges tudnivalóknak igen nagy körét öleli fel. Szól a könyvek kiállításáról, a papírról, a könyvek alakjáról, a különböző kiadásfajtákról, a könyvgyűjtésről, a könyvtári ritkaságokról, ezek mellett igen jó tanácsokat ad a példányok kiválasztására. Külön rész foglalkozik a könyvek bekötésével. A harmadik és negyedik rész pedig dióhéjba szorított ki bibliothékonomia minduntalan a szerző helyes érzékéről és gyakorlati tapasztalatairól téve tanuságot. Egy kis utánjárással ez a művecske mintaszerű népies könyvtártani kézikönyvvé volna fejleszthető, s épen ezért nem mulaszthatjuk el különösen a múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsának figyelmébe ajánlani. —*r.*

Edouard Rouveyre. *Connaissances nécessaires à un Bibliophile. Accompagnées de notes critiques et documents bibliographiques. Cinquième édition, illustrée de nombreuses (1800) figures.* Tome I—X. Paris. (1899 1900.) Ed. Rouveyre. 8° 2020 l. Ára velin papíron 80 franc, japáni vagy kinai papíron 300 franc.

E. Rouveyre párisi könyvkiadó jól ismert munkájának ez a legújabb kiadása terjedelemben hatalmasan megnövekedve hagyta el a sajtót. Az első, 1877-ben megjelent kiadás szerény 78 kis nyolczadrétű lapjával tíz, valóban pazarul kiállított, gazdagon és mindig ízléssel illusztrált kötet áll szemben, mely mindazoknak, a kik a könyvekben gyönyörűségüket lelik, hasznos kézikönyvül fog szolgálni. Természetesen e munkának becse nem annyira az adatok ujságában s a kutatás önállóságában áll, mint inkább abban a bámulatraméltó, lankadást, ernyedést nem ismerő hangyaszorgalomban, melylyel Rouveyre a már feldolgozott, de folyóiratokban szétszórtan, vagy többnyire kis számban megjelent s így ma már csak nehezen hozzáférhető önálló munkákban található adatokat egybegyüjtötte s világos, könnyen áttekinthető, a gyakorlati czéloknak legjobban megfelelő rendszerbe foglalta. Csak az a kár, hogy adatainak az egybegyüjtésénél nem járt el a kellő kritikával és sok olyan állítást ismétel, melyeket az újabb kutatások teljesen megczáfoltak. Ennek egyik legfőbb oka, mint német birálója [1] helyesen megjegyzi, Rouveyrenek az idevágó újabb német munkák nagyon is fogyatékos ismeretében rejlik. Tekintve azonban, hogy Rouveyre munkája nem szakszerű bibliologiai czélokat szolgál, hanem — mint czíme is mutatja — az amateurök számára összeállított segédkönyv, ezeket az apróbb botlásokat könnyü szívvel megbocsáthatjuk neki. Annyival is inkább, mert a munka számos becses és épen nem közismert adatokat is tartalmaz, melyek nemcsak a kezdő könyvkedvelőre, hanem sokszor a gyakorlott könyvtárnokra nézve is tanulságosak. Hiszen az igazi, testtel, lélekkel bibliofilek — a minő maga Rouveyre is — oly éles szemmel bírnak, összevetéseikben oly csodás körültekintéssel járnak el, hogy a legcsekélyebb eltérések, a legjelentéktelenebb könyvészeti különbségek sem kerülik ki éber figyelmüket s ebben a tekintetben sokszor a legnevesebb szakképzett könyvtároson is túl tesznek. — A ki tudja, hogy gyakran mily nehéz, sőt egyenesen lehetetlen megvonni a határt a szó legnemesebb értelmében vett könyvkedvelők s méltán gúnyolt elfajulásuk, a bibliománok között, az nem fog csodálkozni a kuriózumoknak, könyvészeti csodabogaraknak ama nagyon is bőbeszédű méltatására, melyre Rouveyre művében lépten-nyomon s nem egyszer a komolyabb természetű kérdések rovására akadunk. Erről már az egyes

[1] A Centralblatt für Bibliothekswesen 1900. évf. 434. l.

kötetek tartalmának következő, rövidre fogott felsorolása (sommaire) is meggyőzheti az olvasót.

Első kötet: 1. §. A könyv eredete. — Amateurök, bibliophilek, bibliománok. — Egy amateur-könyvtár alapítása. — A könyvek föntartása és gondozása. — *Második kötet:* 2. §. A régi és modern könyvek alakja. — A legkisebb könyvek. — A legnagyobb könyvek. — A górcsövi betűkkel nyomtatott vagy írt könyvek. — 3. §. A könyvek összehasonlítása. — Ez eljárásnak a módja. — Nehézségei. — Eredménye. — 4. §. A könyvészetben, továbbá a kéziratokban és nyomtatványokban használatos rövidítések. — 5. §. A régi kiadások megkülönböztető jegyeiről. — 6. §. A kolofonról és a keletről. — *Harmadik kötet:* 7. §. A könyvek megválasztásáról. — Az olvasásról. — A könyvek ismeretéről. — Meghatározásuk. — A ritka, becses vagy nevezetes könyvek ismertető jegyei. — Mi adja meg az értéküket. — A könyvvadászat. — Az ősnyomtatványokról a könyvnyomtatás feltalálása s Francziaország városaiban felállított első nyomdák idejében. — Az első franczia fordítások. — A első franczia nyelven nyomtatott könyv a vívásról. — A első Almanach. — Az első Francziaországban megjelent Almanach. — Az első Európában nyomatott miséskönyv. — Az első csillagászattan. — A legrégibb könyv a sólymászatról. — Az első könyvek, melyekben görög és zsidó betűket használtak. — Az Elzevirek. — Az Aldinák. — Az Estiennek. — Irott betűkkel nyomatott könyvek. — Másoló géppel és kövön nyomott könyvek. — Kalligrafált könyvek. — Szőtt könyvek és hímzett képek. — Könyvek kivakart szöveggel. — Rézbe metszett betűkkel nyomatott könyvek. — Több színben nyomatott könyvek. — Keretrajzú példányok. — Az irodalom őrültjei. — A névtelen könyvek. — Az apokrifek. — Az álnevű írók. — A sajtóhibák. — Furcsa ajánlással ellátott könyvek. — Rejtett jelentésű könyvek (livres à clef). — A költött, titkos és magán nyomdákból származó könyvek. — Az elítélt, s a parancsra vagy tudatosan megsemmisített könyvek. — Karton-példányok. — Eredeti kiadások. — Első teljes kiadások. — Kis számban nyomatott könyvek. — Árúba nem került könyvek. — Egyetlen nyomatott példány. — Egyetlen ismert példány. — Ritka könyvek. — Felvágatlan példányok. — Jó karban tartott példányok. — *Negyedik kötet:* 8. §. A régi és modern bekötésről. — Az ízlésről és a stílusokról. — A jó kötés kellékei. — Bekötések a VI—XIX. századból. — *Ötödik kötet:* 9. §. A domború és mélyített metszetekről. — A könyvek illusztrálása és díszítése. — Mi adja meg az illusztrált könyvnek becsét? — A domború metszet. — A vájt metszet. — A metszetek levonatainak a megkülönböztetése. — Néhány megjegyzés a metszetek folytán becses könyvekről, a rézkarczok irás előtti vagy jegyzetes levonatával, színes levo-

natok két vagy több sorozatával, hozzá csatolt eredeti rajzokkal vagy metszetekkel. — Aquarellekkel, a szövegbe vagy a margókra rajzolt ékítményekkel díszített könyvek. — *Hatodik kötet:* 10. §. Czímeres és monogrammos kötések. — Híres emberektől származó könyvek. — A könyvnyomtatók és kiadók jelvényeiről. — Könyvkötők jegyei. — Az ex-librisek. — A bélyegzők. — 11. §. Autogrammal, a szerzőre vonatkozó okmányokkal ellátott példányok. — *Hetedik kötet:* 12. §. A kéziratok s a könyvek kifestése. — Breviariumok s imakönyvek. — Kezdőbetűk és miniaturök. — Díszítő stílus. — A kéziratok betűiről. — A kéziratok és kezdőbetűk díszítése a IV—XIX. században. — *Nyolczadik kötet:* 13. §. A könyv ellenségei. — Miként óvjuk meg a könyveket a rovaroktól. — A könyvek szétrombolása s a metszetek hamisítása. — A könyv nyúzók. — Hamisítás és csalás. — 14. §. A könyvek és metszetek tisztítása. — A felhúzott metszetek leválasztása. — A szúette s szakadozott kéziratok kijavítása. — A metszetek és bekötések kitatarozása. — Jegyzetek a különféle papírokra nyomatott könyvekről. — *Kilenczedik kötet:* 15. §. A könyvek, kéziratok és metszetek rendszeres osztályozása. — A könyvjegyzékekről. — A könyvczímek betűrendes osztályozása. — A betűrendes katalogus megőrzése. — A szisztematikus könyvjegyzék. — Az autogrammok, metszetek és kéziratok osztályozása. — A XV—XVII. századbeli könyvek czéduláinak időrendi osztályozása. — *Tizedik kötet:* 16. §. Részletes tartalommutató és a képek jegyzéke. — A könyvben használt könyvészeti, nyomdászati stb. műkifejezések szómutatója.

Ime a tiz kötet tartalmának rövid foglalatja; az egyes kérdések behatóbb bírálatát már a rendelkezésünkre álló tér sem engedi meg s így csak azt kivánjuk röviden megjegyezni, hogy a mű elsősorban a franczia viszonyokkal foglalkozván, az újabb, Angliából kiinduló reform-mozgalmakról alig vesz tudomást, vagy ha igen, úgy nagyon röviden bánik el vele. Pedig minden jel oda mutat, hogy e mozgalom korszakalkotó lesz a jövő nyomtatványainak a kiállításában! *Gulyás Pál.*

Gutenberg-Fest zu Mainz im J. 1900. *Zugleich Erinnerungs-Gabe an die Eröffnung des Gutenberg-Museums am 23. Juni 1901.* Mainz, 1901. 139 l. 8-r.

Fínom ízléssel kiállított kötet számol be a mult évi mainzi Gutenberg-ünnepélyről. Még pedig igen szellemes módon. A közlemények legnagyobb része t. i. a világsajtó legtekintélyesebb organumaiból van átvéve s így míg egyrészt az ünnepélyek stb. lefolyásáról élénk képet kapunk, másrészt, együtt találjuk a hódolatnak és méltánylásnak különböző népek és nemzetek részéről való kifejezését.

Az ünnepély ismertetése mellett mindjárt ott van annak

kritikája is a nagy világlapok képviselőinek tollából. Ebből a könyvből mindenkor meg lehet majd tudni, hogy a múlt évi jubileum milyen általános hatást keltett Európában s így a kiadvány bizonyos mértékben forrásműnek is tekinthető. Megtalálhatók benne az ünnepély folyamán elhangzott fontosabb beszédek is teljes szövegükben. Áttekinthető ismertetést közöl a Gutenberg-kiállításról is s tájékoztat a jubileum alkalmából keletkezett Gutenberg-múzeum és a Gutenberg-társaság állapotairól. Azok sorában, a kik ajándékaikkal támogatták az új intézményt, több magyar könyvkiadó s egy-két szakember nevével is találkozunk. S valóban kívánatos is, hogy a mainzi múzeum az egész művelt világ érdeklődésével a nagy művelődés-történeti esemény történeti jelentőségét méltó módon feltüntető s az erre vonatkozó történeti tanulmányokra minél erősebb és több irányú impulzust adó gyűjteménynyé fejlődjék.

Az előttünk fekvő könyvben hangsúlyozva is van a múzeumnak történeti jellege szemben például a lipcsei u. n. Buchgewerbeummal, a mely a modern könyvnyomtatási műipar törekvéseinek szolgálatában áll.

Örömmel és megnyugvással lehet mindezekből tudomásul venni, hogy a könyvnyomtatás történetének állandó, rendszeres tanulmányozására Mainzban komoly alapokon nyugvó intézmények jöttek létre. Az ünnepi lelkesedés mámora tehát nem párolgott el nyomtalanul. Életre való alkotások jelentik már is, hogy a múlt évi jubileum komoly, méltó ünnep volt. —*r.*

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

I.

HAZAI FOLYÓIRATOK.

Az **Egyetemes Philologiai Közlöny** *VIII. IX. és X. számaiban* (1901. október, november, deczember) a filologiai irodalom legujabb termékeinek könyvészeti ismertetése olvasható.

Az **Erdélyi Múzeum** *XVIII. kötetének 7. füzetében* (1901 szeptember) dr. *Szádeczky Lajos* Tinodi Sebestyén czímeres nemes levelét közli a szükséges magyarázatokkal. — A *8. füzet* (1901 október) Wesselényinek Kazinczy Gáborhoz írt leveleit közli.

A **Grafikai Szemle** *XI. évfolyamának 7. számában* (1901 julius) *Seidel V.* Páris nyomdaviszonyai-ról ír. — A *8. szám* (1901 augusztus) több közlemenye a korán elhunyt nyomdászati szakíró Tichy Ákos emlékének van szánva. — A *9. számban* (1901 szeptember) hírlapi közlemények nyomán szó van Huszár Gálnak Gyalui Farkas ujabban felfedezett eddig

ismeretlen nyomtatványáról, mely Bullinger Henrik Institutiones című művének Magyar-Óvárt 1559-ben nyomatott fordítása. — Mindhárom számban folytatólagos közlemények olvashatók *Káldor Lajos*nak a szépművészeti stilusokról szóló dolgozatából.

Az **Irodalomtörténeti Közlemények** *XI. évfolyamának 3. füzete* a következő tartalommal jelent meg: *Zsilinszky* Aladár, Arany kisebb történeti költeményei. (Első közlemény.) — *Morvay* Győző. Galánthai gróf Fekete János. (Harmadik és befejező közlemény.) — *Hegedűs* István, Gyászbeszéd Mátyás király felett. — Adattár: *Katona* Lajos, Egy olasz Bánk-bán novella. — Dr. *Illésy* János. Adatok Balassa Bálintról. — *Ferenczi* Zoltán, B. Wesselényi Miklós levelei b. Kemény Zsigmondhoz. — *L.* D., Tisza László versei. — Dr. *Esztegár* László, B. Jósika Miklós levelei a M. N. Múzeum könyvtárában. — U. ö., Saphir levele Kisfaludy Károlyhoz. — *Jónás* Károly, Kazinczy levele a Siegwart szerzőjéhez. — Ismertetések. Bírálatok. Latkóczy Mihály, Madách Imre őseiről. Ism. *é.* Kovács Ferencz, Zilahi Károly pályája. Ism. *é.* — Irodolomtörténeti repertorium *Hellebránt* Árpádtól.

A **Századok** *XXXV. évfolyamának 7. és 8. füzetei* (1901 szeptember 15 és október 15) a történeti irodalom ujabb termékeinek bibliografiai jegyzékét közlik.

II.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK.

Blätter für Volksbibliotheken und Lesehallen. *II. évfolyam 7—8 füzet* (julius—augusztus): Dr. G. *Kohfeldt,* Zur Geschichte älterer volkstümlicher Lese-Einrichtungen in Mecklenburg. — J. *Himmelbaur,* Die österreichischen Volksbibliotheken. — *9-10 füzet* (1901 szeptember-október): Wilhelm *Bube,* Der Dorfbibliothekar. — Dr. H. *Kohfeldt,* Zur Geschichte älterer volkstümlicher Lese-Einrichtungen in Mecklenburg. (Folytatás.) — Karl *Ebel,* Karl *Noack,* Öffentliche Lesehallen und Volksbibliotheken im Grossherzogtum Hessen. (Befejező közlemény.)

Állandó rovatok: Berichte über Bibliotheken einzelner Städte. Sonstige Mittheilungen. Bücherschau.

Centralblatt für Bibliothekswesen. *XVIII. évfolyam 7. füzet* (1901 július): P. *Schwenke,* Gutenberg und die Type des Türkenkalenders. — J. *Franke,* Die Kaiser Wilhelm-Bibliothek für Posen. — Paul *Trommsdorf,* Einiges über die französische, insbesondere die Pariser Universitätsbibliotheken. — Paul *Pazkowski,* Die zweite Versammlung des Vereins Deutscher Bibliothekare. — Recensionen und Anzeigen: Catalogus codicum astrologorum Graecorum II. Codices Venetos descripserunt G. Kroll et A. Olivieri (C. Haeberlin.) Henry de Rotschild, Bibliographia lactaria (Ernst

Roth.) Henry R. Plomer, A short History of Englisch Printing 1476—1898 (O. v. Schleinitz.) An Index to the Shakespeare Memorial Library P. 1. Englisch Editions of Shakespeare's Works. Separate Plays and Poems (Paul Trommsdorff.) Chronica Hungarorum; impressa Budae 1473; typis similibus reimpressa (O. H.) — *8-9 füzet.* (1901 augusztus—szeptember): Verhandlungen der 2. Versammlung des Vereins deutscher Bibliothekare in Gotha den 30. und 31. Mai 1901. — K. *Schulz,* Bibliotheken und Verlagsbuchhandel. — Jean *Loubier,* Über praktische Vorkehrungen zum Schutze von Einbänden und Einzelblättern. — Ch. *Berghöffer,* A. *Schulze,* Über eine Bibliographie der deutschen Zeitschriften-Litteratur vor dem Jahre 1896. — Karl *Geiger,* Über den Ankauf ganzer Bibliotheken. — R. *Ehwald,* Geschichte der Gothaer Bibliothek. — Recensionen und Anzeigen: Karl Kochendörffer, Buchhandel und Pflichtexemplare (Hans Paalzow.)

Állandó rovatok: Mittheilungen aus und über Bibliotheken. Vermischte Notizen. Neue Erscheinungen auf den Gebiete des Bibliothekswesens.

A folyóirat legújabban megjelent melléklete (Beihefte zum Centralblatt für Bibliothekswesen): *XIV.* Paul *Trommsdorff,* Die Birmingham Free Libraries.

Deutsche Litteraturzeitung. *XX. évfolyam 27. szám* (1901 július 6.): G. *Maas,* Eine neue Kassette für Zettelkataloge. — C. *Wessely,* Papyrorum scripturae Graecae specimina isagogia (Dr. W. Schubert.) — *28. szám* (1901 július 13.): J. *Laude,* Les bibliothèques universitaires allemandes et leur organitation. — R. *Schröder,* Shakespeare-Bibliographie 1900 (Wilhelm Franz.) — *29. szám* (1901 július 29.); Fr: Traugott *Schulz,* Typisches der grossen Heidelberger Liederhandschrift und verwandter Handschriften nach Wort und Bild (Adolf v. Oechelhaeuser.) — H. de *Rothschild,* Bibliographia lactaria. — *32. szám* (1901 augusztus 10.): *Posnansky,* Die Volksbibliothek in Oberschlesien. — *33. szám* (1901 augusztus 17.): M. *Bär* Uebersicht über die Bestände des k. Staatsarchivs zu Hannover (Friedrich *Thimme.)* — *35. szám* (1901 augusztus 31.): R. E. Graf zu *Leiningen-Westerburg,* Deutsche und österreichische Bibliothekzeichen, ex-libris. — *36 szám* (1901 szeptember 7.): Year-book of Chicago 1900—1901. — *38. szám* (1901 szeptember 21.): E. *Marston,* Sketches of Booksellers. — *39. szám* (1901 szeptember 28.): E. *Ettlinger,* Die Geschichte der Bibliothek des Stiftes St. Peter im Schwarz-Walde. — Andr. Sch. *Steenberg,* Folkebogsamlinger, deres historie og indretning.

Le Bibliographe Moderne. *V. évfolyam márczius—júniusi füzet* (26—27. szám): F. van *Ortroy,* Bibiliographie de l'oeuvre de Pierre Apian. — G. Desdevises du *Dézert,* Les archives historiques nationales de Madrid. (Befejező közlemény.) — Alex. *Vidier,* Les

bibliothèques au XIXe siècle. (Második közlemény.) — Nécrologie: Mlle Marie Pellechet (Ch. Mortet.) — Chronique des archives: Allemagne. Autriche-Hongrie. Belgique. Danemark. France. Grande-Bretagne. Italie. Pays-Bas. Suisse. — Chronique des bibliothèques: Allemagne. Belgique. Espagne, France. Grande-Bretagne. Suisse. — Chronique bibliographique: L' Argus des Revues. Sciences auxiliaires de l'histoire du droit. Histoire de l'imprimerie. Histoire du papier. Bibliographies medicales. — Comptes rendus et livres nouveaux: Revues speciales. Mittheilungen der k. preussischen Archivverwaltung; Heft 1—5. (H. S.) R. Archivio di Stato in Siena; indici sommario delle serie dei documenti al primo Genuaio 1900 (H. S.) Jos. Berthelé, Archives de la ville de Montpellier; inventaires et documenti III. 1. 2: inventaires des Cartulaires (H. S.) W. J. van Eys, Bibliographie des bibles et des nuoveaux testaments en langue française des XVe et XVIe siècles (H. S.) Victor Chauvin et Alphonse Roersch, Étude sur la vie et les travaux de Nicolas Clénard (H. S.) Léon Cluguet, Bibliographie du culte local de la Vierge Marie; France (H. S.) Gyalui Farkas, Külföldi közkönyvtárakról (J. Kont.) Paul Trommsdorff, Die Birmingham Free Libraires (H. S.) T. K. Abbott, Catalogue of the manuscripts in the Library of Trinity College, Dublin (H. S.) Bibliothèque de l' École nationale supérieure des mines; catalogue (H. S.) Dr. Anton Schubert, Die Wiegendrucke der k. k. Studienbibliothek zu Olmütz vor 1501 (H. S.) Dézsi Lajos, Szent Ágoston reguláinak magyar fordítása, 1537 (J. Kont.) A. Claudin, Histoire de l'imprimerie en France au XVe et au XVIe siècle (H. S.)

Revue des Bibliothèques. *XI. évfolyam 4—6 szám* (1901 április—június): Ernest *Coyecque,* Le Dépot central des vieilles Archives notariales de la Seine. — Émile *Picot,* Des Français qui ont écrit en italien au XVIe siècle. (Folytatás.) — Henri *Omont,* Liste des manuscrits de la collection Barrois récemment acquis pour la Bibliothèque nationale. — Bibliographie: José Enrique Serrano y Morales, Diccionario de las imprentas que han existido en Valencia desde le introduccion del arte tipográfico hasto et ano 1868. (L. Barrau-Dihigo.) José Maria de Valdenebro y Cisueros, La imprenta en Cordoba. (L. Barrau-Dihigo.) — Chronique des bibliothèques: Allemagne. Belgique. États-Unis d Amériquc. France.

Rivista delle Biblioteche e degli Archivi. *XII. évfolyam 5. szám*: Eugenio *Casanova,* Sulla restitutione dei depositi volontari fatti negli archivi di Stato. — J. *Masetti-Bencini,* »Leonardo« di Edmondo Solmi. — Curzio *Mazzi,* Le carte di Pietro Giordani nella Laurenziana. — *6—7. szám:* Guiseppe *Baccini,* Ricordi su Vittorio Alfieri. — Filippo *Cavicchi,* Lettere inedite di G. Tiraboschi a Gian Grisostomo Trombelli. — Giuseppe Laudo *Passerini,* In memoria

di Giovanni Gutenberg. — Giovanni *Bresciano*, Bibliografia statutaria delle Corporazione romane di Arti e Mestieri. — *8. szám:* Pompeo *Molmenti*, Discorso d' inaugurazione della Quinta Riunione Bibliografica Italiana tenuta a Venezia dal 25 al 28 luglio. — La Quinta Riunione Bibliografica. — Bernardo *Canal*, Sui depositi volontari fatti negli archivi dello Stato. — Notizie.

Zeitschrift für Bücherfreunde. *V. évfolyvm 4. füzet* (1901. julius): Otto von *Schleinitz*, Die Sforza-Werke in British Museum. — Robert F. *Arnold*, Zur Bibliographie der deutschen Restaurationszeit. — Eranz *Unger*, Der wissenschaftliche Antiquar. — Theodor *Goebel*, Moderne künstlerische Bucheinbände. — *R.*, Die Veröffentlichungen des Plantin-Moretus-Museums. — 5. *füzet* (1901 augusztus): J. *Morden*, Russische Volksbilderbogen. — Marie L. *Mordlinger* und Richard *Stettiner*, Cobden-Sandersons »Ideal Book or Book Beautiful.« — Emil *Fromm*, Die Wings-Sammlung in der Aachener Stadtbibliothek. — Karl *Wilke*, Die Leipziger Illustrierte Zeitung und ihre Geschichte. — Heinrich *Stünmke*, Napoleon I. als Bibliophile. — *6. füzet* (1901 szeptember) W. L. *Schreiber*, Der Initialschmuck in den Druckwerken des *XV.* bis *XVIII.* Jahrhunderts. — J. *Braun*, »Deutschland in seiner tiefen Erniedrigung. — Max *Bach*, Des Petrus de Crescentius Buch über die Landwirtschaft und seine Illustrationen. — Karl *Wilke*, Die Leipziger Illustrierte Zeitung und ihre Geschichte. (Befejező közlemény.) — K. *Budde*, Ein unbekanntes Blatt nach Ludwig Ritter.

A MAGYAR BIBLIOGRAFIAI IRODALOM AZ 1901-IK ÉV MÁSODIK ÉVNEGYEDÉBEN.

Összeállítja: Kováts László.

Beczner Frigyes. A debreczeni állami főreáliskola tanári könyvtárának czímjegyzéke. Debreczen, 1901. Városi kny. 8-r. 54 l. (Melléklet az intézeti értesítő 1900—1901. évfolyamához.)

Bibliotheks-Ausweis für das Jahr 1900. (Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt. I. Band. Jahrgang 1900.) Nagy-Szeben, 1901. Drotleff József. 8-r. XXXIII—XLIV. l.

Bieber Gyula. A m. kir. közigazgatási bíróság könyvtárának czímjegyzéke. Budapest, 1901. M. kir. államnyomda. 8-r. 60 l.

Borsos István. A pápai ev. ref. főiskola könyvtárának katalogusa és rövid története. Pápa, 1901. Főiskolai kny. 8-r. 732, 2 l.

Czímjegyzéke, A bajai ipartestület könyvtárának —. Baja, 1901. Kollár Antal és fia. 8-r. 17 l. Ára 20 fillér.

Czímjegyzéke, A budapesti magyar királyi tudomány-egyetem könyvtárának —. XXV. 1900. évi gyarapodás. Budapest, 1901. Egyetemi nyomda. 8-r. XX, 119 l.

Czímjegyzéke, A magyar királyi kereskedelmi múzeum nyilvános

könyvtárának —. Harmadik kiadás. Budapest, 1901. Márkus Samu. 8-r. VIII, 247 l. Ára 50 fillér.

Esztegár László jelentése az 1900-iki párisi bibliográfia és könyvtárnoki kongresszusokról. (Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum 1900. évi állapotáról). Budapest, 1901. Athenaeum r.-t. 8-r. 107—128. l.

Jegyzéke, A bajai kereskedő-ifjak egylete könyvtárának — 1901. augusztus hó. Baja, 1901. Nánay Lajos. 8-r. 20 l. Ára 20 fillér.

Jegyzéke, A battonyai kaszinó-egyesület könyvtárának —. Battonya, 1901. Ruber J. 8-r. 20 l.

Jegyzéke, A kalocsai önkénytes tűzoltó-egylet könyvtárának —. Kalocsa, 1901. Werner Ferencz. 8-r. 15 l.

Jegyzéke, A kassai m. kir. gazdasági tanintézet ifjusági könyvtárának —. Kassa, 1901. Vitéz A. 8-r. 16 l.

Jegyzéke, A nt. mezőföldi ev. ref. egyházmegye lelkészi könyvtárának —. Székesfehérvár, 1901. Számmer Imre. 8-r. 40 l.

Jegyzéke, A Szatmár-németi pinczér-egylet könyvtárának —. Szatmár, 1901. Szabadsajtó kny. 8-r. 7 l. Ára 20 fillér.

Jegyzéke, Az újvidéki magyar kaszinó könyvtárának — 1901. évről. Ujvidék, 1901. Hirschenhauser Benő. 8-r. 43 l.

Kaszinó-Könyvtár, Soproni —. 1900/1901. szaporulat. Sopron, 1901. Romwalter Alfréd. 8-r. 233—423. l.

Katalogusa, Az eperjesi ev. ker. coll. főgymnasiumi magyar társaság könyvtárának —. Eperjes, 1901. Kósch Árpád. 8-r. 47 l.

Katalogusa, A m. kir. államvasutak könyvtárának —. Budapest, 1901. Rigler József Ede r.-t. 8-r. 257 l.

Kerntler Kálmán. A magyar tisztviselők országos egyesületének könyvtára. (Az egyesület értesítőjében. XIII. évf. 3. sz.) Budapest, 1901. Pesti Lloyd kny. 8-r. 33—35. l.

Könyvjegyzéke, A magyaróvári Széchenyi-kör könyvtárának —. M.-Óvár, 1901. Czéh Sándor-féle kny. 8-r. 27 l.

Könyvjegyzéke, A pécsi kereskedelmi alkalmazottak betegsegélyzőpénztárának —. Pécs, 1901. Részvény ny. 8-r. 33 l.

Könyvtárak, F. M. K. E. —. (A felvidéki magyar közművelődési egyesület évkönyve 1900—1901.) Nyitra, 1901. Huszár István. 8-r. 135—144. l.

Közgazdasági Irodalom. (Közgazdasági Szemle. XXV. évf. 26. köt. 1. 2. 3. számában). Budapest, 1901. Pesti kny. 8-r. 557—568, — 639—648, — 721—728. l.

Légár Hugó. A pécsi róm. kath. főgymnasium könyvtárainak gyarapodása. (Az intézet 1900/1901. évi értesítőjében.) Pécs, 1901. Taizs József. 8-r. 51—68. l.

Névsora, A kúnhegyesi polgári olvasókör könyvtárának —. 1901. május 1. Mezőtúr, 1901. Gyikó K. 8-r. 12 l.

Ranschburg Viktor. A szerzői jog nemzetközi védelmére alkotott berni egyezmény vonatkozással Magyarországra. Budapest, 1901. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 91 l.

Széchenyi országos-könyvtár. (Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum 1900. évi állapotáról. II. fejezet.) Budapest, 1901. Athenaeum kny. 8-r. 7—26. l.

Szombathely városi Közkönyvtár. 1899—1900. évi szaporulat. Szombathely, 1901. Gábriel Ágoston. 8-r. 68—77. l.

Varjú Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. Különlenyomat a »Magyar Könyvszemle« 1899. évfolyamából. Budapest, 1899. (1901.) Athenaeum kny. 271 l. 5 melléklet. Ára 6 korona.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Kinevezések a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárában. Ő cs. és ap. kir. Felsége f. évi október hó 12-én kelt legmagasabb elhatározásával dr. *Fejérpataky László* egy. ny. r. tanárt és Magyar Nemz. Múzeumi igazgató-őrt a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárához osztályigazgatóvá nevezte ki. A legmagasabb királyi kézirat a Budapesti Közlöny f. évi október 31-iki 251. számában jelent meg. Ugyanezen a napon a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 79312 sz. a. leiratával id. *Szinnyei József* nemz. múzeumi őrt igazgató-őrré, dr. *Schönherr Gyula* nemz. múzeumi őri címmel és jelleggel felruházott segédőrt és *Kereszty István* nemz. múzeumi segéd-őrt őrökké, dr. *Sebestyén Gyula*, dr. *Áldásy Antal* nemz. múzeumi segédőröket, továbbá dr. *Esztegár László* és dr. *Melich János* nemz. múzeumi segédeket I. oszt. segédőrökké, végűl *Havrán Dániel*, *Kovács László*, dr. *Hubert Emil* és *Varjú Elemér* nemz. múzeumi segédeket II. oszt. segédőrökké, továbbá f. évi október 31-én 7095. sz. a. kelt leiratával a könyvtárban üresedésben levő II. oszt. segédőri állásra dr. *Vértesy Jenőt* nevezte ki.

Előléptetések a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárában. A nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr f. évi október hó 31-én 79312. sz. a. kelt leiratával *Kollányi Ferencz* és *Horváth Ignácz* nemz. múzeumi őröket a VIII. fizetési osztály 2-ik fokozatából ezen fizetési osztály 1-ső fokozatába léptette elő.

Id. Szinnyei József székfoglalója a M. Tud. Akadémiában, mely a nyelv. és széptudományi osztály f. évi október 7-iki ülésének volt egyik tárgya, a hazai bibliografiára nézve mindenképen nevezetes eseménynek tekinthető. Először azért, mert a M. Tud. Akadémia id. Szinnyei Józsefnek első sorban a magyar bibliografia terén kifejtett nagyszabású munkásságát jutalmazta meg, midőn két évvel ezelőtt az ősz tudóst tagjai közé választotta. De másrészt azért is, mert a székfoglaló témája az első magyar bibliografusnak Sándor Istvánnak életrajza volt. Az őszinte kegyelet lankadhatlan buzgóságával gyűjtötte össze Szinnyei a Magyar Könyvesház szerzőjére vonatkozó adatokat, s az eddig majdnem ismeretlen úttörőnek élete folyását gondos és közvetlen forrásokon nyugvó életrajzban adja elő. Lesz alkalmunk

részletesen foglalkozni Szinnyei akadémiai székfoglalójával, ha az Értekezések során nyomtatásban napvilágot lát. Ezúttal csak üdvözölni kívánjuk a bibliografia lelkes munkását, abból az alkalomból, midőn ősz fürtökkel bár, de fiatal kedélylyel és tettvágygyal elfoglalta az őt megillető helyet a legelső magyar tudományos testületben. —r.—

A könyvtári tudományok a kolozsvári m. kir. Ferencz-József tudomány-egyetemen. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő nméltósága *dr. Gyalui Farkas* kolozsvári egyetemi könyvtárőrnek a kolozsvári egyetemen a könyvtártudományokból történt magántanári képesítését jóváhagyta s nevezettet ezen állásában megerősítette. E miniszteri intézkedés újabb elismerése a könyvtári tudományok fontosságának s bizonyára nagy mértékben hozzá fog járulni a különböző könyvtári szakmák intenzivebb és rendszeresebb műveléséhez. Különös jelentőséget ad egyébként ez eseménynek az a körülmény, hogy a bibliografia először foglal helyet általa magyar főiskolán a tudományos kollegiumok sorában. S a kolozsvári egyetem kétség nélkül büszke lehet arra, hogy ebben a tekintetben megelőzte az ország első egyetemét. A Magyar Könyvszemle a mely több izben fejtegette annak szükségét, hogy az egyetemeken kellene a könyvtárnoki szakképzés problémáját megoldani, szivesen gratulál Gyalui Farkasnak, mint a ki magyar egyetemen első képviselője a bibliografiai studiumoknak.

Ujabb intézkedések a sajtóügyi köteles példányok szétosztása ügyében. A hazai nyomdák tudvalevőleg sajtótermékeikből a Magyar Nemzeti Múzeum, a Magyar Tud. Akadémia és az orsz. központi statisztikai hivatal könyvtárait illető köteles példányokon kívül a sajtóügyi vádhatóságokhoz is tartoznak egy-egy példányt beszolgáltatni. Ezeknek szétosztásáról a nm. m. k. vallás- és közoktatásügyi minisztérium még a mult év folyamán akként rendelkezett, hogy azok olyan vidéki központok könyvtárainak juttassanak, a hol megvan a kellő biztosíték arra nézve, hogy azok ott kulturalis szükségletet fognak kielégíteni. Ezen alapelvnek megfelelően eddig az Erdélyi Múzeum és a kolozsvári Ferencz-József tud.-egyetem könyvtárai, a szegedi-Somogyi könyvtár, a kassai városi múzeum, a debreczeni ev. ref. főiskola könyvtára, a temesvári városi könyvtár, a pécsi városi múzeum, a pozsonyi városi közkönyvtár, és a kisebb gyüjtemények közül Szabolcsvármegye nyiregyházi törvényhatósági könyvtára és a selmeczbányai városi könyvtár részesedtek a megfelelő vádhatósághoz beérkező anyagban. A miniszterium legújabban kelt elhatározásával még két intézetet részesített az állami támogatás e jelentékeny fajtájában. F. évi 18,802. sz. alatti határozatával elrendelte, hogy a budapesti kir. főügyészség nyomdatermékei közül a budapesti nyomdákból kikerülő ama köteles példányok, melyek tartalmuknál fogva Budapest székes fővárost érdeklik, a mennyiben hiányuk az erdélyi múzeum könyvtári anyagának teljességét nem érinti, a budapesti könyvtár-egyesület központi könyvtárának gyarapítására fordíttassanak. E helyi vonatkozásu nyomtatványoknak Budapesten való összegyűjtése kétségkívül indokolt s a fennebb említett kulturszükséglet kielégítésében kézzelfogható magyarázatát leli; csak örömmel üdvözölhetjük tehát a

nm. m. k. vallás- és közoktatásügyi minisztérium ez elhatározását, a mely Erdély első kulturintézetének érdekeit biztosítja, de szem előtt tartja az általános kulturális érdekeket is. Másik nevezetes intézkedése a nm. m. k. vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak a győri városi könyvtárat illeti. E könyvtár most van alakulóban s megalakulását éppen a miniszteriumnak kérdéses rendelete teszi véglegessé. F. évi 56,359. számú rendeletével ugyanis kimondotta, hogy a nyomdatermékeknek a győri kir. ügyészséghez beérkező köteles példányait a vasvármegyei nyomtatványok kivételével a Győrött alapítandó könyvtár gyarapítása czéljából Győr város közönségének adományozta; a vasvármegyei nyomtatványokat pedig a vasmegyei kulturegyesület szombathelyi könyvtárának rendelte juttatni. E köteles példányok eddig ideiglenesen a győri Szent-Benedek-rendű főgimnázium helyiségében őriztettek s azok átvételével a győri városi könyvtár a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségének hatáskörébe tartozó gyűjtemények sorába lépett. E könyvtár megalakulásával egy újabb virágzó központja nyilik meg a dunántuli kulturéletnek.

A debreczeni ev. ref. kollegium nagy könyvtára a vele kapcsolatos gyűjteményekkel együtt a tiszántúli ev. ref. egyházkerületi közgyülésének határozata alapján f. évi november hó óta a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségének hatáskörébe tartozó gyűjtemények sorába lépett. A nagy-enyedi Bethlen-főiskola és a máramarosszigeti ev. ref. liczeum után most már a legnagyobb hazai protestáns főiskola is részesülni fog gyűjteményeit illetőleg az állami felügyelettel járó szellemi és anyagi előnyökben. Ez a lépés míg egyrészt a debreczeni kollegiumi könyvtár fejlődése szempontjából a fontosabb mozzanatok egyikeül tekinthető, másrészt például szolgálhat némely felekezeti és hatósági gyűjtemények vezetőinek, a kik még mindig nem tudtak az állami felügyelet alá helyezkedés gondolatával megbarátkozni.

A kassai múzeum könyvtára *Mihalik József* miniszteri biztos ügybuzgó működése óta a fejlődés kedvező stadiumába jutott. A Henszelmann-féle becses könyvtárnak, mely a kassai múzeum egyik kiváló díszét képezi, czédula-katalogusa elkészült. A múzeum régi könyvtárának rendezése azonban még folyamatban van, mert annak mintegy 8000 kötetet tevő állománya nem volt olyan állapotban, hogy arról a Henszelmann-féle könyvtár 690 kötetének mintájára egyszerre katalogust lehetett volna készíteni. A könyvtár teljes katalógusának elkészítése majdnem egy évi munkát igényel, s így a kassai múzeumnak 1902. szeptember havára tervezett megnyitásakor e könyvtár még nem lesz átadható a közhasználatnak. Mindenesetre örvendetes volna, ha Mihalik munkájában újabb segéderőket kapna s így a múzeum megnyitásakor a könyvtár is átadható volna a közhasználatnak.

Népkönyvtárak szervezése. A múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa megalakulásától kezdve egyik főfontosságú feladatának tekintette a hazai népkönyvtárak felállítását, szervezését és céltudatos fejlesztését. E tapintatos munkálkodást, melytől az általános nemzeti műveltség emelését, a hazafias szellem fellendülését és a népies goudolkodás újabb s üdvösebb

irányba terelését várhatjuk, közvetlenebbé s gyümölcsözőbbé teszik azon reformeszmék, melyeket az orsz. tanács ez irányú tevékenységébe a legújabb időkben felvett. Első sorban kimerítő jegyzéket készíttet úgy a hazai népkönyvtárakról, mint a népkönyvtárakúl szolgáló iskolai könyvtárakról. Összeállítja továbbá azon munkák jegyzékét, melyek népkönyvtárak czéljainak a legjobban megfelelnek, s utasítást készíttet a népkönyvtárak szervezésére. E szervező tevékenységen nyugszik amaz üdvös fejlesztő munkálkodás, melyet az állami segélyek felosztásával törekszik kifejteni. A tanács javaslatára a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr az 1901. évi javadalomból az erdélyrészi magyar közművelődési, a felvidéki magyar közművelődési és a dunántúli közművelődési egyleteknek egyenként 3600, az országos magyar iskolaegyletnek és a budapesti könyvtár-egyletnek 1000—1000 koronát, az eperjesi Széchenyi-körnek 2000 koronát, a nagyváradi Szigligeti-társaságnak 600 koronát adott népkönyvtárak létesítésére és gyarapítására. E segélyezéseken kívül még 20.000 korona állván az országos tanácsnak a folyó évi javadalomból beszerzések czéljából rendelkezésre, legújabban elhatározta, hogy ez összegből 2000—2000 korona erejéig Brassón, Körmöczbányán, Ungvárt és Szakolczán, 1000—1000 korona erejéig pedig Szeniczen, Felsőbányán, Visken, Gulácson, Belényesen, Temesvárott az Erzsébetvárosban és a Gyárvárosban, Kovásznán, Balázsfalván, Felső-Eörön, Mohácson és Perlakon állít könyvtárakat. Új könyvtárak létesítésére előjegyzésbe vétettek továbbá: Alsó-Kubin, Bavanistye, Bicske, Érsekújvár, Győr, Kaposvár, Nagy-Atád Námesztó, Nagy-Szeben, Petrozsény, Pécs, Piski, Szombathely, Tarján, Tárnok, Trsztena, Turdossin, Városlőd, Vimpácz, Zólyom, Zsolna, Ó-Radna, Tót-Falu, Újbánya és Marmarossziget. Reméljük, hogy e fontos tevékenységnek, melynek csak halvány képét alkotják az elmondottak, áldásos eredményei rövid időn belül minden téren nagy sikereket fognak aratni.

A bécsi udvari könyvtár miniatür-kiállítása úgy a szakkörök mint a nagy közönség részéről igen élénk érdeklődésnek volt tárgya. S a gazdag anyag s a sikerült elrendezés, melynél a szakszerűség szempontjai mellett a tetszetős szemléltetőségről sem feledkeztek meg, a kiállítást erre az érdeklődésre méltóvá is tették. Nem lehet kétség arra nézve, hogy az egésznek úgy művészeti mint tudományos téreken maradandó hatása lesz. Hazai szakembereink közül *Fraknói Vilmos*, *Szalay Imre*, *Fejérpataky László*, *Áldásy Antal* és e folyóirat szerkesztője tanulmányozták többékevésbbé behatóan a kiállítást, melyről különben folyóiratunk legközelebbi füzete részletes ismertetést fog hozni.

Adalék a brassói könyvtár XVI. századi történetéhez. Ismeretes, hogy midőn Brassó városát 1689-ben a tűz elhamvasztotta, elégett az evangelikus gimnázium híres könyvtára is, melyről a legújabb időkig az a monda maradt fenn, hogy alapját a nagy reformátor, Honterus János vetette meg. Ezt a mondát történeti ténynyé emelte Gross Gyula »Zur ältesten Geschichte

[1] Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde, XXX. k. 491 s kk. ll.

der Kronstädter Gymnasialbibliothek« című munkájával,[1] melyben többek között a gimnázium kéziratgyűjteményéből a könyvtár 1575., 1619., 1622., 1625., 1626., 1649. és 1668. évi katalogusait közli. Már az első katalogus 600 kötetet, köztük 70 kéziratot tartalmaz, a mely könyveket ha összehasonlítjuk a nagyszebeni templom XIV. s XV. századi templomkönyvében felsorolt munkákkal és a nagyszebeni Kapellenbibliothek ma is meglevő ősnyomtatványaival, feltűnő hasonlatosságot fogunk köztük találni. Valószínű, hogy e könyvek még Honterus előtt kerültek Brassóba s ez ama »alia bibliotheca«, melyről Petrus Mederus 1628. évi iskolai beszédében szól.[1]

Egy érdekes adalékkal akarunk járulni e könyvtár XIX. századi történetéhez, mely mint Magyarország legrégibb könyvtárainak egyike méltó a figyelemre. A szerencsétlen véget ért tudós erdélyi főúr, Gyulay Pál végrendelete ez, mely 1592. aug. 1-én Abafáján kelt s melynek 1593. évi hiteles másolata most került a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárába. E végrendeletben többek között a következőket mondja: »Az mely deák és georeog keonyweim Cancellarius Uramnal vannak, mellyeknek mind regestroma vagion, hagiom az Brassay waros Bibliothecayanak.« E végrendelet kevéssel Gyulay meggyilkoltatása előtt kelt, nincs okunk tehát arra, hogy annak későbbi megváltoztatására gondoljunk, ámbár a könyvtár idézett történetében az adományozók sorában nincs is a Gyulay neve felemlítve. Az erdélyi fejedelmi udvarnak, a mint tudjuk, Gálfi, Gyulay és Kovacsóczy voltak a legműveltebb tagjai,[2] a kik nemcsak pártfogói voltak az íróknak, hanem maguk is írtak, s így mindnyájuknak jelentékeny könyvgyűjteményük lehetett. Hogy hogyan maradtak a Gyulay könyvei a kanczellár, Kovacsóczy Farkas kezében, az bizonyára a főúrak azon magaviseletének az eredménye, melylyel Báthory Boldizsár elleni határozatukat Gálfi és Gyulay koholmányainak nyilvánították s őket ezzel az udvarból menekülni kényszerítették. Ekkor maradhattak a Gyulay könyvei a tudós Kovacsóczynál, ki a Gyulay megöletése után 6 évvel maga is hasonló sorsra jutott. Az a szorosabb viszony ugyanis, melyben a fejedelmi udvar tudós tagjai egymáshoz állottak, szükségképen azt eredményezték, hogy könyvgyüjteményeiket kölcsönösen egymás rendelkezésére bocsátották. Igy történt ez a Gyulay könyveivel is, a mint ezt Kovacsóczy Farkasnak 1590 aug. 3-dikán Kisfaludon kelt végrendelete is mutatja, hol a következőket olvashatjuk: »Gyullay Pálnak is vagyon ott (t. i. a könyvesházban) egy falka könyve, azokat is adják kí neki.«[3] Tehát a Gyulay Pál könyvei már végrendeletének kelte előtt két esztendővel, sőt bizonyára jóval előbb Kovacsóczy Farkasnál voltak. Hogy miért hagyományozta Gyulay a könyveit éppen a brassói könyvtárnak, azt egyrészt a könyvtár kiválóságából,

[1] Oratiuncula de Corona Transylvaniae urbe pro ordine habita a Petro Medero Cyd. in loco consueto anno 1628. etc.

[2] Szilágyi S., Erdély irodalomtörténete. Budapesti Szemle, III. k. 187 s kk. ll.

[3] Szádeczky Lajos, Kovacsóczy Farkas levelei. Történelmi tár, 1893. évf. 40. l.

de másrészt azon szorosabb viszonyból is magyarázhatjuk, melyben Gyulay a művelt brassói polgárokhoz [1] állott. *G. A.*

Kassai tanuló 1602. évi munkája. A magyarországi városok ifjai közül mindig sokan jártak külföldön s szereztek az ottani híres egyetemeken babérokat. Egy Wittembergben tanuló ifjuról, a kassai bíró fiáról tesz említést Kassa város 1602. évi jegyzőkönyve, ki ott »De testamentaria dispositione« című tételről értekezett s kinyomatott értekezését a városi tanácsnak is meg küldötte. A városi tanács 10 tallér jutalomban részesítette a jeles ifjút, a mint ezt a jegyzőkönyvben fenmaradt következő feljegyzés mutatja: »*Aurei 10 dono dati.* Joannes Materna, des herrn Richters sohn, domals zue Wittemberg auf der hohen Schul iuridicae facultatis studiosus hatte einen ehrsamen Rath Theses de testamentaria dispositione zue Wittenberg durch ihn in disputatione defendirt undt drucken lassen, dedicirt und verehren lassen. Darumb ihm ein ehrsamer Rath als ein irritamentum ad diligentiam zehen Ducaten zur verehrung nach Wittenberg geschickt. Actum 21. Februarii.« (Kassa városa 1602. évi jegyzőkönyvéből.) *K. L.*

Szentyel Mihály nagybányai könyvnyomtató. Kassa város 1669. évbeli jegyzőkönyve egy nagybányai könyvnyomtató emlékezetét őrizte meg: »Die 3. Augusti. Nagybányán lakozó Veresegyházy Szengyörgyi Mihály typographus tartatja az bertenházban Kys Péter nevű compactor legényt, mivel ő kegyelmétül szökve jött el s meg is károsította, melyet meg is fog bizonyítani. Mindaddig tartatja penig, mig ő kegyelmét káráról meg nem elégíti.« A nagybányai könyvnyomtató, ki egyuttal kompaktor, könyvkötő is volt, nem más, mint Veresegyházi Szentyel Mihály, kiről Schönherr Gyula közléséből (Magyar Könyvszemle, 1888. évf. 279—281. l.) tudjuk, hogy sűrü összeköttetésben állott Nagybányával. Érdekes volna tudni, viselte-e Szentyel a Szentgyörgyi nevet is, vagy csak a Kassa városi notárius tollhibájára vezethető vissza e névváltozás? *K. L.*

Egy vidéki iró és könyvnyomtató a mult század elejéről. Kemény Lajos, kassai városi levéltárnok szívességéből nem Szigethy Mihály miskolczi könyvnyomtatónak egy levelét közöljük, melyet 1816. április 21-dikén Décsy Antal miskolczi ügyvédhez írt. Nevezetes e levél azért, mert világot vet azon körülményekre, melyek egy érdekes kis munka kiadásánál felmerültek. A kérdéses munka címe a következő: »Fris és legújabb előadás a jászokról és kürtjökről, és ennek értelméről, vagyis magyarázásáról. Irta Décsy Antal törvényes ügyellő 1813-dik esztendőben. Miskolczon. Nyomtatódott N. Szigethy Mihálynál 1814.« A mint Szigethy levelében említi, a nyomtatással már 1814. február 19-ikén elkészült, de a kinyomott 500 példányt nem adta át Décsynek, mert 81 forintjával még adós maradt. Úgy látszik, Almássy Károly, kinek Décsy a könyvet ajánlotta, nem nagyon sietett »a szegényekhez mérték nélkül való adakozást« gyakorolni, a mit Décsy a könyvéhez írt előszóban az Almássy édes anyjáról elég czéliranyosan említ. Valószínűleg jobb

[1] L. Kassai Dávid Zsigmond levelét Gyulayhoz. Századok, 1877. évf. 876. l.

pártfogót talált gróf Eszterházy László rozsnyói püspökben, kinek 1815-ben ugyanezen tárgyról írott munkáját ajánlotta. (Az jász vagyis ijász kürtön lévő metzésekről és azoknak értelmekről. Kassa, 1815.) Szigethy levelében azzal fenyegeti Décsyt, hogy, ha nem fizet, makulatória gyanánt is eladatja a könyvét. Úgy történt-e, nem tudjuk; de nagyobb valószinű, hogy ezután sem törődött Décsy a könyvével, ha két évig ott hevertette a nyomdában. A levél szövege a következő: Tekintetes Fiscális Úr! Ámbár ezelőtt két esztendővel t. i. 19-ik Februarii 1814, mikor a *Jászkürtről* való könyvetskének nyomtatását elvégeztem, az akkor Restantiába maradt 81 forint 42 kr. legalább is tett három annyit, mint most, — mindazáltal ha ezen Restantiát méltóztatik most ezen czédulát megadó Tanítványomtól megküldeni, megelégszem vele és négy híjjával az 500 Exemplárt általadom betsülettel. — Ha pedig most sem fizet a T. Úr, minthogy Capitálista nem vagyok, tovább nem várhatom, hanem több könyveimmel ezt is publicáltatom az Ujságok által, és a Bibliopoláknak s Compactoroknak kiosztván, ha 20 kron elkél, jó, ha nem kél, kontz számra is eladom, mind maculatóriát valami Tobákosnak: tsak hogy veszett fejszének forduljon vissza legalább a nyele. Mély Jelentésemmel a midőn válaszát elvárnám, maradtam Miskolczon 21-ik Aprilis 1846. A Tettes Úrnak alázatos szolgája Typográphus Szigethy Mihály. (Eredetije Kassa város levéltárában as 1816 évi iratok közt 2699. szám alatt.)

G. A.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1901 szept. 16-tól, deczember 15-ikéig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszüntek)

Budapest:
Kápolnai Adolf.
VI., Teréz-körút 5.
Rózsa Izidor.
V., Lipót-körút 12.
Sós Izidor és Klein Hermann.
VIII., Csepreghy-u. 2.
Székely Viktor.
VI., Dávid-u. 4.
Szent Gellért nyomda
VIII., Mária-u. 42.
**Ungár Selig.
V., Nádor-u. 58.
Wiesinger József.
VII., Wesselényi-u. 30.
Woititz Bernát.
VI., Vörösmarty-u. 52.
Wolf Jakab.
VII., Akáczfa-u. 61.

Halmi:
Friedmann Henrik.

Hm.-Vásárhely:
Vásárhelyi Hiradó nyomdája. (Tul. Tabaczák Győző és Kasztriener Ármin.)

Jászberény:
Hay Géza és Grün Hermann.

Kolozsvár:
Lepage Lajos.

Módos:
Lustein Márkus.
**Staits György.

N.-Kikinda:
**Milenkovics István.
Pannonia ny. (tul. Balázs Jenő).

Zenta:
Beretka Imre
**Kovacsevits Ottó.

Zombor:
Kollár József.

Zsombolya:
Perlstein Fanny.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

Rövidítések: áll. = állami; bib. = bibornok; cs. = család; cz. = czimer; czl. = czimerlevél; egy. = egyetem, egyetemi; gy. = gyüjtemény; kir. = királyi; kny. = könyvnyomda; ktár. = könyvtár; ltár. = levéltár; min. = minisztérium; pk. = püspök; szerk. = szerkesztőség vár. = városi; vm. = vármegye.

Abafája 420.
Abo város muzeuma 311.
Abonyi Lajos levele a M. N. Múzeum ltárában 200.
Abt Antal 203.
Academie des inscriptions 108.
Acatius Ferdinánd 272.
Achya L. Acsa.
Acta Sanctorum 118.
Acsa 262, 264, 265.
Acsay Antal 319.
Adalékok a régi magyar irodalomhoz 68—70.
Adam Paul 357.
Ader S. 156, 319.
Adolf, nassaui érsek 89.
Adria 346.
Aegyptius Alexandrinus, Opera, XVI. sz.-i kézirat 337, 344, 348.
Aeneas Silvius, Aliquot epistolae, XV. sz.-i kézirat 28.
Ageni jezsuiták ktára 338.
»Agramer Tagblatt« 161.
Ain nutzliche und andachtige Epistel, XV. sz.-i kézirat 43.
Ajándékozások a bpesti egyetemi ktár számára 317—320. — a M. N. Múzeum ktára számára 71—73, 156—159, 161—164, 198—200, 311—313, 389—391.
Akadémia, M. T. — 72, 73, 81—83, 108, 157, 161, 199, 201—203, 207, 219, 311, 318, 401, 416, 427. —i Értekezések 417. —i Értesítő 219. — ktára 201, 202, 417; katalogusai 201, 202; köteles példányai 202, 417; olvasóterme 202.
Albert m. kir. 63, 391. — (V.) osztrák herczeg 92. — szász herczeg 272.
Albertus Magnus, Liber agregationis, XV. sz.-i kézirat 41. — Sermones notabilis, XV. sz.-i kézirat 41.
Albich János Keresztély budai könyvkötő 59. — Tóbiás budai könyvkötő 59.
Albizius, Antonius, Principum Christianorum Stemmata 22.
Albrechtsberger kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 160.
Alciatus, Andreas, Emblemata 22.
Aldimari Biagio, Historia genealogica della famiglia Carafa 22.
Aldinák 407.
Aldo Manuzio 132, 139, 353.
Alfabet, Nemzetközi — 189.
Alfonz arragóniai és nápolyi király 337, 339.

Alhuser, Johannes — de Flochberg 30.
Ali budai pasa 288.
Alkorán a gyulafehérvári Batthányi ktárban 274.
»Alkotmány« szerk. 318.
»Allgemeine Zeitung« 161,
Almássy Károly 421.
Alsány 264.
Alsó-Dabos 311.
Alsófehér megye alispáni hiv. 317.
Alsófehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi egylet 193.
Alsó-Kubin 419. —i Csaplovits ktár 333.
Alsó-Lindva 172, 179, 181.
Amade László br. kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 160.
Amidenius Theodor 270.
Ammirato, Scipione, Alberi incisi di diverse famiglie e principi 22. — Famigli e nobili Napoletane 22. — Vita del re Ladislao 22.
Ammon Hans 270.
Amsterdami Biblia 284, 285.
Anabaptisták 274. — énekes könyve kézirata (XVI. sz.) 274.
Andrássy Tivadar gr. 192, 194, 195.
Angelica ktár Rómában 115.
Angelo, Andrea de — Duca di Drivasto 22.
Angerer Constantin 270.
Angersi székesegyház ktára 303.
Anna főherszegnő levele (1522) a M. N. Múzeum ltárában 163.
Annales ordinis Sancti Pauli (Bécs, 1663) 113, 114.
Anonim nyomtatványok ktári kezelése 307.
Ansalonius, Petrus, Relatione della sua famiglia 22.
Antiphonarium Latino-Polonicum XVI. sz.-i kézirat 267.
Antiqua betűk 131—136, 148.
Antiquo Foro, Nicolaus de — budai közjegyző 33.
Antonius, flórenczi püspök, Tertia pars summae (Velencze, 1480) 302.
Antwerpeni bibliografiai kongresszus (1894.) 297.
Apafi Mihály (I.) erdélyi fejedelem 293, 392. — (II.) erdélyi fejedelem 222.
Apahida 72.
Apollo irodalmi r. t. 156.
Apor Péter 270, 272.
Apostag 387. —i Graduál 159, 386—388.
Applausus Onomasticus (Nagyvárad, 1749.) 367.
Apponyi Sándor gr. 192, 195, 197, 198, 401.
Aprónyomtatványok a M. N. Múzeum ktárában 71, 151, 152, 155, 198, 311, 389.
Aquincumi oltárkövek és sírtáblák 128.
Arab nyomtatványok a M. N. Múzeum ktárában 151.
Aradi Kölcsey-egyesület 333. — ktára 334.
Arany János balladái 250, 251. — levelei a M. N. Múzeum ktárában 200.
Aranyasi Ferencz 272.
»Archeologiai Értesítő« 53.
Archiconfraternitas S. Trinitatis L. Szent-Háromság társulat.
»Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde« 419.
»Archivalische Zeitschrift« 98.
Ardia, Antonio 21. — »Tuba Catechetica« cz. műve (Nagyvárad, 1754.) 368. — »Tripartita tuba cathetica« cz. műve 365.
Arenga capitularis, XV. sz.-i kézirat 36.
Ariosto 221.
Aristinus Alexius 270.
Aristoteles 368.
»Armenia« szerk. 318.
Arragónia 339.
Ashbee 135.
Aspremont Gobert gr. 272.
Assertiones ex universa philosophia (Nagyvárad, 1777.) 373.
Astne Antal 71. 156.
Athanasius, alexandriai püspök, Vita Sancti Antonii abbatis 123.

Athenaeum r. t. 80, 161. — Magyar nemzet története 2.
Athén 344. —i egyetem 319.
Atienza-Ossovia Andrea 270.
Atzél-ktár Aradon 333.
Atya L. Acsa.
Auctoritates patrum, XV. sz.-i kézirat 40.
Auersperg gróf 270.
Augenfeld Miksa 212.
Augsburg 47. —i jezsuita ktár 88. —i városi ktár 320.
Augustodunensis, Honorius, Cognomento solitarius, XV. sz.-i kézirat 38.
Auriol 356.
Ausmo, Nicolaus de — 266.
Autun városi könyv- és ltár 304.
Avignon 85, 87,
Ábel Jenő 109. — Adalékok a humanismus történetéhez Magyarországon (Budapest, 1880.) cz. műve 343.
Ács Bonaventura és Petro Ferencz, Sacerdos Christianus (Nagyvárad, 1753.) 368.
Ágoston (Szent) 159, 270. — De civitate Dei 91. — De spiritu et anima, XVI. sz.-i kézirat 337, 344, 345. — De vita Christiana 36. — Manuale, XV. sz.-i kézirat 40. — Opera omnia (Páris, 1865.) 345. — soliloquiorum liber, XV. sz.-i kézirat 40.
Ágoston Ferencz és Pataki Sámuel, Tentamen mathematicum (Nagyvárad, 1775.) 372. — József 54—56.
Áldásy Antal 71, 156, 165, 168, 192, 198, 311, 314, 416, 419.
Államnyomda, M. kir. — 317.
Állatvédő egyesület, Orsz. — 157, 312, 318.
Árpádkori oklevelek a M. N. Múzeum ltárában 74, 164.
Árva megye 333.
Árvay (Szunyogh) Mátyás címeres levele (1641.) 392.

Bacher Vilmos 192.
Badics Ferencz 198, 203.
Badier Florimond-féle kötések 353, 354.
Badouin 189.
Bagits József L. Lauffenbach János.
Baicsi pálos kolostor 123.
Baitner Hugó, A kassai egyetem (Kassa, 1901.) 221, 222.
Bakcsy Gergely 192.
Bakó 264.
Bakócz Tamás 272.
Balassa József 192.
Balás Árpád 192. — Elemér 319.
Balázsfalva 419.
Balch Suift Eduin 319. — Thomas Willing 319.
Baldácsy Antal 405.
Balent Ignácz János 371—376, 385. — »Pásztori játékban leábrázolt örvendetes köszöntés« cz. költeménye 371.
Ballagi Aladár 170, 192, 195, 197, 390. — Géza »A magyar államalkotás kora« cz. műve 2.
Balaton-bizottság 71, 156.
Balog István, Sélyei — »Temető kert« cz. munkája 292.
Balogh Lajos 62. — Mihály L. Nemiró Tamás, Sántha József.
Baltimorei John Hopkins egyetem 319.
Bamberg 89.
Bancsó Antal 192.
Barabás Miklós levele a M. N. Múzeum ltárában 200.
Baranyamegyei gazd. egyesület 156.
Barbarus, Hermolaus »Poema de re uxoria« XV. sz.-i kézirat 258.
Barbul Jenő 316. — Sándor 316.
Barchlaius, Joannes, Paraenesis ad sectarios (Nagyvárad, 1755.) 368.
Barcsay Ákos erdélyi fejedelem 287.
Barcza Imre 71, 111, 156.
Barkóczy Ferencz püspök 272.
Barle-duci ktár 307.
Barrwy Simon címerlevele (1417.) 73, 164.
Bartalis Antal 272.
Bartha Miklós 203.
Bartholinus Tamás 270.
Bartholomaeides Z., Memoria Ung. (Pest, 1817.) 111.

Barzizi Gáspár levelei 90.
Basel 228, 233. —i egyetem 319.
Basilea, Fadrique de — 91.
Basilius (Szent), Ad Amphilochum liber, XVI. sz.-i kézirat 337, 343, 344, 348. — De divinitate Filii et Spiritus Sancti, XVI. sz.-i kézirat 337, 340—343, 347, 348. — Opera omnia (Páris, 1857.) 343.
Batthyányi Ernő gr. 272. — Ignácz gyulafehérvári püspök 37, 50, 270, 276, 277; »De usu calicis in Hungaria« cz. kézirata 275; »Nugae Philosophicae« cz. kötete. — József esztergomi érsek 272.
Batthyány ktár Gyulafehérvárott 24—52, 193, 256—279, 406. — Alkorán a— ban 274. — biblia kéziratai 32, 51. — breviarium kéziratai 24, 26, 28, 39, 48, 258. — formularéi 275. — graduale kéziratai 256. Iskolai drámák a —ban 275. — misekönyv kéziratai 25, 26. — zsoltárkönyv kéziratai 38, 47.
Baudrier Julien 108.
Bauer Mihály 192.
Bavanistye 419.
Bayonne város ltára 304.
Bács-Bodrog vmegyei tört. társulat 156, 193, 318.
Bánfi Miklós 179.
Bánó József id. 192.
Bánóczy József 192.
»Bányászati és Kohászati Lapok« szerk. 71, 156, 311.
Bárány (Rendesi) cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 164.
Bártfa 68.
Báthori, Der siebenbürgische Fürst Gabriel —, XVIII. sz.-i kézirat 96.
Báthory Boldizsár 420. — István lengyel kir. 74, 222. — Zsigmond erdélyi fejedelem 73, 163.
Bátor 265.
Beardsley Aubrey 241—244.
Beatrix m. királyné 257.
Bechtermünze testvérek 89.
Bechtern Henrik 89.
Beck Dénes 192. — Pál lovag 73, 162. 163.
Becker Fülöp, Ágost 198.
Becskerek 267.
Becskereki Mihály 366—369.
Bedeus G. 203.
Beer antikvárius 199.
Beethoven kéziratai és levelei a M. N. Múzeum ktárában 160.
Behrens Péter 246.
Beke Antal, Index manuscriptorum Bibliothecae Battyanianae 24—52, 257—279.
Bekedfalvi Móricz Antal czimerlevele (1572.) 74.
Belényes 70, 419.
Belényesi Ferencz biharvármegyei jegyző 296.
Belgrád 96. — V. ö. Nándorfehérvár.
Belházi János 319.
Bell Anning 237.
Bellovacensis, Vincentius »Liber consolatorius de morte amici,« XV. sz-i kézirat 261.
Belopotoczky Kálmán 198.
Belügyminiszterium, M. kir. — 153, 156, 196, 197. 203.
Bem József levelei a M. N. Múzeum ltárában 163.
Benczések bursfeldi congregatiója 87. — melki congregatiója 92.
Bene Máté, Éthi — 268. — »Formularum ecclesiasticum« cz. kézirata 268.
Bened Károly 193.
Benedictus Johannes 51.
Benevent 128.
Beniczky Péter Rythmusai 159.
Benke Gyula 11, 156.
Benkő József 280. — Kálmán 192.
Beöthy Zsolt 195, 197.
Berczik László, Tokodi István és Dobay Márton, Tentamen physicum et mathematicum (Nagyvárad, 1780.) 374.
Beregszászi Péter, Apologia pro ecclesiis reformatis (Nagyvárad, 1585.) 181.

Berents Keresztély 371.
Berény 264.
Berényi gr. cs. ktára a M. N. Múzeum ltárában 201.
Berényi János gr. 200, 201.
Bergomensis Jacobus 118.
Berkeszi István 170.
Berlepsch-Valendas 357.
Berlini egyetemi ktár 320. — kir. muzeum igazgatósága 198.
Bernát (Claireveauxi Szent), Contemplationes super septem horis passionis Domini nostri, XV. sz-i kézirat 37.
Bern 326. —i egyezmény (1884.) 325, 326.
Bertalan Jakab 376.
Berzeviczy Albert 192, 195, 197, 391.
Besançoni városi ltár 309. — Korvin kódexei 310.
Bessarion bibornok 340—342, 348.
»Bestimmungen für das Entlehnen von Werken aus der k. k. Hofbibliothek« 221.
Besztercze 392. —i ág. ev. gymnasium 319.
Beszterczebánya 311, 333. —i városi múzeum ktára 333.
Bethlen gr. cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 393. — főiskola Nagy-Enyeden, 193, 194, 293, 319, 418.
Bethlen Elek 222. — Farkas 270. — István id. 285, 287.
Betűk iparművészete 128—139.
Betűtipusok, Uj — 109, 110.
Bewick 234.
Beythe István Énekeskönyve 158. — prédikációi 405.
Bezerédj Pál 156.
Bécs 23, 44, 55, 71, 72, 74, 92—94, 113—115, 136, 153, 154, 156, 157 162, 171, 172, 174, 175, 198, 199, 277, 312, 319, 348, 392, 405. —i állami ltár 346. —i cs. és kir. titkos ltár 23. —i cs. és kir. udv. ltár 82, 221, 320, 348, 419.; miniatürkiállítása 419. —i cs. kir. hadügyi ltár 317. —i cs. kir. központi statisztikai bizottság 71, 157, 198. 311, 389. —i cs. tud. Akadémia 156 198, 311, 318. —i egyetem 174, 319.; ktára 318, 320. —i jezsuita rendház 39. —i katonai földrajzi intézet 318. —i palaeontologiai intézet 318. —i skót zárda 25, 92, 93.; ktára 92—96. —i svéd-norvég követség 312. —i szabadalmi hivatal 163.
Békefi Remig 319.
Békéscsabai múzeum-egyesület 194, 333. — ktára 333.
Békésmegyei gazd. egyesület 156. — közművelődési egyesület 333.; gyulai múzeuma 333.
Békésy Károly 203.
Béla (III.) emlékezete (Budapest 1900.) 20.
Béldy Ákos gr. 195.
Biagi Guido 298.
Biblia kéziratok a gyulafehérvári Batthyány ktárban 32, 51.
Bibliografiai kongresszusok. L. Antwerpen, Brüsszel, London, Páris. Magyar — irodalom 104—106, 217, 218, 331, 332, 414, 415.
»Bibliographica geologica« 186. — medica« 186.
Bibliographical Society 109.
»Bibliographia bibliographica« 185.
Bibliographie der deutschen Zeitschriften-Litteratur« 187, 304.
»Bibliotheca belgica« 309. — zoologica 309.
»Bibliothèque des bibliographies critiques« 186.
Bibliothèque Nationale l. Páris.
Bicske 419.
Biedermeyer 244.
Biesman Gáspár 270.
Bihar vmegye 296. — ltára 368, 381, 385, 391.
Bihar-Diószeg 384, 385. —i nyomda 384, 385.
Bikaly Péter, Assertiones ex universa theologia (Nagyvárad, 1769.) 370.
Bindesböll Th. 357, 359, 362.

Birmingham 320. —i illusztráló-iskola 240.
Biró Albert 159. — István 270; »Meditationes sacrae« cz. munkája 270.
Birtalan Albert 203.
Bitskoss János L. Kisfaludi Ferencz.
Bittermann János Mihály 59.
Bittner Sándor 71, 156.
Blake William 211.
Blandin Richard, párisi könyvnyomtató 90.
»Blätter für Volksbibliotheken und Lesehallen« 98, 214, 328, 411.
Bocatius János »Hexasticha votiva« cz. munkája 65.
Boccaccio 91.
Bocskay György 126, 131.
Bod Péter 179, 283, 283, 285, 287, 289. 290, 292. — »A szent bibliának históriája« cz. műve 282, 289, 290. — »Erdélyi Feniks«-e 292.
Bodrogi János 192.
Bognár czéh 203.
Bojthi Gáspár, Veres— 270.
Bolgár Ferencz 73, 161.
Bollach Léon 319.
Bollandus 118.
Bologna 109.
»Bolond Istók« szerk. 318.
»Bolond Miska« 313.
Bonaparte Roland herczeg 184, 298.
Bonatus, Guido — de Forlivio, Summa de tota astrologia, XV. sz.-i kézirat 42.
Bonaventura, Szent, Questiones super libros sententiarum, XV. sz.-i kézirat 41.
Bonfini Antal 118.
Bonifácz (VIII.) pápa 33, 34, 95. — (IX.) pápa 25, 34.
Bonn 153, 154, 264. —i egyetem 819.
Bonuauge Ferdinánd 188.
Bor Mihály czímerlevele (1415.) 391.
Bordeauxi közs. ktár 309.
Borgsdorf Frigyes br. 270.
Borhard János 43.
Bornemissza Anna erdélyi fejedelemasszaszony 292.
Bomhak Konrád 319.
Borosjenő 265.
Boross Imre L. Tagen János.
Boroszló 279, 290. —i egyetemi ktár 320.
Borovszky Samu 193.
Borrellus, Carolus, Vindex Neapolitanae nobilitatis 22.
Borsod vmegye 274.
Borsod-miskolczi közművelődési és múzeum egylet 193, 333. — miskolczi múzeuma 333.
Borsos István, A pápai ev. ref. főiskola ktárának katalógusa és rövid története (Pápa, 1901.) 404—406.
»Borsszem Jankó« szerk. 318.
»Bosnische Post« 161.
Bossányi Lajos 162.
Botticelli Sandro 241.
Boucher 231.
Bouchet 209.
Bouralière, De la —, L'imprimerie et la librairie à Poiters pendant de XVI. siècle 108.
Bozóky Alajos, A váradi jogakadémia története 374.
Bókay Árpád 319.
Böhm Ágost 71, 156.
Bőrkötések 350—354.
Bradley William 240, 244, 355.
Braidl Claus 270.
Brassó 37, 158, 171, 264, 312, 419, 420. — i ág ev. főiskola ktára 37, 419, 420.
Braumüller Vilmos 92.
Breitkopf és Härtel lipcsei műintézete 110.
Bresciai Lesták 109.
Brewer Lőrincz kassai könyvnyomtató 67, 280.
Breviarium kéziratok a gyulafehérvári Batthyány ktárban 24, 26, 28, 39, 48, 258.
Brezniczky János 277.
British Múzeum L. London.

Brixiensis, Bartholomaeus, Casus decretorum, XV. sz.-i kézirat 51.
Brocard 307.
Broccardica iuris canonici, XVI. sz.-i kézirat 268.
Brodarics István levele (1524.) a M. N. Múzeum ltárában 163.
Brolly Tivadar 193.
Brooklyni Pratt Institute ktára 307.
Bruck-Angermund Jakab 270.
Bruckenthal-múzeum N.-Szebenben 194.
Brunet J. C. 108. — féle díj 108.
Bruno, Tommaso 21.
Brünni természetvizsgálók egyesülete 198.
Brüsszel 185, 319. —i bibliografiai intézet 184, 185, 189. —i bibliografiai kongresszusok 184—186. —i kir. ktár 303, 320.
Bubenka Jónás eperjesi kántor 233.
Buckisch Godofréd 272.
Buda 3, 4, 33, 34, 53—62, 80, 96, 109, 117, 118, 125, 131, 171, 263, 264, 266, 340, 343—346, 348. —i egyetem 96. —i ferencziek temploma 54. — —i karmelita templom 54. —i kir. kápolna 117. —i konvent 35. — —i ktár 112, 333. —i Krónika 80—82.; különböző példányai 82. —i nemzetőrség 59, 60. —i nyomdászok, könyvkereskedők és könyvkötők a XVII—XVIII. sz.-ban 53—62. —i pálos-kolostor 113. —i Szent Lőrincz-kolostor 113, 114, 117—121, 125.
Buda János czimerlevele (1583.) 74.
Budapest 1, 2, 53, 80, 109, 114, 207, 212, 262, 317, 320, 325, 343, 386, 400, 406, 417. —i belvárosi plébánia 56, 60, 61. —i egyetem 192, 198, 319, 417.; bölcsészethallgatók segítő egyesülete 71, 156.; bölcsészet kara 156, 318.; classica-philologiai seminariuma 318.; gazdasági hivatala 316.; növénytani intézete 318.; —i nyomda 55.; tanácsa 156, 315.; orvosi kara 207. —i egyetemi ktár 54, 83, 193, 197, 203, 219, 298, 315—324, 393—400.; ajándékozások a — számára 317—320.; bevételei 317. —i bizottság 315, 393, 394.; Budai Krónika a —ban 82.; használati forgalma 321—324.; hirlaptára 316, 317.; igazgatása és kezelése 394—396.; kézirat-katalógusa 316.; közhasználata 396—400.; olvasóterme 316, 396—398.; részvétele a párisi kiállításban 316.; személyzete 316.; ügyviteli szabályzata 315, 393—400. —i Erzsébetrendi apáczák 54. —i főügyészség 205, 417. —i fővárosi ktár 194. —i fővárosi ltár 55, 59, 61, 62. —i fővárosi statisztikai hivatal 156, 318, 389. —i fővárosi tanács 71, 156, 311. —i József műegyetem 193.; ktára 318. —i kereskedelmi és iparkamara 156, 203, 318, 389. —i IV. ker. plébánia 53. —i ktár-egyesület 193, 196, 333, 334, 419.; ktára 417.; köteles példányai 417. —i m. kir. államrendőrség 71, 317, 389. —i növendék papság 318. —i orsz. rabbiképző intézet ktára 112. —i rendőrfőkapitányság 157. —i Szent Anna templom 55. —i ujságirók egyesülete 194. —i vásárcsarnok igazgatósága 317. —i vizivárosi plébánia 54, 55, 57—59. V. ö. Pest.
»Budapesti Gyorsiró« szerk. 318.
»Budapesti Közlöny« 318, 416.
»Budapesti Szemle« 156, 198, 318, 420.
Buday Aladár 319.
Buffon 221, 270.
Bugát Imre 357.
Bukarest 199, 319.
Bullae papales XV. sz-i kézirat 41.
»Bulletin des sommaires« 188.
Bulletin Russe de statistique financière et de legislation 318.
Bullinger Henrik zürichi lelkész 171.
Bulova Ad. 319.
Bunyitay Vincze, A váradi káptalan legrégibb statutumai (Nagyvárad, 1886.)

268. — Nagyvárad a török foglalás korában 287.
Burger K. 209. — L. 209.
Burgmair 227.
Buririger András 270. — »Libellus elegantiarum« cz. műve 270.
Burlamachi Federigo 270.
Burne Jones 236, 238—240, 355.
Bursfeldi, Benczések — congregatiója 87.
Bussoni Michael Angelo 270.
Butkovszky Bertalan 212.
Buyer, Bartholemy lyoni könyvnyomtató 90.
Buzárovits G. 198.
»Büntetőjog Tára« szerk. 318.
Byzáncz 226.
Bzenszky Rudolf 270.

Cagliarii egyetem 319.
Calixtus (III.) pápa, Bulla de indulgentiis, XV. sz.-i kézirat 95.
Cambridge 311.
Campanile, Filiberto, Armi et insegne de Nobili 22.
Campbell 188.
Canada 184, 298.
Canevari 353.
Canisius, Keresztény tudománynak rövid summája (Nagyszombat, 1596.) 312.
Cantilenae sacrae (Nagyvárad, (1754.) 368.
Cantus Catholici (1651.) 158.
Capecelatro, Francesco. Libro dell' Arme delle Famiglie Nobili Napolitane 22.
Capet 183.
Cappellanus, Andreas, Liber de amore uxoris et mariti, XV. sz.-i kézirat 50.
Capriola 263.
Caputo, Nicolo, Discendenza della Real Casa d'Aragona 22.
Caraffa Vincze 270.
Carillo, Alonso, Origen de la Dignidad de Grande de Castilla 22.
»Carmen congratulatorium«, I. Rákóczy Györgyhöz írt költemény 65. 66.
Cartari, Antonio, Armi et insegne delle famiglie 22.
Carter H. Alfréd 319.
Carthier Gallus 270.
Caspari 357.
Catalogus cleri dioceseos Magno Varadiensis (Nagyvárad, 1803.) 380.
Catalogus codicum manuscriptorum in bibliotheca monasterii B. M. V. ad Scotos Windobonae (Bécs és Lipcse, 1899.) 92—96.
Cathechismus, Der kleine — Lutheri (Lőcse, 1686.) 158.
Cato 159. — Uticensis (Álnév) 319.
Celerina 319.
Cennini, Bernardo, flórenczi könyvnyomtató 91.
»Centralblatt für Bibliothekswesen« 99, 108, 214, 220, 221, 329. 335, 407, 411.
»Century Magazine« 243.
Cercle de la Librairie 189.
Certamen Deorum in ornando Amynta (Nagyvárad, 1766.) 370.
Cervus Nep. János 374.
Chantilly 107, 310.
Chaucer 135. 238.
Cherubinus karmelita atya 54.
Chicagói Crerar John ktár 156, 318.
Chinai nyomtatványok a M. N. Múzeum ktárában 151.
Chiogga 345.
Chodowiecki 232.
Cholnoky Imre 156, 319.
Christianiai egyetem 319.
Clusius kódex 334.
Crivetz Théodore 319.
Chrysopolita, Zacharias, Unum ex quatuor, XV. sz.-i kézirat 43.
Cicero 91, 347. — Dialogus de amicitia, XV. sz.-i kézirat 25.
Cisztercita rend, Magyar— 318.
Clair Vilmos 193, 195.
Clarke Archibald 304.
Classen 357.
Coci, Theodoricus — de Gressen trieri közjegyző 26.

Codinus Curopalata 23.
Cohen Frigyes 153, 199, 312.
Collalto-Vinciguerra gr. 272. — ktára 276.; katalogusa 276.
Collectio privilegiorum ordinis fratrum Theutonicorum Hierosolymitanorum, XV. sz.-i kézirat 26. — praedicatorum Sancti Dominici, XV. sz.-i kézirat 33.
Colmari nyilv. ktár 107.
Colos P. 302.
Comenius Ámos »Ianuae linguae Latinae vestibulum primum« cz. munkája 292. — »Orbis pictusa« 233.
Comité pour la subvention des bibliothèques populaires 302. — pour le développement de l'instruction populaire 302.
Commentaria in Ciceronis rhetoricam, XV. sz.-i kézirat 44.
Commentarius in dictionarium Perso-Turcicum-Schahidi, XVIII. sz.-i kézirat 96.
Compactor Bálint 65.
Compendium der göttlichen Lehre, XV. sz.-i kézirat 25.
Concordantia Bibliae, XV. sz.-i kézirat 43.
Concordantia iuris canonici, XV. sz.-i kézirat 45.
Concordantia veteris ac novi Testamenti, XV. sz.-i kézirat 49.
Congregatio Ascetica Austriaca divo Benedicto devota 274.
Congrev, Sir William — 88.
Conríng Herman 270.
Constitutiones novae familia Hungariae fratrum minorum, XVI. sz.-i kézirat 262.
Contarini Aloisio doge 272. — Luigi, Della Nobiltà di Napoli 22.
»Contes de Haute-Lisse« 248.
Continuationes evangeliorum dominicalium, XV. sz.-i kézirat 40.
Copinger, Supplementum to Hain's Repertorium Bibliographicum 36.
Corneille 221.
Cornides Dániel 179.
»Correspondenzblatt« szerk. 318.
Corvin János 109.
»Corvina« szerk. 318.
Corvinus betüforma 136.
Conbertini Péter 198.
Cranach Lukács 351.
Crane Walter 133, 134, 140, 225, 236, 237, 254, 354, 355, 361, 362. — Von der dekorativen Illustration des Buches (Lipcse, 1900.) 209.
Craus, Martinus — de Cassovia 37.
Crerar John ktár Chicagóban 156, 318.
Crescenzi, Pietro de — Corona della Nobiltà d'Italia 22.
Cuba 184, 298.
Cuzin 356.
Cyrill (Szent), Thesaurus adversus haereticos, XVI. sz.-i kézirat 337—340, 347. — Páris, 1514.) 340.
Családi ltárak a M. N. Múzeum ltárában 74, 162, 164, 165, 201, 313, 392, 393.
Csanád 265.
Csanádi Sámuel 385.
Csaplovits ktár Alsó-Kubinban 333.
Csapodi István 212.
Csaszlaui János budai közjegyző 33.
Csákány 265.
Csáky Miklós gr. nagyváradi püspök 364.
Császmai István, Thordai Sándor András irására való felelet (1568.) 178.
Cseh múzeum ktára 306.
Cseke 265.
Csereüzletek a ktárak között 308, 309, 317.
Csepeléni Ferencz 270,
Csepreg 158.
Cserei Mihály 270.
Cserna Károly 251.
Csernátony Gyula 203.
Csete István 270.
Csérer Lajos 71, 156.
Csik 264.
Csiky Ernő 311.
Csippék Sándor 319.

Csomay Gáspár 200.
Csongrád vmegye 203, 317.
Csurgói graduál 387, 338.
Czakó Elemér 126, 225, 349.
Czartorisky ktár Krakóban 82.
Czeglédi Egyed vikárius 263.
Czeizel László 316.
Czernovitzi egyetem 319. — ktára 320.
Czerny Albin 94.
Czéhiratok a M. Nemz. Múzeum ktárában 313.
Czímereslevelek és nemesi iratok a M. Nemz. Múzeum ltárában 73, 74, 164, 165, 201, 314, 391, 392.; katalogusa 165, 314. Árvay (Szunyogh) Mátyás czl. 392. Barrwy Simon czl. 73, 164. Bekedfalvi Móricz Antal czl. 74. Bor Mihály czl. 391. Buda János czl. 74. FélegyháziAdorján czl. 391. Khostl cs. czl. 392. Kovács Pál és társai czl. 74. Kulpi cs. czl. 391. Lakatos Simon czl. 392. Lippich István czl. 201. Perneszi Péter czl. 391. Pravsy András czl. 392. Sándi György és társai czl. 391. Szegő cs. nemesi bizonyítványa 392. Szentpétery cs. nemesi bizonyítványa 392. Vitézy cs. czl. 392.

»Daily News« 161.
Dalmátiai orsz. kormány 317.
Damjanich János levelei a M. N. Múzeum ltárában 163.
Dandolo Henrik velenczei doge 21.
Daniel 134.
Danielson János Richárd 319.
Dante Divina comediája a M. N. Múzeum ktárában 153.
Darmstadt 319. —i ltár 87.
Daxen Leonhard 270.
Day 356.
Dániel domokos barát 46, 47.
Dániel Imre 270, 277. — naplói 277.
Dávid Ferencz »Rövid utmutatása« 178. — János 319.
Deák Ferencz 2. — emlékezete (Budapest, 1890.) 2. — levele a M. N. Múzeum ltárába 163.
Debreczen 62, 158, 171, 172, 175, 177—179, 181, 182, 312, 385. —i ev. ref. főiskola ktára 406, 417, 418.; köteles példányai 417. —i Szent György-napi vásár 376.
Decimális bibliografiai rendszer 184—186, 190.
Decsi Gáspár, Az utolsó időben egynehány regnáló bünökről való praedicatiók (Nagyvárad, 1584.) 179, 180.
Dedek Crescens Lajos 193, 319.
Deési múzeum 333.
De Feure 357.
Dehérain 187.
Delalain 188.
Delisle Léopold 297, 298, 302, 303, 306, 308.
Demeter Dezső 203.
Deniker J. 298, 309.
Denis H. 319. — Codices manuscripti theologiei bibliothecae pal. Vindobonensis (Bécs, 1799.) 348.
Denk János 270.
Derecske 264.
Dersi István 270.
Dessewffy Aurél gr. 1. — Sándor 401.
Deszpota, A — méltóság bibliografiájához 20—23.
De Thon 353.
»Deutsche Litteraturzeitung« 100, 215, 328, 412.
Deutsche Shakespeare-Gesellschaft 318.
De Vinne 134.
De Vumes 88.
Décsy Antal 421, 422. — Az jász kürtön lévő metszésekről (Kassa, 1815.) 422. — Friss és legújabb előadás a jászokról és kürtjükről (Miskolcz, 1814.) 421, 422.
Déry Béla 198.
Dézsi Lajos 316, 319.
Diabelli kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 160.
Diakovár 264.

»Dial, The—« 242.
Dialogus ratione et conscientiae de communione, XV. sz-i kézirat 47.
Dialogus zwischen dem Gevissen und den Vernunft, XV. sz-i kézirat 43.
Dickens levelei a M. N. Múzeum ktárában 160.
Diether érsek 89.
Dietrich F. 187, 304.
Dijoni nyilv. ktár 107.
Dinckelspuchel Miklós 93.
Dini József 272.
Diodorus Siculus 271.
Dionysius Carthusianus 271.
Diotallerius 271.
Diószeg. L. Bihar-Diószeg.
Diptichonok 349.
Directorium officii divini in diocesi M. Varadiensi peragendi (Nagyvárad, 1794.) 377.
Ditter Károly 370.
Diven, Simon de — korponai plébános 51.
Dobay Márton. L. Berczik László.
Dobra Péter 271.
Domokos Ferencz. L. Gáll Sándor.
Dones Péter Lajos, Generalis-temporum natio (Nagyvárad, 1749.) 367.
Doppler kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 160.
Doré Gusztáv 234.
Doucet Jerome 248.
Dózsa lázadás 346.
Döbrentei kódex 262, 269.
Dölles Izsák 271.
Dörre Tivadar 250.
Draskovich György püspök 272.
Drexelius 271.
Druzbiczki 271.
Dublin 157.
Du Cange Károly 23.
Dugonics társ. Szegeden 157, 193.
Dunántuli magy. közművelődési egyesület 193, 334, 419.
Dunod atya 272.
Dunyov István ezredes levelei a M. N. Múzeum ltárában 314, 392.
Duplumok a M. N. Múzeum ktárában 152.
Durceau dr. 306.
Dünckelspiel, Nicolaus de — Questiones in libros sententiarum Thomae de Aquino, XV. sz-i kézirat 42.
Dürer Albert 127, 131, 132, 211, 226—228, 236.
Dziatko 334. — »A göttingai ktár a westfáli béke idején« cz. értekezése 334.

Ebenhard Fülöp pesti könyvkötő 60.
Echterling János budai könyvkötő 59.
Eckebertus, Visiones Elisabethae, XVI. sz-i kézirat 267.
Eckmann Ottó 110, 135, 246.
Eder György, Catalogus rectorum et illustrium virorum Archigymnasii Viennensis (1559.) 173.
Edinburghi egyetem 319. —i múzeum of science and art 198.
Effigies stella crinitae 65.
Eger 265, 274, 275, 279, 389. —i érs. iroda 156, 198. —i érs. joglyceum 319.
Eggenberger József 58.
Egressy Ákos 312, 390. — Gábor 223.; kéziratai és levelei a M. N. Múzeum ktárában 223, 312, 313, 390.
Egyesült Államok kormánya 317.
»Egyetemes Philologiai Közlöny« 96. 212, 327, 410.
»Egyetértés« 53.
Egyházi ordo és directorium a M. N Múzeum ktárában 151. — schematismusok a M. N. Muzeum ktárában 151.
Egyiptom 86, 116.
Eichler »A német könyvtárügy történetének egy forrásgyüjteménye« cz. értekezése 334.
Eisenberg 233.
Eisler Mátyás 311.
Eitzenberger Antal pesti könyvnyomtató 56. — Ferencz pesti könyvnyomtató 56. — József pesti könyvnyomtató 56. — Józsefné 56.

Eizenberger Ferencz nagyváradi könyvnyomtató 375.
Elegia ad Comitem Josephum Károlyi (Nagyvárad, 1783.) 374.
Ellwangen 153.
Előzékpapir 360—363.
Eltville 89.
Elzevir Izsák 132, 282. — könyvek 408.
Ember Pál 280.
Emich Gusztáv 313, 337, 338. — kódex 337—348. — ktára 337.
Engel Keresztély 20.; »Geschichte von Serwien und Bosnien« cz. műve 20. — Lajos 401.
Engelhardt Godofréd br. 271.
Enperger, Oswald — von Eferdingn 38.
Enyedi János »Mennyei szó« cz. munkája 292.
Eötvös József br. 6, 13.
Eperjesi Széchényi-kör 334, 419.
Epistola Cyrilli episcopi de miraculis Sancti Hieronymi, XV. sz-i kézirat 47.
Epistolae Sigismundi imperatoris, XV. sz-i kézirat 95.
Eramma János 380.
Ercsényi Béla 156.
Erdélyi főügyészségek 205. — Kárpát-egylet 318. — magy. közművelődési egylet 193, 318, 334, 419. — Múzeum egylet 156, 193, 288, 318.; ktára 203—206, 417.; köteles példányai 417.
»Erdélyi Múzeum« 97, 198, 213, 318, 327, 410.
Erdélyi Pál 62, 154, 160, 167, 193, 203, 386.; »Énekeskönyveink a XVI—XVII. században« cz. dolgozata 386.; »Kéziratos énekeskönyveink« cz. dolgozata 386. — Sándorné, ifj. 156, 158.
Erdészeti-egyesület. Orsz. — 193.
Erfurt 30.
Erman Vilmos 298.
Eroli 109.
Erzsébet morva őrgrófné 30.
Eszterházy gr. cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 393.
Esterházy Dániel gr. tábori levelezőkönyve a M. N. Múzeum ktárában 160. — László rozsnyói püspök 422. — Miklós nádor 70. — Sándor 311.
Estiennek 407.
Estreicher Károly. Polnische Bibliographie der XV—XVII. Jahrhunderte (Krakó, 1883.) 114. 125.
Esztegár László 1, 108, 154, 168, 183, 193, 297, 416.
Esztergom 71, 198, 199, 264, 274, 279, 390. —i egyházmegye 115, 259, 260, 317.; i ktár 389. —i főiskola 94, 95. —i főkáptalan 156, 203, 264. —i herczegprimási iroda 156, 199.
Euagrius presbyter 123.
Eugén (IV.) pápa 43, 340, 341. Savoyai — dragonyos ezred regulamentuma 275.
Eure-et-Loir 187.
Eusebius Cremonensis, Epistola ad Sanctum Damasum, XV. sz-i kézirat 47. — Epistola de Sancto Hieronymo, XV. sz-i kézirat 52. — Leben des heiligen Hieronymus, XV. sz-i kézirat 30.
Exempeln und Gebete, XV. sz-i kézirat 44.
Exner István pesti könyvkötő 61.
Expositio canonis missae XV. sz-i kézirat 39.
Expositio psalmorum XV. sz-i kézirat 40.
Expositio sacramentorum et praeceptorum, XV. sz-i kézirat 45.
Écsi Bertalan 122. — György 122.
Érdujhelyi Menyhért 319.
Érsekujvár 62, 419.
Értesítők, Magyar középiskolai — 319.

Fabricius-Harles, Bibliotheca Graeca (Hamburg) 112.
Fairmount Park Philadelphia 318.
Falk Ferencz, Der Stempeldruck vor Gutenberg und die Stempeldrucke in Deutschland 87. — Die Mainzer Psalterien von 1457—1516. 87.
Fanfare 353.
Faragó Jenő 203. — László 203.

Fariay, Manuel de — Notas al Nobiliario del Conde D. Pedro de Portugal 22.
Farkas R. 311.
Fascho-Moys Sándor 197.
Fassel Jörg 271.
Fehér vmegye alispáni hivatala 156.
Fejérpataky László 71, 107, 108, 153—156, 165, 193, 197, 198, 311, 319, 335, 389, 416, 419.
Felfalu 264.
Felhős papir 361.
Felkai Tátra-múzeum 333.
Fell Granville 356.
Felmer Márton 271.
Felső-ausztriai kormány 317.
Felsőbánya 419.
Felső-Eőr 419.
Felvidéki magy. közművelődési egyesület 193, 354, 419.
Felvinczi György, De conservanda bona valetudine (Lőcse, 1694.) 158.
Ferdinánd (II,) m. kir. 392. — (III.) m. kir. 392.
Ferencz (I.) m. kir. 272.
Ferencz József (I) m. kir. 416.
Ferencz Károly főherczeg irata József nádorhoz a M. N. Múzeum ktárában 201.
Ferenczrendiek laibachi tart. főnöksége 156.
Ferenczi Zoltán 111, 170, 193, 197, 203, 298, 315, 316, 319. — Zoltánné 203.
Festschrift zum fünfhundertjährigen Geburstage von Johann Gutenberg (Lipcse, 1900.) 84—92.
Festus János 65.
Fetzer Károly benczés apát 94.
Félegyházi Adorján czímerlevele (1449.) 391. — Tamás 182.
Fényképmásolatok a M. Nemz. Múzeum ktárában 73, 74, 159, 164, 313, 314.
Fichet, Guillaume, párisi egyetemi könyvtárnok 90.
Fidus 246.
Figarola Caneda Domingo 71, 256, 298.
»Figyelő« 386.
Filarszky Nándor 197.
Finály Gábor 161, 203.
»Finnisch-ugrische Forschungen« szerk. 389.
Fiore, Giovanni, Calabria illustrata 22.
Firmianus Fülöp 271.
Firtinger Károly 212. 311.
Fischer János könyvkereskedő 58, 61. — János, könyvnyomtató 65. — Sámuel 389.
Fiume 171.
Flers H. 156.
»Floral Fantasy« 355, 361.
Flórencz 33, 72, 91, 153, 157. — i nemz. ktár 318.
Flötner Péter 351.
Focky Ferdinánd Dániel 271.
Fodor Oszkár 193—195. — P. 271.; »Opus philosophicum« cz. műve 271.
Fogarasi Albert 156.
Fontenelle 221.
Forcy Louis, de — 303.
»Forening for boghaandvaerk« 357.
Forgách gr. cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 164.
Forgách József 73, 162, 313. — Pál gr. nagyváradi püspök 367, 368.; »Florilegium« cz. műve (Nagyvárad 1752. 1753 és 1754.) 368.
Formulárék a gyulafehérvári Batthyány ktárban 275.
Forrai Márton 271.
Forster Gyula 20, 193, 195, 197.
Fórika Josephus de Tekerőpatak 272.
Fóris Ferencz, Otrokocsi — 290.
Főfelügyelősége, Múzeumok és ktárak orsz. 74—79. 107, 110, 154, 157, 191, 192, 197, 198, 203, 219, 333, 335, 401, 418.
Főkövi Béla 401. — féle zenészeti szakktár 400.
Földi János 181.
Földművelésügyi minisztérium, Magyar — 156, 198, 203, 311, 389, 401.
Földrajzi társaság, Magyar — 401.

Földtani intézet, M. kir. — 71, 156, 311, 318, 401,
Főrendiház, Magyar — irodája 71, 156.
Förk Ernő 357.
Förster Konrád domokos barát 87.
Fraknói Vilmos 71, 80—82, 107 109, 113, 156, 197, 311, 337, 389, 419.
Fraktur írás 131, 133, 135, 136.
Francisco-Carolinum múzeum Linczben 157, 389.
Franco, Antonio, Compendio delle scritture della famiglia di Franco del Seggio 22. — Giacomo, Teatro delle piu moderne imprese de guerra nell' Ungheria (Velencze, 1625,) 158.
Francolin »Turnirbuch«-ja 174.
Frank József 271.
Frankfurt 153, 319. — i birodalmi gyülés (1848.) 163. — i Rotschild ktár 156, 318, 389.
Frankfurter dr. 221.
Frecskay János 313.
Freimann »A zsidó ősnyomtatványok« cz. értekezése 334.
»Fremdenblatt« 161.
Fried Antal pesti könyvkötő 61.
Frigyes (III.) német császár 63.
Fritzsche Róbert »Az irodalmi érték a könyvtárnok szempontjából« cz. értekezése 334.
Fuchs Zsigmond 212.
Fullonius Joannes Erardus 271.
Funck-Brentano F. 186, 304. — »Bibliothèque des bibliographies critiques« cz. vállalata 186, 304.
Fuscareno Bapt. János velenczei procurator 272.
Fust János 85, 88, 89, 131.
Futak 264.
Fügh Dénes 196.
Fülek 265.
Fülöp fermói püspök 276.
»Fürdőirodalmi Könyvtár« szerk. 156.
Füskút 56.
Füzéri György 271.
Gaal Karolin 71, 156.
Gabelmann, Monomachiae Hungaro-Turcicae carminum libri (Passau, 1590. 158.
Galeotti Marzio 109. — »Liber de homine« cz. munkája 109.
Galgócz 265.
Gallensis, Johannes, Summa collationum (Augsburg, 1475.) 47.
Garay Ákos 250.
Garçon, Repertoire général ou Dictionnaire de bibliographie des industries tinctoriales et des industries annexes 108.
Garibaldi levele a M. N. Múzeum ktárában 160.
Gaskin A. 239, 240.
Gassner mainzi polgármester 334.
Gazdasági egyesület, Orsz. magy. — 72, 157, 193, 194.
Gálffy Ignácz 193. — János 420.
Gáll Sándor, Domokos Ferencz és Hajdú Miklós, Tentamen publicum (Nagyvárad, 1786.) 374.
Gánóczy Antal 370, 371, 385. — »Libellus castigatus« cz. műve 371. L. In diem nominis.
Gáspár szepesi prépost 29.
Gebetbuch, XV. sz.-i kézirat 31.
Gecsányi Gusztáv 193.
Gegus Dániel 162.
Geiger Károly »Ueber Vermehrung der Bibliotheken« cz. műve 307.
Gejza József 271.
Geleji Katona István L. Katona 292.
Gellert 221.
Gelléri Mihály 212.
Gellért (Szent) 271.
Gensfleisch mainzi család 87.
Genti egyetemi ktár 320.
Gerard Károly 115.
Gerardus, Hungariae ad omnes S. R. Imp. ordines supplex oratio (Ingolstadt, 1577.) 158.
Gere C. M. 251.
Gergely milkoi püspök 259. — (IX.) pápa

L. Kováts Ferencz. — (XI.) pápa 33. — szepesi vikárius 29.
Gerlóczy Károly 193.
Gerő Lajos 156.
»Gesang- und Gebetbuch«, XV. sz.-i kézirat 260.
Gessler János 261.
Gevers Bálint kassai könyvnyomtató 67.
Géresy Kálmán 73, 162, 164.
Gilhofer és Ranschburg czég 159, 163, 312.
Ginot E. 304.
Giorio Urban 271.
Giskra János 64.
Gittio, Andrea br. 21, 23. — Bilancia istrica 22. — Descrittio dell' Albero della famiglia di Lagonessa 22. — —Istoria Genealogica della Despotale 22. — Lo scettro del despota 20. — Memorial impresso por el Principed e Acaya 22. — Regia corona ad como ducale di Venezia 21, 22.
Glasgowi egyetem 319.
Glinka kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 160.
Glück Rudolf 162.
Goderfroy Maurice 309.
Goffroy Joannes 271.
Gohl Antalné, Özv. 156. — Ödön 156. 198. — Ödönné 156.
Goldziher Ignácz 319.
Gonzaga Fülöp marquis 272.
Gopcsa László 71, 156, 319.
Goró Lajos 250.
Gotha 335.
Gottlieb Antal nagyváradi könyvnyomtató 381—385.
Gót írás 129.
Gömör megye 392.
Gönczi György »Énekeskönyve« 292.
Görgei cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 73, 164.
Görgei Arthur levelei a M. N. Múzeum ltárában 163. — István 73, 164.
Görög kormány 317.
Göteborgi kir. tud. és szépművészeti társaság 156.
Graduale kéziratok a gyulafehérvári Batthány ktárban 256.
Grafikai-egyesület 251.
»Grafikai Szemle« 97, 213, 327, 410.
Grandes chroniques de France (Páris 1477.) 90.
Grandpré, Daruty de — marquis »Vademecum du bibliothécaire ou Règles pratiques pour la rédaction des catalogues et le classement des volumes« cz. műve 306.
Grasset 136, 248.
Grácz 153, 154, 163, 199. -i egyetem 319: ktára 320. -i kabinet 318. -i udv. ktár 276; katalogusa 276.
Greenaway Kate 237.
Greifswaldi egyetem 319.
Grenoblei egyetem 319.
Gressel József 271.
Grillenberger Ottó 94.
Grisso János Mária képkereskedő 58.
Gritti Lajos 159.
Grolier Jean 353, 356.
Gross Gyula »Zur Geschichte der Kronstädter Gymnasialbibliothek« cz. munkája 419.
Grotius Hugó 271.
Grumellus Jakab 264.
Grünn Albert 92, 199.
Guichenon Sámuel, L' histoire genealogique de la royale maison de Savoye 22,
Guillermi postilla super epistolas et evangelia 50.
Gulács 419.
Gulyás Pál 110, 156, 221, 409.
Gurzó István 257.
Gutenberg János 85—87, 89, 91. 92, 110, 131, 174, 334. — jubileum 80, 82 92, 108, 334, 409, 410. — kiállítás 410. — múzeum Mainzban 334, 409; ktára 334. — okmánytár 87. — társaság 334, 410. — ünnepély Mainzban 409, 410.
Guttmann János Pál nagyváradi könyvnyomtató 377, 378, 380—383.

Guyon Richárd levelei a M. N. Múzeum ltárában 163.
Günther Zainer 134.
Gyalui Farkas 203, 319, 335, 417.
Gyergi 265.
Gyergyai Pál 271.
»Gyorsirászati Lapok« szerk. 318.
»Gyógyászat« szerk. 318.
»Gyógyszerészeti Hetilap« szerk. 318.
»Gyógyszerészeti Közlöny« szerk. 318.
Gyöngyös 264.
Gyöngyösi Pál 280.
Győr 275, 279, 313, 418, 419. —i Benedek-rendi főgymnasium 418. —i kir. ügyészség 418. — városi ktár 418; köteles példányai 418.
Győrffy Iván kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 72, 200. — Lajos 71, 156, 159, 199, 200.
György Aladár 193—195, 197.
Györgyi Kálmán 193.
Győri János 66, 67. — Nagy István L. Nagy István.
Győry Tibor 319. — Magyarország orvosi bibliographiája 1472—1899. (Budapest. 1900.) 207—209.
Gyula 265. —i múzeum 333.
Gyulafehérvár 177, 178, 264, 275, 279, 296. —i Batthány ktár 24—52, 193, 256—279, 406; Alkorán a —ban 274; biblia kéziratai 32, 51; breviarium kéziratai 24, 26, 28, 39, 48, 258; formularéi 275; graduale-kéziratai 256; iskolai drámák a —ban 275; misekönyv kéziratai 25, 26; zsoltárkönyv kéziratai 38, 47. —i fejedelmi könyvnyomda 293.
»Gyulafehérvári Füzetek« 267, 274, 276, 277.
Gyulaffy György 271. — »De diversis quaestionibus iuris Hungarici« cz. műve 271.
Gyulai Ferencz váradi kapitány 287. — Pál 420, 421; ktára 420; »Tanácsi tükör«-e (1585.) 222, 223.
Hadnagy Bálint munkái 113—125.
Haebler »A spanyol könyvészet és könyvtárügy« cz. értekezése 335.
Hagenau 157.
Hagerup H. 319.
Hain, Repertorium bibliographicum 36, 47.
Haiti 326.
Hajdú Miklós L. Gáll Sándor.
Hajnóczy József ktára a M. N. Múzeum ktárában 151.
Halasi ev. ref. főgimnazium ktára 333.
Halasy István 162.
Halábori Bertalan 262.
Halász Alajos 316.
Hallei egyetem 319.
Haller Gábor gr. 271.
Halotti prédikációk és versek (Nagyvárad, 1786.) 377.
Hamburg 112.
Hampel József 156, 197.
Hanau 68, 172.
»Handabanda« 313.
Hangay Oktáv 203.
Hartleben Adolf pesti könyvkereskedő 58.
Hartwig Ottó 84, 85, 319. — »Zur Einführung« cz. munkája 85.
»Hasznos Könyvek« 406.
Hatvany Peregrinus 366.
Hauswirth Ernő 92.
Havas Rezső 71, 156, 319.
Havrán Dániel 68, 168, 311, 416.
Haydn levelei a M. N. Múzeum ktárában 160.
Haymo, halbertstadti püspök, Commentaria in omnes Sancti Pauli epistolas, XV. sz.-i kézirat 42.
Haynald Lajos kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 72, 160.
»Hazánk« szerk. 199.
Háromszék vmegye 333.
Háry Gyula 250.
Házy János 271.
Härtel l. Breitkopf.
Häbler Konrád »Die deutschen Drucker

in Spanien und Portugal« cz. értekezése 90, 91.
Hebdomada Marianna (Nagyvárad, 1754.) 368.
Heberle kölni antiquárius 312.
Heckenast Gusztáv 3, 5, 10, 11.
Hegedüs István 193, 319. — László 250, 357. — Pál 401.
Heidelbergi egyetemi ktár 320.
Heinsius, Theodor, Vollständiges Wörterbuch der deutschen Sprache, (Bécs, 1840.) 405.
Helbing Ferencz 352, 357.
Helfersdorfer Othmár 94.
Helfy Ignácz levelei a M. N. Múzeum ktárában 314.
Hellebrant Árpád 115, 177, 202, 405.
Heller Ágost 108, 193, 201, 219, 220. — János Konrád 370.
Helmbeck József pesti könyvkötő 61.
Helsingfors 319, 389. —i egyetem 319.
Heltai Gáspár Cantionaléja 62. — nyomdája 233.
Henckel János 27, 48, 51, 258. — ktára 27, 48, 51, 258, 268.
Henisth György 259. — Jakab 260.
Henrik (Jasomirgott) osztrák herczeg 92. — zárai püspök 33.
Henrique Diego 271.
Henszler Ignácz pesti könyvkötő 61.
Henszlmann Béla 199. — Imre ktára 418.
Heptner János György pesti könyvnyomtató 55.
Heraldikai és genealogiai társaság, Magyar — 157, 192, 318.
Herman Dávid, Medgyesi — 271. »Protocollum actorum publicorum status ecclesiae Saxonum in Transylvaniae« cz. kézirata 271. — Otto 71, 156, 193, 311.
Herz Nárczis 93.
Hess András 82, 92, 109, 131. 132.
Hevenessy Gábor 271.
Heynlin, Jean, párisi egyetemi rektor 90.
Héderhely 265.
Hibner 233.
Hie hept sich an von dem Strit der Krystan mit Türcken, XV. sz.-i kézirat 95.
Hiriart L. 304.
Hirlaptárak 303.
Hirlaposztály a M. N. Múzeum ktárában 73, 161, 162, 200, 313, 390, 391.
Hirschvogel 175.
Historia az Volter királyról (Lőcse, 1640.) 312.
Historia Marcolphi, XV. sz.-i kézirat 37.
Hocquardus Bonaventura »Perspectivum lutheranorum et calvinianorum« cz műve 355.
Hocsai Jakab 272.
Hodinka Antal 156.
Hodosy, Önálló toronyban helyeztetett vigyázó (Debreczen) 312.
Hoenig Henrik 110.
Hoffhalter nyomda 171—182, 280. — Rafael nagyváradi knyomtató 171—178, 233. — Rudolf nagyváradi knyomtató 178—182.
Hoffmann 357.
Hogarth Vilmos 211, 232.
Hokusai 241.
Holbein János 127, 211, 228, 233, 251.
Holdmann Bernát pesti könyvkötő 62.
Hollandia 86, 87.
Holló Zsigmond-féle iratok a M. N. Múzeum ltárában 162, 164.
Holstenius Lukács 271.
Homiliae variae, XV. sz.-i kézirat 46, 49.
Homoky Imre 163.
Homonna 265.
Honorius (III.) pápa 26.
Honter János 132, 232, 419, 420.
Honti Rezső 319.
Hont vmegyei múzeum társulat 333. — ipolysági múzeuma 333.
Hopkins John egyetem Baltimoreban 319.
Horae canonicae, XV. sz.-i kézirat 51.
Horányi Elek 113, 114. — Memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum (Bécs, 1776.) 114.
Horneck 26.

Hornius György »Szent Geonologia« cz. munkája 292.
Hornyánszky Gyula 319.
Horti Pál 146, 357, 362.
Horváth András 65. — Árpád ktára a M. N. Múzeum ktárában 152.
Horváth Géza 71, 107, 157, 193, 197, 199, 311. — Ignácz 151, 154, 166, 416. — Lajos 162. — Mihály 1.; Huszonöt év Magyarország történetéből« cz. műve 1. — Ödön 157, 320. — Ödönné 320.
Hory Endre 311.
Housmann Laurence 240, 355, 357.
Hódmező-Vásárhely tanácsa 311, 317.
»Hölgyfutár« 313.
Hubert Emil 416.
Humbertus, Expositio regulae Sancti Augustini XV. sz.-i kézirat 36.
Humery dr. 89,
Hungarian Bureau 220.
Hunyadi Ferencz 223. — János 62—64, 391. — László 277.
Hunyadmegyei tört. és régészeti társulat 318.
Hupp Ottó 110, 135, 244.
Hurus Pál 91.
Huszár Gál 132, 171, 172, 175; »Isteni dicséretek és psalmusok« cz. műve 171. — György 203.
Huszti András 271.
Huter Márton 49.
Hutra János L. Kováts Ferencz.
Hutter Jakab 272. — L., A sz. írásbeli hitünk ágainak összeszedése (Csepreg 1635.) 158.
Hübl Adalbert 92.
Hübschmann 175.
Hymans Henri 298, 303.
Hymnarium, Batthány-féle — 277.

Igazságügyminisztérium, M. kir. — 196.
Igló 72. —i Magyarországi Kárpát-egyesület 72, 157, 389.
Ihász Dániel levelei a M. N. Múzeum ktárában 314.
Iesi 109.
Illésházy Miklós 277.
Illésy János 199, 319.
Illusztrácziók, Könyv— 147—149, 227—257.
Image Selwyn 240.
Imre György, Szigeti — 273.
Incze (III.) pápa, Liber de contemptu mundi, XV. sz-i kézirat 40. — (X.) pápa 273. — (XI.) pápa 274.
In diem nominis Antonii Gánóczy (Nagyvárad, 1783.) 374.
Ingolstadt 158.
Inland Printer 136.
»Insel« 246.
Institut de France. L. Páris.
Institutiones iuris canonici (Nagyvárad 1762.) 369.
Instructio lucrandi indulgentias iubilaei (Nagyvárad, 1721.) 368.
Iparművészete, A könyvnyomtatás és könyvdiszítés — 126—149.
Iparművészeti Múzeum, Orsz. — 107, 193, 197, 316, 318. — Társulat 192, 193.
Ipolysági múzeum 333.
Ireg Miklós 64.
Irodalmi levelestár a M. Nemz. Múzeum ktárában 2, 72, 108, 159—161, 199, 200, 312, 313, 390.
»Irodalomtörténeti Közlemények« 97, 213, 328, 411.
Isaac, figura redemtoris 370.
Iskola-egyesület, Orsz. magy. — 193, 334, 419.
Iskolai drámák a gyulafehérvári Batthyány ktárban 275.; M. N. Múzeum ktárában 151. — értesitők a M. N. Múzeum ktárában 151.
István (Szent) m. kir. 64. — pálos barát 118, 124.
Istvánffy Gyula 334.
Iváncz 265.
Izraelita magyar ir. társaság 157, 192, 199, 318.

Jacobaeus Jakab 66.
Jakab Bertalan 378.
Jamai János »Katholikon« cz. munkája 85, 89.
Jancsó Benedek 193.
Jankovich Miklós 405.
Jankovits Antal 219.
Jankó János 107, 157, 193, 197.
Jantsó Antal 371. — Assertationes ex universa theologia (Nagyvárad, 1773.) 371.
Janus Pannonius 124.
Japán 326.
Jasomirgott Henrik. L. Henrik.
Jassyi egyetem 319.
Jámbor János l. Rozenauer.
János alexandriai patriarcha 34. — (Kommenos) görög császár 273.
János Zsigmond 177, 178, 182.
Jánosi József és Kulbert János, Materia tentaminis publici (Nagyvárad, 1778.) 373. — és Lajos János. Tentamen publicum (Nagyvárad, 1779.) 373. — L. Pataki Sámuel.
Jászberény 257.
Jász-Nagy-Kún-Szolnok vmegye 193.
Jászóvári premontrei ktár 222.
Jekelfalussy József 197.
Jeromos (Szent) 117, 119, 123.
»Jézus Szentséges Szivének Hirnöke« szerk. 318.
Joachim Gyula 313.
Jockel 356.
Jogász-egylet, Magyar — 318.
»Jogtudományi Közlöny« szerk. 318.
Jordell »Bibliographie des publications des revues françaises« cz. kiadványa 187.
»Journal de la librairie« 188.
»Journal des Débats« 161.
Jókai Mór 83, 313. — kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 72, 160. —kör Pápán 157.
Jósa András 193, 196, 401. — György 371.; és Lauffenbach Ignácz, Assertiones theologicae (Nagyvárad, 1776.) 372.
Jósika Miklós levelei a M. N. Núzeum ktárában 313.
József (II.) m. kir. 273, 384, 386. — nádor 201.
Jörger Joannes Quintus 271.
»Jugend« 244, 246.
Junker Károly 325.
Jurányi Győző 193, 195, 196.
Jurisics Miklós levele (1537.) a M. N. Múzeum ktárában 73, 163.
Juvenalis, Satirae, XV. sz-i kézirat 28.

Kada Elek 193.
Kalauz, Könyvkiállítási — 28, 30, 36, 37, 50, 51, 257, 260, 265.
»Kakas Márton« szerk. 318.
Kalikóvászonkötés 354.
Kalksburg 157.
Kalocsa 320. -i érseki iroda 199, 318.
Kammerer Ernő 73, 106, 162, 197.
Kanczellária, M. kir. udv. — 153.
Kanóczi István 319.
Kanyaró Ferencz »Protestáns vitairatok Melius idejéből« cz. czikke 178.
Kapisztrán János 43, 263.
Kaposvár 419.
Kapronczai Nyerges Ádám L. Nyerges Ádám.
Karabacek udv. tanácsos 221.
Karai László budai prépost 81, 82, 109
Karakas Mihály 391.
Karánsebes 265.
Karkecz Alajos 401.
Karlovitzi srpska manastriska stamparia 157.
Kassa 36, 65, 221, 222, 275, 311, 313, 335, 336, 365, 380, 422. Adalék a —i könyvsajtó történetéhez 65—67 —i domokos rendház 35, 39. —i egyházmegyei növendékpapság m. egyházirodalmi iskola ktára 222 334. —i jogakadémiai ktár 221, 334. —i konvent 36, 47. —i magyar kir. állami főreáliskola ktára 222, 334. —i magyar kir. gazdasági tanintézet ktára 222, 334. —i múzeum ktára 222, 334, 417,

418; köteles példányai 417. —i premontrei főgymn. ktára 222, 334. —i püspöki ktár 222, 334. —i püspöki papnevelő intézet ktára 222, 334. —i városi jegyzőkönyvek és számadások 65—67, 335, 336, 421. —i városi ltár 67, 422. —i városi tanács 421.
Kassai Dávid Zsigmond 421.
Kassay Lajos 157.
Kaszner András 273.
Katalogus, Könyvtár — rendszerek 187, 188, 299, 300, 309. Franczia ktárak kéziratainak — a 300. Franczia ősnyomtatványok — a 300.
Katona István, Geleji — »Váltság titka« cz. munkája 292. — Lajos 157, 319.
»Katonai Lapok« 73, 161.
Káldi György 271. — Márton 271.
Kállai György 366.
Kállay Albert 401.
Kálmán m. kir. 108.
Kálmáncsai graduál 387, 388.
Károly (IV.) német császár 33.
Károly Gáspár vizsolyi Bibliája 68, 69, 284. — töredéke a M. N. Múzeum ktárában 312.
Károlyi Árpád 157, 319. — István gr. 195. — József gr. L. Elegia.
Kárpát-egyesület, Erdélyi — 318. Magyarországi — Iglón 72, 157, 389.
Kázmér (IV.) lengyel kir. 63.
Kecskemét 333. —i jogakadémia 319. —i városi ktár 193. — múzeum 193; ktára 333.
Kecskeméti Miklós »Angyalok éneke« cz. munkája 292.
Kegyes tanítórend, Magyar — 318.
Kelemen (IV.) pápa 34.
Kelmscott Press 134, 136, 237, 238.
Kemény János Erdélyi fejedelem 271. — József gr. 268, 276; »Erdély története eredeti levelekben« cz. műve 288; »Lexicon eruditorum Hungarorum« cz. kézirata 179, 280; Történelmi és irodalomtörténelmi kalászok (Pest, 1861.) 115. — Lajos 65, 421.
Kendi Sándor 181.
Kenéz Béla 193.
Kereskedelmi minisztérium, M. kir. — 71, 157, 389. Osztrák — 157, 312, 389.
Kereskedelmi múzeum ktára 318.
Keresszegi István »Praedicatióknak tárháza« cz. munkája 292.
Keresztes 257.
Keresztes András L. Sántha József.
Keresztesi József 371. — »Keresztyén vitézek . . . orvossága« cz. versei 385. — naplója 385.
Keresztúri József 385. — Pál »Felserdűlt keresztyén« cz. munkája 292; »Lelki legeltetés« cz. műve« 292.
Keresztyén Gyülekezetben Való Isteni Dicséretek (Nagyvárad, 1566.) 177.
Kereszty István 71, 157, 166, 416.
Kerkápoly Károly ktára 404.
Kersenbroch Hermann 271.
Kersten 353, 357.
Kertbeni Károly »Bibliographie der Werke über Budapest« cz. műve 57.
Kertész Ábrahám, Szenczi könyvnyomtató 280—296. — czímeres levele 293—296. — könyvnyomtató jelvényei 282.
Képviselőház, Magyar — irodája 71, 157, 199, 203, 311, 317, 389; — kiadványai 401.
Képzőművészeti társulat, Orsz. — 192, 401.
Kérészi István 273.
Késmárki János olaszi-i plébános 51.
Kéziaranyozás 353.
Kéziratok: Aegyptius Alexandrinus, Opera 337, 344, 348. Aeneas Silvius, Aliquot epistolae 28. Ain nutzliche und andachtige Epistel 43. Albertus Magnus, Liber aggregationis 41.; Sermones notabiles 41. Albrechtsberger kéziratai 160. Amade László br. kéziratai 160. Anabaptista énekeskönyv a XVI. sz.-ból 274. Antiphonarium Latino-Polonicum 267. Arenga capitularis 36. Auctoritates patrum 40.

Augustodunensis, Honorius, Cognomento solitarius 38. ; Manuale 40. Ágoston (Szent), De spiritu et anima 337, 344, 345. ; Soliloquiorum liber 40. Barbarus. Hermolaus, Poema de re uxoria 258. Basilius (Szent), Ad Amphilochum liber 337, 343, 344, 348. ; De divinitate Filii et Spiritus Sancti 337, 340—343, 347, 348. Batthány Ignácz, De usu calicis in Hungaria 275. Báthori, Der Siebenbürgische Fürst Gabriel — 96. Beethoven kéziratai 160. Bellovacensis, Vincentius, Liber consolatorius de morte amici 261. Bene Máté, Formularium ecclesiasticum 268. Bernát (Claireveauxi Szent), Contemplationes super septem horis passionis Domini nostri 37. Biblia —a gyulafehérvári Batthány ktárban 32, 51. Bonatus, Guido — de Forlivio, Summa de tota astrologia 42. Bonaventura, Szent, Questiones super libros sententiarum 41. Breviarium — a gyulafehérvári Batthány ktárban 24, 26, 28, 39, 48, 258. Brixiensis Bartholomaeus, Casus decretorum 51. Broccardica iuris canonici 268. Bullae papales 41. Calixtus (III.) pápa, Bulla de indulgenciis 95. Cappellanus, Andreas, Liber de amore uxoris et mariti 50. Chrysopolita, Zacharias, Unum ex quatuor. 43. Cicero, Dialogus de amicitia 25. Collalto Vinciguerra gr. ktárának katalogusa 276. Collectio privilegiorum ordinis fratrum Thentonicorum Hierosolymitanorum 26. Collectio privilegiorum ordinis praedicatorum Sancti Dominici 33. Commentaria in Ciceronis rhetoricam 44. Commentarius in dictionarium Perso-Turcicum Schahidi 96. Compendium der Göttlichen Lehre 25. Concordantia Bibliae 43. Concordantia iuris canonici 45. Concordantia veteris et novi Testamenti 45, 49. Constitutiones novae familiae Hungariae fratrum minorum 262. Continuationes evangeliorum dominicalium 40. Crumpach, Laurentius de —, Memoriale vitae S. Martini 95. Cyrill (Szent), Thesaurus adversus haereacos 337—340, 347. Dániel Imre naplói 277. Diabelli kéziratai 160. Dialogus rationis et conscientiae de communione 47. Dialogus zwischen den Gevissen und Vernunft 43. Doppler kéziratai 160. Dünckelspiel, Nicolaus de — Questiones in libros sententiarum Thomae de Aquino 42. Eckebertus, Visiones Elisabetha 267. Egressy Gábor kéziratai 223, 312, 313, 390. Epistola Cyrilli episcopi de miraculis Sancti Hieronymi 47. Epistolae Sigismundi imperatoris 95. Esterházy Dániel gr. tábori levelező könyve 160. Eugén, Savoyai — dragonyos ezred regulamentuma 275. — Eusebius Cremonensis epistola ad Sanctum Damasum 47. ; Epistola de Sancto Hieronymo 52. ; Leben des heiligen Hieronymus 30. Exempeln und Gebete 44. Expositio canonis missae 39. Expositio psalmorum 40. Expositio sacramentorum et praeceptorum 45. Gebetbuch 31. Gesang- und Gebetbuch 260. Glinka kéziratai 160. Győrffy Iván kéziratai 72, 200. Graduale — a gyulafehérvári Batthány ktárban 256. Gráczi udv. ktár katalogusa 276. Haymo, halbertstadti püspök, Commentaria in omnes Sancti Pauli epistolas 42. Haynald Lajos kéziratai 72, 160. Herman Dávid, Protocollum actorum publicorum status ecclesiae Saxonum in Transsylvania 271. Hie hept sich an von dem Strit der Krystan mit den Türcken 95. Historia Marcolphi 37. Homiliae variae 46, 49. Horae canonicae 51. Humbertus, Expositio regulae Sancti Augustini 36. Hymnarium, Batthány-

féle 277. Incze (III.) pápa, Liber de contemptu mundi 40. Jókai Mór kéziratai 72, 160. Juvenalis, Satirae 28. Kemény József gr., Lexcion eruditorum Hungarorum 179, 280. Kossuth Lajos »János Finnlandnak herczege« cz. színmű fordítása 160. ; kéziratai 2, 74, 392. Kölcsey Ferencz kéziratai 72, 160. Krisztus kínszenvedése, zsoltárok ..... és Jób könyvéből 262. La mistica teologia del' amore divino 261. Laudes Dominicales de sanctis 48. Legenda Sanctae Catherina de senis 34. Lewcza, Johannes de —, Sermo in festo angelorum 95. Liber generationis Jesu Christi 41. Liber hymnorum 48. Liber miraculorum beatae Mariae Virginis 46. Liszt Ferencz kéziratai 160. Lucta inter rationem et conscientiam de saepe 39. Magyar theologusok dissertatiói 96. Manuale 265. Marienwerder, Expositio simboli apostolici 26. Matthiae Corvini epistolae 96. Meditationes 38. Meffret, Sermones alias hortulus reginae 26. Meliboeus 37. Misekönyv — a gyulafehérvári Batthányi ktárban 26, 26. Modus Legendi abbreviaturas utriusque iuris 46. — Német lovagrend kíváltságai 1216—1500. 276. Ocskay Antal, Lipianologia de sacris reliquis 96. Pacificus, Fr. — Methaplisica conscripta 96. Parva postilla epistolarum Dominicalium hiemalium 46. Passio Domini Nostri 261. Passio Jesu Christi sermones 35. Petrus Lombardus, Sententiarum libri 24. Penker, Georgius, De passione Christi meditationes 96. Pisanus, Bartholomaeus, Summa confessorum de casibus conscientiae 41. Planctus Anshelmi 39. Podmaniczky Frigyes naplója 200. Polonus, Martinus, Margarita decreti 46. Practica iuris civilis 31. Pyrker László kéziratai 72, 160. Questionem super libros sententiarum libri 43. Regula fratrum et sororum ordinis praedicatorum 33. Regulae iuris canonici 51. Regulae sororum 44. Repertorium iuridicum 267. Resolutio questionies circa excommunicationem 96. Salamon Ferencz kéziratai 72, 200. Sambucus János kéziratai 72, 160. Sancta Maria, Paulus de — Dialogus 44. Schweiger Salamon konstantinápolyi és jeruzsálemi útja 96. Secreta secretorum 40. Senfftleben Henrik, Supplicatio ad Pium II. papam 95.; Zsigmond, Vocabularium Latino — Germanicum 258. Senis, Benedictus de — Liber super distinctiones exemplorum veteris et novi Testamenti 43. Sermones 40, 48. Sermones de tempore 24. Sermones de tempore et de sanctis 50. Sermones Sancti Burchardi et aliorum 40. Sermones varii 24, 39, 42, 48, 49, 257. Specchio della croce 31. Statute capituli Varadiensis 268. Szent-Háromság társulat gyulafehérvári testületének albuma 274. Szepesi 24 kir. város plébános egyletének jegyzőkönyve 1520—1613. 276. Tabellae chronologicae 39. Tamás (Aquinói Szent), De officio sacerdotis 40. ; De veritate catholicae fidei 48. Sermones super libris sententiarium 27. ; Summa theologica 25. ; Super quarto sententiarum 31. Teramo, Jacobus von — Das Buch Genant Belial 30. Terentius Afer, Comoediae 30. Tertullianus, Apollogia contra gentiles 47. Theoremata de hostia consecrata 40. Thesaurus pauperum 45. Tractatus astroligo-alchimistici 42. Tractatus de statu ecclesiae 32. Tractatus varii iuridici 41. Udvarhely vár. esperességi szék protocolluma 278. Varia documenta historiam ecclesiasticam tangentia 268. Varia opera theologica 50. Varia theologica 32. Versus de Christo patiente 52. Voca-

bularium biblicum duplex 36. Von den Nutz der gotlichen Vorcht 43. Weltkronik 45. Werner kéziratai 160. Wernschimmel, Carolus, Conpendium succintum theologiae moralis 96. Zenemű kéziratok a M. N. Múzeum ktárában 160. Zsoltárkönyv — a gyulafehérvári Batthány ktárban 38, 47.
Kézirattári osztály a M. N. Múzeum ktárában 70, 72, 108, 159—161, 199, 200, 223. 312, 313, 390.
Khevenhiller gr. 273.
Khnopff Ferdinánd 244.
Khostl cs. címerlevele (1652.) 392.
Kibling Mihály budai könyvkötő 60.
Kilián Ádám pesti könyvkereskedő 58. — György 58.
Kimnach László 250.
Kirschhoffer Ferencz pesti könyvkereskedő 57.
Kirchner Béla 193.
Kisfalud 420.
Kisfaludi Ferencz, Bitskoss János és Miklósi József, Tentamen publicum (Nagyvárad. 1800.) 380.
Kisfaludy Sándor ktára a M. N. Múzeum ktárában 151.; levelei a M. N. Múzeum ktárában 313.
Kisfaludy társaság 401.
Kis-Hont megye 392.
Kis Miklós, Tótfalusi 132, 287, 289. — »Maga személyének, életének és különös tselekedetének mentsége« cz. munkája 287, 289.
Kiss István pesti könyvkereskedő 58.
Klapka György levelei a M. N. Múzeum ktárában 314.
Klauzál Gábor 14.
Kleberin, Salame — von Ysin 261.
Klein Anna 67.
Kleintjes Fülöp 319.
Kleist Henrik 221.
Klimt 246.
Klinger Max 246.
Klobusiczky gr. ltár anyaga a M. N. Múzeum ltárában 163, 164, 201.
Klobusiczky Ferencz br. 274. — Péter 371.; és Sebestyén Péter, »Assertiones theologicae« cz. műve (Nagyvárad, 1776.) 372.
Klopstock 221.
Knol Mihály 45.
Kobol 264.
Kohlgrub 57.
Koburg Ferdinánd herczeg gyermekeinek levelei a M. N. Múzeum ktárában 313.
Koháry Mária hgnő 313.
Kohr István pesti könyvkötő 61. — József pesti könyvkötő 60, 61.
Kollányi Ferencz 166, 319, 416.
Kollonics Lipót esztergomi érsek 273, 375. — Zsigmond gr. püspök 273.
Kolofon 225.
Kolozsvár 2, 5, 71. 72, 160, 171, 182, 198. 222, 264, 275, 276, 279, 288—290, 293, 311, 317, 319, 320, 367, 389. —i Ferencz József tud. egyetem 203, 319, 417.; könyvtártudományi tanszéke 417. —i egyetemi ktár 71, 154, 157, 193, 203—206, 335, 417.; köteles példányai 417. —i ev. ref. főiskola 293. —i jezsuita könyvnyomda 367. —i kereskedelem és iparkamara 318. —i nyomdászat története 170. —i unitárius kollégium 223.; ktára 222, 223.
Komárom 364. —i vármegyei és városi múzeum-egyesület 194.
Koncz József 157. — »Egyháztörténeti adalékok« cz. dolgozata 293.
Kondor Aladár 319.
Konstantinápoly 117, 118.
Konstanz 73, 391.
Kopenhága 319. —i egyetem 319.
Kornis Elemér 157.
Korvin kódexek 131, 136, 148, 337—348. 352, 353. — a besançoni városi ktárban 310. — Emich Gusztáv gyüjteményében 337—348. — kötése 352, 353.
Korvin ktár 109, 337, 338, 345—348.

Kossuth Lajos 1—19, 84. Adalékok — hírlapírói pályájához 1—19. — iratai és levelei a M. N. Múzeumban 2, 74, 164, 314, 392. — »János Finnlandnak herczege« cz. színmű fordítása a M. N. Múzeum ktárában 160. — ktára a M. N. Múzeum ktárában 151.
Kotz Borbála 56.
Kovacsóczy Farkas 181, 420, — levelei 420.
Kovalevsky E. 298.
Kovách Mihály 373, 374.
Kovács Ede 203. — József »Az harmadik égnek útja« cz. műve (Nagyvárad, 1786.) 377. — Kálmán 203. — Pál és társai czímerlevele (1664.) 74.
Kovászna 419.
Kováts Ferencz és Huta János, Theses canonicae ex libro decretali Gregorii IX. (Nagyvárad, 1780.) 374. — János 223. — József L. Tokodi István. — László 104, 154, 157, 168. 219, 331, 414, 416.
Kovátsi 377.
Kozma Bernát 71, 157.
Kórodi Péter 193.
Kőhegyi Lajos 401.
Kölcsey Ferencz 14. — egyesület Aradon 333. — kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 72, 160. — kör Szatmáron 192.; ktára 333.
Kölni Henrik 109.
»Kölnische Zeitung« 161.
Kölöd 264.
Költők Tára, Régi Magyar — 63.
König Vilmos lyoni könyvnyomtató 90.
Könyvdíszek 147—149. 235—255. Magyar — 232—234, 248—252.
Könyvkereskedők Budán és Pesten a XVII—XVIII. sz.-ban 57—59.
Könyvkölcsönzése, Nyilvános ktárak — 221.
Könyvkötések 349—362. Magyar — 357.
Könyvkötők Budán és Pesten a XVII—XVIII. sz.-ban 59—62.
Könyvnyomdászok, Szakkörök, Magyar — 212.
Könyvnyomtatás és könyvdiszítés iparművészete 126—149, 225—255. 349—363.
Könyvnyomtatók Budán és Pesten a XVII—XVIII. sz.-ban. 53—57.
Könyvszemle, Magyar — 27, 30, 36, 40, 41, 45, 46, 48, 51. 54, 67, 82, 112, 114, 155, 157, 171, 178. 186, 292, 310. 337, 406, 417, 421.
Könyvtárak: Ageni jezsuiták ktára 338. Alsókubini Csaplovits ktár 333, Angelica ktár Rómában 115. Angeri székesegyház ktára 303. Aradi ktárak 334. Atzél ktár 333. Augsburgi jezsuita ktár 88.; városi ktár 320. Auton város ktára 304. Barle-duci ktár 307. Batthányi ktár Gyulafehérvárott 24—52, 193, 260—279, 406. Bayonne város ktára 304. Berlini egyetemi ktár 320. Besançoni vár. ktár 309. Beszterczebányai városi múzeum ktára 333. Bécsi cs. és kir. udv. ktár 82, 221, 320, 348, 419.; egyetemi ktár 318, 320.; skót zárda ktára 92—96. Békéscsabai múzeum egyesület ktára 333. Bonaparte Roland herczeg ktára 310. Bordeauxi közs. ktár 309. Boroszlói egyetemi ktár 320. Brassói ág. ev. főiskola ktára 37, 419, 420. Broocklyni Pratt Institute ktára 307. Brüsszeli kir. ktár 303, 320. Budai ktár 112, 333. Budapesti ktárak. L. Budapest. Chicagói Crerar John ktár 156, 318. Collalto Vinciguerra gr. ktára 276. Colmari nyilv. ktár 107. Crerar John ktár Chicagóban 156, 318. Csaplovits ktár Alsó-Kubinban 333. Cseh múzeum ktára 304. Czartorisky ktár Krakóban 82. Czernovitzi egyetemi ktár 320. Debreczeni ev. ref. kollégium ktára 406, 417, 418. Dijoni nyilv. ktár 107. Emich Gusztáv ktára 337. Erdélyi Múzeum-egylet ktára 203—206, 417. Esztergomi főegyházmegyei ktár 389. Flórenezi nemz. ktár 318.

Fökövi-féle zenészeti szakktár 400. Frankfurti Rotschild ktár 156, 318, 389. Genti egyetmi ktár 320. Gráczi egyetemi ktár 320.; udv. ktár 276. Gutenberg múzeum ktára 334. Győri városi ktár 418. Gyulafehérvári Batthyány ktár 24—52, 193, 256—279, 406. Gyulai Pál ktára 420. Hajnóczy József ktára 151. Halasi ev. ref. főgymnasium ktára 333. Heidelbergi egyetemi ktár 320. Henckel János ktára 27, 48, 51, 258, 268. Henszlmann Imre ktára 418. Horvát Árpád ktára 152. Jászóvári premontrei ktár 222. Kassai egyházmegyei növendékpapság megyei egyházirodalmi iskola ktára 222, 334.; jogakadémiai ktár 221, 334.; magy. kir. állami főreáliskola ktára 222, 334.; magy. kir. gazdasági tanintézet ktára 222, 334.; múzeum ktára 222, 334, 417, 418.; premontrei főgymn. ktára 222, 334.; püspöki ktár 222, 334.; püspöki papnevelő intézet ktára 222, 334. Kecskeméti vár. ktár 193.; városi múzeum ktára 333. Kereskedelmi múzeum ktára 318. Kerkápoly Károly ktára 404. Kisfaludy Sándor ktára 151. Kolozsvári egyetemi ktár 72, 154, 157, 193, 203—206, 335, 417.; unitárius kollégium ktára 222, 223. Korvin ktár 109, 337, 338, 345—348. Kossuth Lajos ktára 151. Kölcsey-kör ktára Szatmáron 333. Krakói Czartorisky ktár 82.; Jagelló-egyetemi ktár 125. Lembergi egyetemi ktár 320. Leydeni egyetemi ktár 320. Lillei egyetemi ktár 320. Lipcsei egyetemi ktár 82, 320. Londoni British Múzeum ktára 221, 300.; orvosi intézet ktára 304. Lorienti vár. ktár 302. Losonczi városi közktár 333. Lyoni ktárak 107. Marseillei tud. fakultás ktára 309. Márk (Szt.) ktár Velenczében 23. Máramarosszigeti ev. ref. főiskola ktára 333. Miskolczi ág. ev. egyház nyilv közkönyvtára 334. Morbihan ktár Lorientben 302. Müncheni kir. ktár 320. Nagybányai városi múzeum ktára 333. Nagyenyedi ref. collegium ktára 179, 280. Nagyszebeni kápolnai ktár 420. Nagyváradi kapucinus zárda ktára 367, 368.; papnevelő intézet ktára 366, 368.; püspökségi zárda ktára 366. Nápolyi nemzeti ktár 20. Newyorki nyilv. ktár 318. Nyiregyházai törvényhatósági ktár 417. Oláhféle ktár 333. Pannonhalmi Benedekrendi ktár 298, 302. Pápai ev. ref. főiskola ktára 404. Párisi Institut de France ktára 187.; nemz. ktár 82, 107, 297, 300, 301, 307, 310, 320.; orvosi akadémia ktára 306. Pármai kir. ktár 302. Pécsi városi múzeum ktára 417. Péczeli József ktára 220, 221. Pozsonyi főiskola ktára 406.; Toldy-kör ktára 334.; városi ktár 193, 333, 334, 417. Pratt Institute ktára Broocklynban 307. Prágai cs. egyetemi ktár 82, 320.; cs. és kir. ktár 305. Rotschild ktár Frankfurtban 156, 318, 389. Római Angelica ktár 115. Sainte-Geneviève ktár 207, 308. Sárospataki kollégium ktára 68, 406. Schwarcz Gyula ktára 316. Selmeczbányai városi múzeum ktára 333, 417. Sepsiszentgyörgyi székely nemz. múzeum ktára 333. Somogyi ktár Szegeden 161, 194, 333. 334, 400—403, 417. Statisztikai, Orsz. központi — hivatal ktára 417. Stockholmi kir. ktár 185, 304. Strassburgi egyetemi ktár 335. Szabadkai közktár és múzeum-egyesület ktára 333. Szabolcs vmegye nyiregyházi törvényhatósági ktára 417. Szatmári Kölcsey-kör ktára 333. Szegedi Somogyi ktár 161, 194, 333, 334, 400—403, 417. Szegzárdi vmegyei múzeum ktára 333. Széchényi ktár 170. Szilágyi ktár 317. Szombathelyi múzeum ktára

333, 334, 418. Temesvári józsefvárosi polg. olvasó-kör ktára 334.; városi ktár 333, 417. Tiszafüredi múzeum és ktáregylet ktára 333. Toldy-kör ktára Pozsonyban 334. Tóth Ferencz ktára 404. Turóczszentmártoni múzeumi tót társaság ktára 334. Tübingai egyetemi ktár 307. Utrechti egyetemi ktár 320. Vasmegyei kultur egyesület szombathelyi múzeuma ktára 333, 334, 418. Velenczei Szt. Márk ktár 23. Versaillesi nyilv. ktár 107. Washingtoni ktárak 189. Weszprémi István ktára 181. Wolfenbütteli herczegi ktár 177.
Könyvtári előadások a M. N. Múzeumban 108, 154.
Könyvtárnoki kongresszus. L. Páris, Strassburg. — tanfolyam a M. N. Múzeum ktárában 154, 404.
Könyvtárnokok, Német — egyesületének gyűlései 335, 336.
Körmöczbánya 419.
Körmöczi János benczés apát 93.
Kőröshegy 265.
Körösy József 157, 203, 319.
Köteles példányok 188, 190, 298, 308, 403, 417, 418. — a főügyészségeknél 205, 401, 403, 417, 418. — a M. N. Múzeum ktárában 71—73, 155, 156, 158, 162, 198—200, 311—313, 389, 390, 417. — a M. T. Akadémia ktárában 202.
Kötzschke és Lamprecht czég 319.
Közalapítványi ügyigazgatóság, M. kir. — 199.
Közoktatásügyi minisztérium, Franczia — 71, 156. Olasz — 157.
Kövesligethy Radó 319.
Kraft Gáspár bécsi knyomtató 174.
Krakó 74, 113, 114, 125, 317. —i Czartorisky ktár 82. —i Jagelló egyetem 28, 319; i ktár 125. —i tud Akadémia 157, 199.
Krancz Gottlob 271.
Krausz Sámuel 112.
Krayzell Aurél 320. — Aurélné 320.
Krenner József 107, 193, 197.
Krisztus kínszenvedése, zsoltárok . . . és Jób könyvéből, XVI. sz.-i kézirat 262.
Kromberger Jakab 91.
Krompachi Lőrincz, Memoriale vitae S. Martini 95.
Kropf Lajos 109.
Krupec S. 157.
Kubinyi Ágoston 223.
Kudora Károly 316.
Kulbert János és Lajos János, Assertiones ex universa philosophia (Nagyvárad, 1777.) 372. L. Jánosi József.
Kulcsár György 179.
Kulpi cs. czímerlevele (1443.) 391.
Kumlik Emil 193.
Kuncz Adolf 195. 197.
Kurczinszki Pál 61.
Kusaly 265.
Kutschera József 157.
Kübling József budai könyvkötő 60.
Küküllei János 118.
Kys Péter 421.
Kyster Ander 360, 362.

Labaud »L' imprimerie en France an XV. siécle« cz. értekezése 90.
»La Bibliofilia« 100, 215, 329.
Lactantius Firmianus 344.
Laebai Mihály benczés apát 93.
La Fontaine Henry 185, 188, 189.
Laibachi tart. főnöksége, Ferenczrendiek — 156.
Lajos (XIV.) franczia király 231. — (XV.) franczia király 231. — (XVI.) franczia király 231. — (Nagy) m. kir. 118. — (II.) m. kir. 346, 347.
Lajos János és Molnár József, Assertiones theologica (Nagyvárad, 1780.) 374. — L. Jánosi József, Kulbert János.
Lakatos Simon czímerlevele (1668.) 392.
»La mistica teologia del' amore-divino«, XV. sz.-i kézirat 261.

Lampe, Historia Ecclesiae Ref. in Hung. et Trans. (1728.) 171, 280.
Lampel Róbert-féle könyvkiadó hivatal 71, 157.
Lamprecht és Kötzschke czég 319.
Landerer Ferencz kassai könyvnyomtató 380.
Landerer János Mihály pesti könyvnyomtató 56. — János Sebestyén budai könyvnyomtató 54, 55. — János Sebestyénné 54. — Katalin budai könyvnyomtató 55. — Lajos 1—6. 8, 14, 16—18 — Lipót Ferencz budai könynyomtató 55, 59.
Lang János L. Laudatio.
Lascaris, Constantinus, De nomine ac dignitate Despotae epistola 22.
Lasko, Oswaldus de — 264.
Lasky Jeromos 273.
Latieule 304.
Latinovics Géza 193.
Laudatio funebris Johannis Lang, (Lőcse, 1647.) 390.
Laudes Dominicales de sanctis, XV. sz.-i kézirat 48.
Lauffenbach János és Bagits József, Tentamen publicum (Nagyvárad, 1778.) 373. L. Jósa György.
Launovus cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 393.
Lauro László 277.
Lausannei egyetem 319.
Lautensack 175.
Lavaña, Juan, Notas al nobilitacio del Conde Pedro de Portugal 22.
Laxierkalender 1457. 89.
Láng Lajos 319.
Lány Dániel galgóczi prédikátor 335.
László (IV.) m. kir. 405. — (V.) m. kir. 63, 64. — siklósi várnagy 123.
Lázár Antal 274. — Béla 319. — György 193. — János gr. 271, 273.
Le arme overo insigne di tutti li nobili ... città la Venetia (Velencze, 1596.) 340.
»Le Bibliographe Moderne« 101, 215, 308, 329, 412.
Lechter Melichar 246.
Lee Sidney 136, 298.
Le Gascon-féle kötések 353, 354.
Legenda Sanctae Catherinae de Senis, XV. sz.-i kézirat 34.
Leibiczi Márton benczés apát 92, 93, 95.
Leitgel Imre 389.
Lellis, Carlo de — Discorsi delle famigle nobili Napolitane 22.
Lembergi egyetemi ktár 320.
Lengyel Dánielné, Özv. — 159.
Leó (X.) pápa 264.
Leó-társaság 94.
Leoben 32.
»Leopoldina« szerk. 318.
Leudischid György 27.
Leuenclavius 23.
Levéltárak: Autun város ltára 304. Bécsi áll. ltár 346; cs. és kir. titkos ltár 23; cs. kir. hadügyi ltár 317. Biharmegye ltára 368, 381, 385, 391. Budapesti ltárak L. Budapest. Családi ltárak a M. N. Múzeum ktárában 74, 162, 164, 165, 201, 314, 392, 393. Bárány (Rendesi) 164. Berényi gr. 201. Bethen gr. 393. Eszterházy gr. 393. Forgách gr. 164. Görgei 73, 164. Launovus 393. Lippich (Korongi) 201. Lipthay (Kisfaludi br.) 392, 393. Melczer 74, 165, 201, 314, 392. Molcsiczky 393. Radák br. 393. Rajky 393. Szent-Iványi 74, 164, 201. Széchényi gr. 164. Szirmay 164. 165, 314, 392. Tallián 74, 165, 201, 314. Thaly 164. Tihanyi 74, 165, 201, 314, 393. Török (Telekesi) 164. Darmstadti ltár 87. Kassai városi ltár 67, 422. Klobusiczky gr. ltára 163, 164. Marburgi városi ltár 320. Múzeum, M. N. — ltára 73, 74, 162—165, 200, 201, 313, 314, 391—393, 420. Nagyszebeni nemz. ltár 292, 296. Nagyváradi papnevelő intézet ltára 364. 370, 384; püspökségi ltár 364, 381.

Orsz. ltár, Magyar — 114, 150, 153, 193, 197, 391. Párisi nemz. ltár 308. Velenczei áll. ltár 23, 346. Wesselényi ltár 204. Zay-ugróczi ltár 62. Zágrábi horát-szlavon-dalmát orsz. ltár 72, 157.
Leyden 282. —i egyetemi ktár 320.
Leyrer József pesti könyvkereskedő 58.
Liber generationis Jesu Christi, XV. sz.-i kézirat 41.
Liber hymnorum, XV. sz.-i kézirat 48.
Liber miraculorum beatae Mariae Virginis, XV. sz.-i kézirat 46.
Liberia köztársaság 326.
Lichtenwald, Johannes de — 40.
Lieblicher Ehren-Schall (Buda, 1728.) 54.
Liebner Samu 203.
Lignano, Johannes de — 26.
Lillei egyetemi ktár 320.
Limousin 188.
Linczi Museum Francisco-Carolinum 157, 389.
Lindauer János pesti könyvkereskedő 58.
Linde 88.
Lipcse 84, 87, 92, 209, 319. —i Buchgewerbeum 410. -i egyetemi ktár 82, 320.
Lipcsey Ádám 193.
Lipót (I.) m. kir. 74, 93, 162, 289. 292. — (II.) m. kir. 273.
Lippich (Korongi) cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 201.
Lippich Elek 193, 197, 200. — István czímerlevele (1608.) 201. — Gusztáv 193.
Lithay (Kisfaludy br.) cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 392, 393.
Lithay Frigyes br. 392.
Liptó 265.
Lira, Nicolaus de — 44.
Liszt Ferencz kéziratai és levelei a M. N. Múzeum ktárában 160, 199.
London 319. —i bibliografiai konferenczia (1897.) 108, 219, 220, 297. — British Múzeum 135; ktára 221, 300. — orvosi intézet ktára 304.
Lorántffi Zsuzsánna 283.
Lorck Károly 282. — »Handbuch der Geschichte der Buchdruckerkunst« cz. munkája 282.
Lorentz Simon 271.
Lorienti vár. ktár 302.
Losoncz 333. —i városi közktár 333.
Losonczy Lajos 157, 319.
Loyola Ignácz 271.
Lóczy Lajos 157.
Löbl Mátyás 162, 163.
Lőcse 28, 42, 50, 158, 259, 260, 276, 312, 390. -i bélpoklosok menedékháza 40, 46, 49. -i könyvkötő czéh 67. —i Szent György kápolna 41, 259. —i Szent Jakab egyház 27. —i Szent Miklós és Szent Katalin kápolna 46.
Lőcsei Jakab, Sermo in festo Angelorum XV. sz.-i kézirat 95.
Löw Immanuel 71, 156, 319.
Luca, Ptolomaeus de — Genealogia regum Siciliae 22.
Luccari 23.
Lucius János 23.
Lucta inter rationem et conscientiam de saepe, XV. sz.-i kézirat 39.
Lukas Ferencz Károly 319.
»Luna« (1836.) 161.
Lunstedt Bernhard 185, 298, 304; Aperçu de la principale littérature bibliographique de la Suède (Stockholm, 1900.) 185.
Luxembourg 298, 326.
Lübecki múzeum igazgatósága 157.
Lüneburg 287.
Lyon 68, 90. —i egyetem 319. —i ktárak 107.

Macdonald család 356.
Madagascar 187.
Madách Imre 251.
Maddalena E. 72, 157, 319.
Magas fenyőfa társ. 157.
Magnus P. 371.
Magyar Balázs 122.
»Magyar Gyermekbarát« (1844.) 161.
»Magyar Ipar« szerk. 318.

»Magyar Iparművészet« 252, 318.
»Magyar Könyvészet« 188.
»Magyar Műkincsek« 252.
»Magyar Nemzet« szerk. 318.
»Magyar Nemzetgazda« szerk. 318.
»Magyar Nyomdászat« szerk. 157.
»Magyar Nyomdászok Évkönyve« (Budapest, 1901.) 212.
»Magyarország és a Nagyvilág« 170.
Magyarországi Bálint 113, 114. — Miklós kézirata a M. N. Múzeum ktárában 159.
Magyar-Óvár 171.
»Magyar Paedagogia« szerk. 318.
»Magyar Sion« szerk. 318.
»Magyar Szemle« szerk. 318.
Magyar theologusok dissertatiói a bécsi skót zárda ktárában 96.
»Magyar-Zsidó Szemle« szerk. 313.
Mai Henrik és fia antiquár czég 312.
Mainz 36, 84, 85, 89, 334, 409, 410. —i egyház 87. —i Gutenberg múzeum 334.
Mainzi János 91.
Maire Albert »La Bibliothèque et l'hygiène du livre« cz. műve 220.
Majoli Tamás 353.
Malhitz István 271.
Mandl Bernát 199.
Manuale, XVI, sz.-i kézirat 265.
Manzador Pius 273.
Marano 346.
Marburg 319. —i egyetemi ktár 320.
Marchesius, De Neapolitanis familiis 22.
Marckwald strassburgi könyvtárnok 335.
Marescalcus Lajos 338, 340, 345, 347.
Margalits Ede 199, 319.
Margit, Árpádházi Boldog — 273, 274, 276.
Marienwerder, Johannes, Expositio simboli apostolici, XV. sz.-i kézirat 26.
Marino Sanuto 346, 347. — Diáriumai 346, 347.
Marmontel 271.
Marokkó 251.
Marosvásárhely 264, 276, 279, 393. — i ev. ref. kollégium 199. —i kereskedelmi és iparkamara 318.
Marra, Ferrante, Discorsi delle famiglie imparentate colla casu della Marra 22.
Marseillei tud. fakultás ktára 309.
Martersteig 110.
Martin Henry 183, 298, 303.; »Histoire de la bibliothèque de l' Arsenal« cz. munkája 108. — János pesti könyvkötő 62. — Károly pesti könyvkötő 61.
Martinuzzi György 273.
Martonfy Antal 271.
Marzi Demetrio, »I tipografi tedeschi in Italia durante il secolo XV.« cz. értekezése 91.
Mason 240.
Massai Eulália 177.
Massarenti Marcello 157.
Massero Ferencz 347.
Massini Péter római könyvnyomtató 91.
Masure 185.
Materna János 421. — »De testamentaria dispositione« cz. értekezése 421.
Matica srpska Ujvidéken 72, 157.
Matolcsi János 203.
Matthiae Corvini epistolae, XVIII. sz.-i kézirat 96.
Mausz János pesti könyvkötő 61.
Mavor James 298.
Mayer Antal, Wiens Buchdrucker-geschichte 172. 174, 175. — Benedek pesti könyvkötő 61.
Mayor John 311.
Mayr Aurél 319.
Mazanetz Jánosné, özv. 401.
Mazarin, Galerie — a párisi nemzeti ktárban 301.
Mágócsi Gáspár 177.
Mánuel portugál király 91.
Mária Krisztina főherczegnő levele (1618.) a M. N. Múzeum ktárában 73, 163.
Márk (Szt,) ktár Velenczében 23.
Márki Sándor 72, 157, 170, 203, 319, 389.
Márkus Géza 357.

Mármaros-Sziget 199, 419. —i ev. ref. főiskola 333, 418.; ktára 333.
Márton (V.) pápa 33, 43.
Márton Jenő 193.
Mártonffy Imre 311.
Márványozott papír 361.
Máté Sándor 315, 316.
Mátyás (I.) m. kir. 29, 81, 93, 96, 109, 121, 131, 257, 277, 302, 310, 338, 346, 348, 351, 353.; ktára 302. — (II.) m. kir. 201.
Máttyás György 292.
Mähren 320.
Mäser-lemezek 145.
Mederus Péter, Oriatiuncula de Corona pro ordine habita 420.
Medgyes 264, 265.
Medgyesi Pál 285, 384, 385.; »Hármas jajj« cz. könyve 292.; »Praxis pictatis« cz. könyve 292. — Pálné 385.
Mediciek 131.
Meditationes, XV. sz.-i kézirat 38.
Meffret, Sermones alias hortulus reginae, XV. sz.-i kézirat 26.
Melbournei egyetem 319.
Melczer cs. ltára a M. N. Múzeum ktárában 74, 165, 201, 314, 392.
Melki benczések 92.
Melki Orbán bécsi egyetemi rektor 93.
Meliboeus, XV. sz.-i kézirat 37.
Melich János 154, 168, 416.
Melius Péter 172, 173, 178, 179, 182. — Jób könyvének fordítása 172, 173. — Szent Jánosnak tött jelenésnek ... magyarázása (Nagyvárad, 1568.) 178.
Memmo Marco Antonio velenczei doge 273.
Mendelsohn levelei a M. N. Múzeum ktárában 160.
Mendoza de Salazar, Pedro, Origen de las dignidades seglares de Castilla y Leon 22.
Menzel 234.
Meonius F. 371.
Merck E. 319.
Merse István L. Szinnyey.
Merula György 109.
Messendorfer József budai könyvkötő 60.
Meszes-Györök 196.
Meszélyi Gyula 319.
Metastasio 221, 370.
Meteorologiai és földmágnességi intézet, Orsz. — 157, 199, 311, 318.
Metszés 350.
Mexico 298.
Mezőgazdasági múzeum, M. kir. — 193.
Mérnök és építész-egylet, Magyar — 318, 401.
Mészáros Solanus 366.
Michalek Manó 389.
Migazzi Kristóf gr. püspök 273.
Migne patrologiája 343—345.
Mihalik József 418.
Mihalóczi György 371, 374.
Mihálcz István, Gelenczi — 271, 370.
Mihályi János 199.
Mihlheim Samu 72, 157.
Miklós ostiai és velletrei püspök 34. — (V.) pápa 96.
Miklósi József. L. Kisfaludi Ferencz.
Mikó Gyula 162. — Imre 268, 276.
Miksa m. kir. 74.
Milanói societa svizzu di Beneficenza 318.
Milcher Mátyás budai könyvárus 115, 124.
Milchsack Gusztáv »Rövid fejtegetés ... a kéziratok lapszéleiről ...« cz. értekezése 335.
Milhofer Izidor 199. — Sándor 157, 319.
Milledoni Antonio 271.
Miller, Epitome vicissitudinum urbis Budensis 59. — Jakab Ferdinánd 371, 385.; »Fragmenta veteris typographiae Magno Varadiensis« (1803.) cz. műve 171, 179, 280.
Milton 221.
Minerva, Magyar — 110.
Miniszterium, Magyar — hivatalos kiadványai (1848—49.) 163.
Misekönyv kéziratok a gyulafehérvári Batthány ktárban 25, 26.
Misell Jakab 316.
Miskolcz 389, 421, 422. —i ág. ev. egy.

ház nyilv. közkönyvtára 334. —i keresk. és iparkamara 157, 318. —i múzeum 333.
Mitikovics Tódor és Sebestyén Péter, Assertiones scripturisticae (Nagyvárad, 1777.) 372. L. Steiner András.
Moch 188.
Mocsáry Miklós, Hogyan bánjunk könyveinkkel? (Ungvár, 1899.) 406.
Modus legendi abbreviaturas utriusque iuris, XV. sz-i kézirat 46.
Mohács 419.
Molecz Béla 72, 157, 319.
Molina Gonçalo de — Historia de la Nobleza de Andaluzia 22.
Molino Francesco veleenzei doge 273.
Molnár Albert, Szenczi — 68, 122.; Bibliája 68.; Cathecismusa 292.; »Dávid király és a próféták százötven zsoltára« cz. műve 292.; »Psalterium Hungaricum«-ja 292. 385—388.; Gergely, Elementa grammaticae laninae 54. L. Nemiró Tamás — János 271.; »Bihardiószegi ev. ref. egyház múltja és jelenje« cz. műve 384. — Ker. János 271. — József L. Lajos János.
Molcsiczky cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 393.
Monaco 298, 326.
Monaldi, Pietro, Istorie delle famiglie Fiorentine 22.
Montserrati kolostor 91.
Morbihan ktár Lorientben 302.
Mor Maximilián gr. 271.
Morgenthal János 271.
Morris William 110, 134—136, 140, 227, 236—240, 354, 355, 362.
»Morte d' Arthur« 241.
Mortet Ch. 305, 308, 309.
Morus Tamás 238.
Morva (folyó) 121.
Morva orsz. kormány 317.
Moser Kolo 246, 357.
Mossóczy Gábor pesti könyvkötő 61.
Mourlon 186.
Mucha 248.
Munkás ktárak, Magyarországi — 196
Muray Miklós 273.
Murád (III.) török szultán 63.
Murbeck József pesti könyvkötő 60. — Józsefné 60.
Múzeum, M. Nemz. — állattára 193, 197, — ásványtára 193, 197. — irodája 311. — néprajzi tára 193, 197. — növénytára 197. — régiségtára 197.
Múzeum, M. Nemz. — ktára 2, 71—74, 96, 107. 108, 150—169, 183, 193. 197—201, 219, 223. 311—314, 318, 335, 340, 387, 389—393, 401, 404, 416, 417. Abonyi Lajos levele a —ban 200. Ajándékozások a — számára 71—73, 156—159, 161—164, 198—200, 311—313. 389—391. Albrechtsberger kéziratai a —ban 160. Amade László br. kéziratai a —ban 160. Anna főherczegnő levele (1522.) a —ban 163. — Apostagi Graduál a —ban 159, 387. Aprónyomtatványok a —ban 71, 151, 152, 155, 198, 311, 389. — Arab nyomtatványok a —ban 151. — Arany János levelei a —ban 200. Árpádkori oklevelek a —ban 74. 164. Barabás Miklós levele a —ban 200. Beethoven kéziratai és levelei a —ban 160. Bem József levelei a —ban 163. Beniczky Péter Rhythmusai a —ban 159. Beythe Énekeskönyve a—ban 158. Brodarics István levele (1524.) a —ban 163. Budai Krónika a —ban 80, 82. Canisius »Keresztény tudománynak rövid summája« cz. műve a—ban 312. Cantus Catholici a —ban 158. »Catechismus, Der kleine — Lutheri« a —ban 158. Chinai nyomtatványok a —ban 151. Cyrill (Szent) »Thesaurus adversus haereticos« cz. munkája a —ban 340. — családi ltárai 74, 162, 164, 165, 201, 314, 392, 393. Czéhiratok a —ban 313. Czímereslevelek és nemesi iratok a —ban 73, 74, 164, 165, 201, 314, 391, 392.; katalogusa 165, 314.

Damjanich János levelei a —ban 163. Dante Divina comediája a —ban 153. Deák Ferencz levele a —ban 163. Diabelli kéziratai a —ban 160, Dickens levelei a —ban 160. Doppler kéziratai a —ban 160. Dunyov István ezredes levelezése a —ban 314, 392. Duplumok a —ban 152. Egressy Gábor kéziratai és levelei a —ban 223, 312, 313, 390. Egyházi ordo és directorium a —ban 151. Egyházi schematismusok a —ban 151. Esterházy Dániel gr. tábori levelezőkönyve a —ban 160. Felvinczi György »De conservanda bona valetudine« cz. műve a —ban 158. Ferencz Károly főherczeg irata József nádorhoz a —ban 201. Fényképmásolatok a —ban 73, 74, 159, 164, 313, 314. Franco Giacomo »Teatro delle piu moderne imprese de guerra nell' Ungheria« cz. műve a —ban 158. Gabelmann »Monomachiae Hungari-Turcicae carminum libri« cz. műve a —ban 158. Garibaldi levelei a —ban 160. Gerardus »Hungariae ad omnes S. R. Imp. ordines supplex oratio« cz. műve a —ban 158. Glinka kéziratai a —ban 160. Görgey Arthur levelei a —ban 163. Guyon Richárd levelei a M. N. Múzeum ltárában 163. Győrffy Iván kéziratai a —ban 72, 200. Hajnóczy József ktára a —ban 151. Haydn levelei a —ban 160. Haynald Lajos kéziratai a —ban 72, 160. Helfy Ignácz levelei a —ban 314. Herman Dávid »Protocollum actorum publicorum status ecclesiae Saxonum in Transsylvania« cz. kézirata a —ban 271. Hírlaposztály a —ban 73, 161, 162, 200, 313, 390, 391. »Historia az Valter királyról a —ban 312. Hodosy »Őrálló toronyban helyeztetett vigyázó« cz. műve a —ban 312. Holló Zsigmond-féle iratok a —ban 162, 164. Horvát Árpád ktára a —ban. 152. Hutter »A szentírásbeli hitünk ágainak összeszedése« cz. műve a —ban 158. Ihász Dániel levelei a —ban 314. — irodalmi levelestára 2, 72, 108, 159—161, 199, 200, 312, 313, 390. Iskolai drámák a —ban 151. Iskolai értesítők a —ban 151. Jókai Mór kéziratai a —ban 72, 160. Jósika Miklós levele a —ban 313. Jurisics Miklós levele (1537.) a —ban 73, 163. Kézirattári osztály a —ban 70, 72, 108, 159—161, 199, 200, 222, 312, 313, 390. Kisfaludy Sándor ktára a —ban 151.; levelei a —ban 313. Klapka György levelei a —ban 314. Klobusiczky gr.-féle levéltári anyag a —ban 163, 164, 201. Koburg Ferdinánd herczeg gyermekeinek levelei a —ban 313. Kossuth iratai és levelei a —ban 2, 74, 164, 314, 392.; »János Finnlandnak herczege« cz. színmű fordítása a —ban 160.; ktára a —ban 151. Kölcsey Ferencz kéziratai a —ban 72, 160. Könyvtári előadások a —ban 108, 154. Könyvtárnoki tanfolyam a —ban 154. Köteles példányok a —ban 71—73. 155, 156, 158, 162, 198—200, 311—313, 389, 417. »Laudatis funebris Johannis Lang« a —ban 390. Levéltári osztály a —ban 73, 74, 162—165, 200, 201, 313, 314, 391—393. 420. Liszt Ferencz kéziratai és levelei a —ban 160, 199. Magyarországi Miklós kézirata a —ban 159. Mária Krisztina főherczegnő levele (1618.) a —ban 73, 163. Mendelsohn levele a —ban 160. Minisztérium, Magyar — hivatalos kiadványai (1848—49.) a —ban 163. Művészek és műbarátok levelei, Magyar — a —ban 200. Nyomtatványi osztály a —ban 71, 72. 150—152, 155—159, 198, 199. 311, 312, 389, 390. Olasz légio iratai a —ban 314, 392. — olvasóterme 155, 158. Ordódy »Columba laureata«

cz. műve a —ban 158. Örmény nyomtatványok a —ban 151. Pathai István levele a —ban 70. Pecsétlenyomatok a —ban 164, 314, 392. Perzsa nyomtatványok a —ban 151. Petőfi Sándor kéziratai a —ban 159. Podmaniczky Frigyes br. naplója a —ban 200. Pozsony város levelezési és számadásai a —ban 73, 163. Pozsonyi Sándor gyűjteménye a —ban 74, 150, 152, 153, 159, 160, 162—164. Pulszky Ferencz levelezése a —ban 153, 160, 199, 312, 314. Pyrker László kéziratai a —ban 72, 160. Rajasich patriarcha memoranduma a —ban 163, Revizió a —ban 150—152. Rudolf trónörökös levele a —ban 163. Salamon Ferencz kéziratai a —ban 72, 200. Sambucus János kéziratai a ban 72, 160. Schweiger Salamon konstantinápolyi és jeruzsálemi útja a —ban 96. Serpilius Sabaunes »Postorum fraternitas« cz. műve a —ban 390. Spilenberger Sámuel »pestis Alexiacus« cz. műve a —ban 390. Szabadságharczra von. gyűjtemény a —ban 73, 74, 151, 162, 163, 200, 201, 312—314, 390—392.; katalógusa 314, 392. Szalay László tudósításai a frankfurti birodalmi gyűlésről a —ban 163. Szilágyi Dezső levelei a —ban 391. Temesvári Pelbárt »Stellariuma« a —ban 157. Tetra evangelion a —ban 158. tisztviselőinek irodalmi működése 155, 165—169. Történeti arczképek a —ban 199. Tranquillus Andronicus kézirata Gritti Lajosról a —ban 159. Tunyogi gyűjtemény a —ban 74, 201, 392. Türr István levelei a —ban 314. Ulászló [II.] m. kir. cseh nyelvü oklevele a —ban 163. Véghely Dezső gyűjteménye a —ban 160—162, 164. Vizsolyi bibliai töredéke a —ban 312. Vörös Antal-féle gyűjtemény a —ban 392. Werner kéziratai a —ban 160. Weszelin Pál »Oktató és vigaszló praedikátiók« cz. műve a —ban 158. Zenemű kéziratok a —ban 160. Zsigmond király adománylevele (1392.) a —ban 163.; supplicatiója (1435.) a —ban 163.

Múzeum- és ktár-bizottság, Orsz. — 191—197, 312, 318. — jelentése 192.

Múzeumok- és ktárak orsz. tanácsa 191, 192, 197, 198, 219, 335, 404, 418, 419.

Műbarátok köre 311.

»Műcsarnok« 108, 318.

Mühlbach, Stephanus — de Judenburga 45.

Mühlbeck Károly 250.

Műkertészek, Magyar — egyesülete 199.

Müller Adolf 312. — Anna 61. — Antal pesti könyvkötő 62. — Jakab pesti könyvkötő 61. — József pesti könyvkötő 62. — Mátyás 273.

München 71, 135, 143, 156, 320. —i kir. ktár 320. —i rendszer 221.

Müntz Eugène 303.

Művészek és műbarátok levelei, Magyar — a M. N. Múzeum ktárában 108, 200.

Nadányi János »Kerti dolgoknak leírása« cz. könyve 292.

Nagy-Atád 419.

Nagy-Bánkai Mátyás 62. — éneke Hunyadi Janosról 62—64.

Nagybánya 265, 421. —i múzeum-egyesület 333. —i városi múzeum ktára 333.

Nagyenyedi Bethlen-főiskola 193, 194, 293, 319, 418. — ktára 179, 280.

Nagy György L. Sebestyén Péter. István, Győri — 111.; »Exercitationes historico-criticae in utrumque Samaritanorum Pentateuchum« (Wittenberg, 1756.) cz. könyve 111. — Iván, Magyarország családai 56. János, Sárdi — 288. Lázár 357. — Sándor 357. — Szabó Ferencz 271.

Nagy-Szeben 171, 279, 288, 290, 419. —i Bruckenthal-múzeum 194. —i erdély-

honismertető egyesület 157. —i kápolnai ktár 420. —i nemz. ltár 292, 296.
Nagy-Szombat 62, 158, 312, 365.
Nagyvárad 170—182, 199, 257, 268, 270—296, 364—386. —i Biblia 282—290. —i egyházmegye 364, 370. —i jogakadémia 170, 319, 386. —i kapuczinus zárda 367, 368. ; ktára 367, 368. —i káptalan 268. —i konvent 366, 368. —i nyomdászat története 170—182, 280—296, 364—386. —i papnevelő intézet 364, 365, 367, 372—374, 380—385. ; ktára 366, 368. ; ltára 364, 370, 384. ; nyomdája 364—386. —i püspök főgymnasium 372, 373, 385. —i püspökségi zárda 366. ; ktára 366. ; ltára 364, 381. —i Szigligeti társaság 334, 419.
Naményi Lajos 170, 280, 364, 389.
Nani 21
Náday Ferencz 311.
Námésztó 419.
Nádorfehérvár 63, 95, 257.
Nápoly 20, 21, 91, 320, 339. —i nemzeti ktár 20.
Nebraskai egyetem 319.
Nedeczky András 273.
Nedelisty 179, 181.
Nemanja 20, 23.
Nemesinus Alexandrinus 338.
Neményi Imre 157, 319.
Nemiró Tamás, Balogh Mihály és Molnár Gergely, Selectae propositiones ex metaphysica (Nagyvárad, 1780.) 374.
Nemzeti Kaszinó 161, 313.
Neogrády Antal 250.
Neoplatonikus bölcsészeti iskola 344.
»Neue Freie Presse« 161.
Neumajer Ferencz, Okosok hite (Nagyvárad, 1769.) 370.
Neville Mary 253.
New E. H. 231.
New-York 134. —i egyetem 319. —i nyilv. ktár 318.
Négyesy Lászlóné 72, 157.
Német könyvtárnokok egyesületének gyülései 335, 336.
Német lovagrend 26, 271. — kiváltságai 1216—1500. 276.
Németh János, Memoria Typographiarum Hung. et Trans. (1818.) 170, 179, 292.
Némethy Géza 319. — Lajos 52. ; »Adatok a festészet történetéhez Budapesten a XVII—XVIII. sz.-ban« cz. műve 53. ; »Az 1686. évi visszafoglalás után Budán maradt törökök« cz. műve 53.
»Népbarát« (1848.) 161.
Népktárak, Dániai — 302. Magyarországi — 196, 334, 418, 419.
Néprajzi társulat, Magyar — 157, 193, 199.
Nicholson William 243, 247, 355.
Nicolaus de Hungaria L. Magyarországi Miklós.
Niello-lenyomat 233.
Niessen Miksa 319.
Nikolsburg 320.
»Norddeutsche Allgemeine Zeitung« 161.
Norvég kir. kormány 157, 317. — meteorologiai intézet 318.
Norwegian North-Atlantic Expedition 318.
Nottenstein János György budai könyvnyomtató 54. Veronika, özv. — budai könyvnyomtató 55.
»Nouvelle Bibliopolis« 248.
Novák László 212.
Novissima officia sanctorum (Nagyvárad, 1775.) 372.
»Novae Vrenja« 161.
Nudow J. F. budai könyvkereskedő 57.
Nürnberg 87, 233.
Nyáry István 256.
»Nyelvőr, Magyar —« 318.
Nyelvemléktár, Magyar — 262, 277.
Nyerges Ádám, Kapronczai — 132.
Nyéki Vörös Mátyás L. Vörös Mátyás.
Nyiregyházai törvényhatósági ktár 417.
Nyitra 62, 319. — vmegye 313.
Nyomdák, Hazai — változásai 224. 336. 422.

Nyomdászok Budán és Pesten a XVII—XVIII. sz.-ban 53—57.
Nyomtatvány, Legkisebb régi magyarországi — 158.
Nyomtatványi osztály a M. N. Múzeum ktárában 71, 72, 150—152, 155—159, 198, 199, 311, 312, 389, 390.

Ochsenhauseni János benczés apát 93.
Ocskay Antal, Lipsanologia de sacris reliquiis 96.
Odkolck Ágoston 319.
Ó-gyallai csillagda 318.
Olasz kir. kormány 317. — légió iratai a M. N. Múzeum ktárában 314, 392.
Oláh-féle ktár 333.
Olbrich 246.
Olschi Leo 72, 157, 159.
Oltványi Pál 157.
Olvasóterem a M. N. Múzeum ktárában 155, 158.
Onderliczka Nep. János 271.
Opitius Józsua 271.
Oppenheim 172.
Oppenweyler János 93.
Ó-Radna 419.
Orbán (VIII.) pápa 273.
Orbán Ferencz 271.
Orbini Mauro 23.
Ordódy, Columba laureata (Nagyszombat) 1695.) 158.
Orient Gyula 203.
Orkonyi Ede 72, 157.
Ornithologiai központ, Magyar — 203. 389.
Orosz Endre 72, 157.
»Ország-Világ« szerk. 318.
Országos Kaszinó 161.
Országos Képtár 107, 197, 318.
Orsz. ltár, Magyar — 114, 150, 153. 193, 197.
Orvosegylet, Kir. — 194, 318.
Orvosi könyvkiadó társulat, Magyar — 203, 207.
Osztrák cs. kir. kormány 317. — magyar bank bécsi igazgatósága 157. — statisztikai hivatal 318.
»Osztrák-magyar monarchia írásban és képben« 251.
Otlet Pál 188, 189.
Otrokocsi Fóris Ferencz L. Fóris Ferencz.
Otthon-kör Bpesten 193.
Ottoboni Pietro bibornok 273.
Óváry Lipót 193, 313.
Oxford 134.
Ozora 265.
»Öreg ABC« (1848.) 161.
Örmény nyomtatványok a M. N. Múzeum ktárában 151.
»Österr.-ung. Revue« szerk. 157, 335.
Ötvös Ágoston 268, 276.

Pacificus, Fr., Metaphisica conscripta, XVIII. sz-i kézirat 96.
Pakos 264, 265.
Paksi Lajos, Florilegium (Komárom,) 1740.) 365.
Palestina 122.
Pallantus Imre 30.
Pallas r. t. kiadóhivatala 74, 157. — Nagy Lexicona 54—57, 178, 292.
Palliopoli Emil 319.
Palmart Lambert valenciai könyvnyomtató 91.
Palota 265.
»Pan« 246.
Panian Viktorné, özv. — 157.
Pannarz és Schweinheim-féle római nyomda 81, 91, 132.
Pannonhalmi benedekrendi ktár 298, 302.
Pannoniai Ambrus benczés prior 93.
Papírkötések 354.
Papst József budai könyvkötő 59.
Paragino János 58. — Károly Jacelli 58.
Parisien, Anselme, Histoire genealogique de la maison Royale de France 22.
Parodina 121.
Parva postilla epistolarum Dominicalium hiemalium, XV. sz-i kézirat 46.
Pasqualigo Péter 345.

Passau 158.
Passio Domini Nostri, XV. sz-i kézirat 261.
Passio Jesu Christi sermones, XV. sz-i kézirat 35.
Paszlavszky József 193.
Patachich Ádám 371. — Boldizsár br. 277. — József, Die Burger Pesth's in der Vorzeit und Gegenwart 55—61.
Pataki István 271, 293. — Sámuel és Jánosi József »Theses iuridicae« cz. műve (Nagyvárad, 1777.) 372. L. Ágoston Ferencz.
Pataky László 251.
Pater Pál 271.
Pathai István 69, 70. — »Amaz het feiew . . . parázna Babillonnak . . . tüköre« cz. munkája 69, 70.
Patzkó Ágoston pesti könyvnyomtató 57. — Ferencz pesti könyvnyomtató 57. — Ferencz József pesti könyvnyomtató 57.
Pauer Mihály pesti könyvkereskedő 58.
Pauler Gyula 193, 194, 197.
Pavlovszky Alajos 145.
Pál, Remete Szent — 113—124.
Pálfi Márton 157, 319.
Pálos-rend évkönyvei (Bécs, 1663.) 113, 114.
Pápa 70, 265, 404. —i ág. hitv. ev. püspökség 82, 157. —i ev. ref főiskolai ktár 404, 405.; nyomda 404. —i Jókai-kör 157.
Páris 71, 90, 107, 131, 154, 156, 183, 198, 231, 299, 300, 319, 320, 343, 345, 407.—i bibliografiai kongresszus (1900.) 107, 154, 183—190, 297—310.; jegyzőkönyve 183. —i école normal superieure 319. —i Institut de France 184.; ktára 187. —i kir. kormánybiztosság 157. —i könyvtárnoki kongresszus (1900.) 154, 183—190.; jegyzőkönyve 183. —i nemz. ktár 82, 107, 297, 300, 301, 307, 310, 320.; galerie Mazarinje 301.; katalogusa 300. —i nemzeti ltár 308. —i nemzetközi kiállítás 154, 184, 199, 205, 310, 316.; japáni osztálya 199.; m. kir. kormánybiztossága 72.; magyar osztályának katalogusa 357. — orvosi akadémia ktára 306. —i societé nouvelle de librairie 318.—i Sorbonne 296.
Páriz-Pápai Ferencz, 222, 283. — Erdélyi Fénikse 283. — Szótára 220.
Pármai kir. ktár 320.
Páth 387.
Pechány Adolf 193, 196.
Pecsétlenyomatok a M. N. Múzeum ktárában 164, 314, 392.
Pedagógiai társaság, Orsz. — 193.
Pellechet Marie 90, 107, 308, 309. — Catalogue general des incunables des bibliotèques publiques (Páris, 1897.) 90, 107.
Pelliçer, Joseph, Justificacion de la Grandeza del Conde de Miranda 22.
Pennell 236, 243.
Pentius, Jacobus — de Leucho 124.
Perentinis, Bartholomeus de — domokos barát 41.
Perez Fernando Ferrari 298.
Perlak 419.
Perneszi Péter címerlevele (1439.) 391.
Persa András budai könyvkötő 55, 59.
Perzsa nyomtatványok a M. N. Múzeum ktárában 151.
Pest 53—62, 96, 111, 115, 223, 233, 264, 375, 376. —i nyomdászok, könyvkereskedők és könyvkötők a XVII—XVIII. sz-ban 53—62. —i pálos templom 54.
»Pester Lloyd« szerk. 318.
»Pesti Hirlap« 1—19, 318.
Pesti János 49.
»Pesti Napló« szerk. 318.
Peténvi Ottó 159.
Petherik Eduárd »A bibliography of Australia and Polynesia« cz. műve 306.
Petőfi Sándor kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 159. — költeményeinek képes kiadása 251.
Petrarca 139.

Petrik Géza 111, 365, 367, 369, 370, 377. — »Magyar Bibliographiája« 56, 365—367, 369—371, 377.
Petro Ferencz. L. Ács Bonaventura.
Petrőcz 265.
Petrozsény 419.
Petrus Lombardus, Sententiarum libri, XV. sz-i kézirat 24.
Petschmessing Kristóf 28.
Penker, Georgius, De passione Christi meditationes, XVII. sz-i kézirat 96.
Pécs 419. —i városi múzeum ktára 417. — köteles példányai 417.
Pécsi András pesti könyvkötő 60. — Éva 60.
Péczeli József 220, 221.; ktára 220, 221. — Józsefné, Varjas Katalin 220.
Pénzügyminisztérium, Magyar — 157, 196.
Péterfi Tamás 157.
Pfeffershoven József br. 271.
Pfeifer János 319.
Philadelphia 319.
Philipps angol könyvgyűjtő 337.
Picot Emil 298, 306.
Pietri Francesco, Cronologia della famiglia Carracciola 23.
Pisanus, Bartholomaeus, Summa confessorum de casibus conscientiae, XV. sz-i kézirat 41.
Piskárkosi Szilágy Sámuel. L. Szilágy Sámuel.
Piski 419.
Pissarro Lucien 127.
Pius (II.) pápa 95. — (VI.) pápa 273.
Planctus Anshelmi, XV. sz-i kézirat 39.
Plankett Count 157.
Plantin 132.
Plummer W. Mary 307.
Po', Teresia del — 21.
Podmaniczky Frigyes br. 159. — naplója a M. N. Múzeum ktárában 209.
Podolin 258.
Poffone 58.
Polczmacher János brünni prépost 93, 95.
Poliaco, Johannes de — párisi tanár 34.
Polirer Gáspár 44, 50.
Polk William 319.
Pollajuolo 129.
Polonus, Martinus, Margarita decreti, XV. sz-i kézirat 46.
Polyáncz 265.
Pominoczky Fülöp 267.
Ponczolás 350.
Ponori Thevrewk Emil. L. Thevrewk Emil.
Pope 221.
Porticii scuola di Agricultura 319.
Porzsolt Kálmán 192—197.
Poseni tudomány-barátok társasága 157.
Posta- és távirda vezérigazgatóság 157.
Potsdam 85.
Pozsony 5, 8, 11—13, 34, 57, 220, 233, 279, 312, 319, 333, 375. —i ág. ev. liczeum 193. —i főiskola ktára 406. —i orvos-természettudományi egyesület 157, 390. — város levelezése és számadásai a M. N. Múzeum ktárában 73, 163. —i Toldy-kör ktára 334. —i városi ktár 193, 333, 334, 417.; köteles példányai 417. —i városi múzeum 193.
Pozsonyi Sándor gyűjteménye a M. N. Múzeum ktárában 74, 150, 152, 153, 159, 160, 162—164.
Pór Antal 157, 319.
Practica iuris civilis, XV. sz-i kézirat 31.
Pravsy András czímerlevele (1629.) 392.
Pratt Institute ktára Broocklynban 307.
Pray György 272.
Prágai egyetem 319.; ktára 82. — cs. és kir. ktár 305, 320.
Preces ad usum ecclesiae M.-Varadiensis 368.
Prileszky Pál 272.
»Princesse Ilsés« 248.
Prink Tivadar budai könyvkötő 59.
Proctor Róbert 109.
Propositiones de Jah et Jehova (Nagyvárad, 1568.) 179.
Propositiones ex universa philosophia (Nagyvárad) 374.

»Protestáns egyházi és isk. lap« szerk. 318.
»Protestáns Hetilap« 390.
»Protestáns Közlöny« 293.
»Protestáns Lap« 172.
Prukh Rupert 39.
Prusik Borivoj 305.
Pruzsinszky András 62.
Psalterium l. Zsoltárkönyv.
Pulkern, Petrus — de Schonenberg 52.
Pulszky Ferencz 6. — levelezése a M. N. Múzeum ktárában 153, 160, 199, 312, 314.
Puster Orbán 44.
Puteo, Dominicus de — de Alexandria közjegyző 33. — Julius à — Imperialis gentis Lascaris Genealogia 23.
Putuam Herbert 298.
Püspöky Gráczián 313.
Pyle Howard 244.
Pyrker László kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 72, 160.

Quadrius Josephus 272.
»Quanto, The —« 243.
»Quatre fils d' Aymon« 136, 248.
Questionum super libros sententiarum libri, XV. sz.-i kézirat 43.

Radák br. cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ltárában 393.
Radegund 25.
Radisics Jenő 107, 193, 197.
Radnai Mihály 212.
Rados Gusztáv 193.
Raedlitz Mihály 380.
Raffay Ferencz 199.
Ragistyán vár 122.
Ragos Kálmán, Rajkai — 313.
Raich plébános 67.
Raillard, Giacomo, nápolyi knyomtató 20.
Rajasich patriarcha memoranduma a M. N. Múzeum ltárában 163.
Rajky cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ltárában 393.
Rajna 86, 90.
Ranschburg Gusztáv 80. — Viktor, A szerzői jog nemzetközi védelmére alkotott berni egyezmény (Budapest, 1901.) 325—327.
Ranzanus Péter 118. — Epitome rerum Ungaricum (Bécs, 1558.) 175.
Rábai István 385.
Rácz Károly 195, 197.
Rákosi Jenő 193, 195, 198.
Rákóczy Ferencz (II.) 160, 163, 201. — György (I.) erdélyi fejedelem 65, 66, 282, 283, 287, 293, 294. — György (II.) erdélyi fejedelem 273, 276, 281, 282, 293. 294, 296.
Ráth György 157, 162.
Reale accad. dei Lincei 318.
Reesch Ambrus 272.
Regensburg 92, 392.
Regensperger Leonard 35.
Regiensis, Bernardinus — de Marchesinis 47.
Regula fratrum et sororum ordinis praedicatorum, XV. sz.-i kézirat 33.
Regulae alumnorum seminarii cleri iunioris (Nagyvárad) 380.
Regulae iuris canonici, XV. sz.-i kézirat 51.
Regulae sororum, XV. sz.-i kézirat 44.
Regulatio für die Bearbeitung von Manuscripten-Katalogen (Wien, 1895.) 94.
Reiner Ignácz 319. — János 319. — Zsigmond 319.
Reischperg János olmüczi püspök 30.
Reith Menyhért budai könyvkötő 60.
Reizner János 400.
Reliefszerű könyvtáblák 349, 356.
»Religio« szerk. 318.
Remetincz 265.
Rendek István L. Tagen János.
Repertorium iuridicum, XVI. sz.-i kézirat 267.
Resolutio caesareae regiaeque maiestatis Augustanae et Helveticaeque confessioni addictis 368.
Resolutio questionis circa excommunicationem, XV. sz.-i kézirat 96.

Reusnerus, Elias, Genealogiae de familiis imperatorum, regum et principum 23.
Revizió a M. N. Múzeum ktárában 150—152.
»Revue des bibliothèques« 101, 216, 413.
Récsey Viktor 298, 302, 303.
Régi Magyar Könyvtár L. Szabó Károly.
Réthy László 199, 390.
Révai Miklós 371.
Révész Imre 172.
Rhead 355.
Rhédey Ferencz erdélyi fejedelem 287.
Richet dr. 186.
Richter Aladár 203. — Aurél 203. — Elek 193.
Richzeit Arthur 203.
Rickets Charles 230, 243, 249, 252.
Ridemann Péter 272.
Riedl Frigyes 320.
Riessinger Konrád nápolyi könyvnyomtató 91.
Ring Tivadar budai könyvkereskedő 57.
Rintel Géza 356, 357.
Ritterssusius Nicolaus, Exegesis historica genealogica 23. — Genealogiae imperatorum 23.
Riverius 272.
»Rivista Dalmatica« szerk. 199, 318.
»Rivista delle Biblioteche a degli Archivi« 102, 216, 330, 413.
Robert Ulysse 308, 309.
Robinson Charles 144, 243, 245, 255, 355.
Rodánné kassai könyvnyomtató 67.
Rombai Dezső 193.
Rondellus Hieminianus 273.
Rosenthal Jaques 320.
Rosetti 236.
Rossi—Angelini-féle gyűjtemény 163.
Rostgaard Fréderic 304.
Rothmeister József budai könyvkötő 59.
Rotschild ktár Frankfurtban 156, 318, 389.
Rouveyre, Edouard, Connaissances nécessaires à un bibliophile (Páris, 1899—1900.) 407—409.
Rotty Oscar 129.
Rousseau 221.
Rouveyre 209.
Roy Guillaum de — lyoni könyvnyomtató 60.
Royal Society 219.
Royer Ferencz Antal pesti könyvnyomtató 56.
Rozenauer Jámbor János 49.
Rozgonyi Pál L. Szlávi György. — Simon 64.
Róma 33, 91, 115, 157, 275. —i Angelica ktár 115. —i betűk 128, 129. —i collegium Germanico-Hungaricum növendékeinek albuma 274, 275.
Rómer Flóris 53, 171. — A régi Pest (Budapest, 1873.) 53, 55.
Röscher 51.
Rubens 132.
Rudbeck Olaus 272.
Rudolf trónörökös levele a M. N. Múzeum ltárában 163.
Ruede 188.
Ruelle Ch. E. 308.
Rufinus de Cibino 273.
Ruskin 236.
Ruzicska Gyula 203.
Rysselberghe 244.

Sabácz 257.
Sagitarius János könyvnyomtató 336.
Saige Gusztáv 298.
Sailer Farkas 272.
Saimer Péter 272.
Saint Marthe, Histoire genealogique de la maison de France 23.
Sainte-Geneviève ktár 107, 308.
»Salome« 241.
Salamon Ferencz kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 72, 200. — Ferenczné 200.
Salazar, Luis de — Historia genealogica de la Casa de Silva 23.
Salomon, Dominicus, domokos barát 47.
Salzburg 279.
Samariensis Henrik 28.

Sambucus János kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 72, 160.
Sanct Meinrat legende (1466.) 86.
Sancta Maria, Paulus de — Dialogus, XV. sz.-i kézirat 44.
Sancto Severino, Carolus de — 21.
Sangro, Paolo di — 21.
Sanderson, Cobden 354, 356.
Sanja 317.
Sansovino, Francesco, Origine delle famiglie illusstri d' Italia 23.
Sanz, Marchese Gerolamo Baro de — 273.
Sarenstein, Evirhardus de — német lovagrend nagymestere 26.
Sattler József 244. — Vilmos 272.
»Savoy, The —« 242.
Sawyer James 320.
Sámuel Aladár 203.
Sámuel Rabbi 272.
Sándi György és társai czímerlevele (1437.) 391.
Sándor (IV.) pápa 33. — (V.) pápa 34.
Sándor István Magyar Könyvesháza 179, 416. — József 195. — Miklós 390.
Sántha József, Siposs György, Balogh Mihály és Keresztes András, Tentamen publicum (Nagyvárad, 1780.) 373.
Sánta Ferencz, Simon — 382.
Sárdi Nagy János L. Nagy János.
Sáros vmegye 320.
Sárosi Bella 199.
Sárospatak 265. —i ev. ref. főiskola 193; ktára 68, 406.
Sárvár 171.
Sásvári Gergely, Az szent vallásnak igaz titka (Nagyvárad, 1570.) 179.
»Sbornik« szerk. 318.
Schaedium de praesenti statu fabricarum et manufacturarum (Nagyvárad, 1793.) 377.
Schatzberg János 272.
Schier 109.
Schilberszky Károly 193.
Schiller György 110, 135.
Schilling Lajos 203.
Schmidt János 272.
Schongauer 227.
Schorbach Károly Gutenberg-okmánytára 87.
Schöffer Péter mainzi könyvnyomtató 36, 85,88, 89.
Schöngaui apátság 267.
Schönherr Gyula 72, 107, 108, 154, 155, 157, 166, 198, 416, 419, 421.
Schönwiesner István 272.
Schreiber W. L. »Vorstufen der Tipographie« cz. értekezése 85—87.
»Schul- und Kirchenbote« szerk. 157.
Schulek Vilmos 72, 157.
Schulpe György 157.
Schüpling Ferencz budai könyvkötő 60.
Schwabach írás 131, 135, 136.
Schwarcz Gyula ktára 316. — Ignácz 208.
Schwartz Adolf 212.
Schwarz E. 111. — Lipót 203.
Schwegler Kristóf 273.
Schweigler Salamon konstantinápolyi és jeruzsálemi útja, XVI. sz.-i kézirat 96.
Schweinheim L. Pannarz.
Schweinsberg Gusztáv br. 87.
Scotus János 368. — Universa philosophia (Nagyvárad, 1745.) 366.
Scupulus Laurentius, Certamen spirituale (Nagyvárad, 1751.) 368.
Sebestyén András 67. — Gyula 154, 167, 193, 416. — Péter és Nagy György »Assertiones theologiae« cz. műve (Nagyvárad, 1779.) 373. L. Klobusiczky Péter, Mitikovics Tódor.
Secreta secretorum, XV. sz.-i kézirat 40.
Seemann Herman 209.
Seitz Ottó 244, 246.
Selmeczbánya 71, 333. —i városi múzeum 193.; ktára 333, 417.; köteles példányai 417.
Senfftleben Henrik, Supplicatio ad Pium II., XV. sz.-i kézirat 95. — Zsigmond lőcsei altarista 48, 258.; »Vocabularium Latino-Germanicum« cz. kézirata 258.
Senis, Bernardinus de — 263. Benedic-

tus de — Liber super distinctiones exemplorum veteris et novi Testamenti, XV. sz.-i kézirat 43. Thomas de — domokos barát 35.
Sepsi-Sz.-György polgármesteri hivatala 157. — tanácsa 312, 317. —i székely nemzeti múzeum ktára 333.
Serentein 32.
Sermones, XV. sz.-i kézirat 40, 48.
Sermones de tempore, XV. sz.-i kézirat 24.
Sermones de tempore et de sanctis, XV. sz.-i kézirat 50.
Sermones Sancti Burchardi et aliorum, XV. sz.-i kézirat 40.
Sermones varii, XV. sz.-i kézirat 24, 39, 42, 48, 49, 257.
Serpilius Sabaunes, Postorum fraternitas (Lőcse, 1647.) 390.
Servet Mihály 272.
Servois Gusztáv 298.
Sébert H. 184.
Sélyei Balog István L. Balog István 292.
Séllye 265.
Shakespeare 238. Deutsche — Gesellschaft, 318.
Shannon 243, 248, 252.
Sibrik György váradi főkapitány 222.
Sicola, Sigismundo, La nobiltà gloriosa ò vita di S. Aspreno 23.
»Siebenbürger Zeitung« 161.
Siebmacher Wappenbuch-ja 56, 274, 293.
Sikó család 203.
Simancas 23.
Simigianus Ambrus 272.
Simon aranyosi kanonok 29. — szepesi prépost 29.
Simon, Jean, párisi könyvnyomtató 90.
Simon Sánta Ferencz L. Sánta Ferencz.
Simonchicz János 371.
»Simplicissimus« 244.
Singer Jakab 157.
Siposs György L. Sántha József, Szlávi György.
Skrotziusky lengyel család 172.
Slavus, Blasius — de Rasczinya 95. — György 95. — Mihály domokos barát 32.
Smetius, Prosodia (Lyon, 1603.) 68.
Smitsonian Institution Washingtonban 72, 157, 199, 318, 390.
Societa svizzu di Beneficenza in Milano 318.
Societas, Magna — Alemannorum 90.
Société nouvelle de librairie 318.
Soineanu Lázár 199.
Socinus Faustus 272.
Sogliano Antonio 320.
Somogyi ktár Szegeden 161, 194. 333, 334. 400—403, 417.; köteles példányai 417.
Sophiai egyetem 319.
Soproni ág. ev. liczeum 192, 193.
Sorbonne L. Páris.
Sorg Antal augsburgi könyvnyomtató 47.
Sorger György br. 274.
Soterius György 272.
Sólyom Balázs 162, 163.
Sóvár 265.
Sparkuhl K. 203.
Sprecchio della croce, XV. sz.-i kézirat 31.
»Specification der gesambentlichen Bürgern in Ofen« 53.
»Specification deren, so allhier in Ofen bürgerliche Hauser aufgenomben 1688.« 53.
Spiegel Frigyes 362.
Spilenberger Sámuel, Pestis Alexiacus (Lőcse, 1634.) 390.
Spiro János velenczei könyvnyomtató 91. — Vendel 91.
Spittali kir. kapitányság 320.
Srpska manastriska stampari Karlovitzban 157.
Stadler Márton pesti könyvkötő 60, 61.
Statitisztikai hivatal, M. kir. központi — 193, 197, 318, 401. — ktára 417.; köteles példányai 417.
Statuta capituli Varadiensis, XVI- sz.-i kézirat 268.
Stájer tört. egyesület 198.
Steenberg András 298, 302.

Steiner András és Mitikovics Tódor, Assertiones theologicae (Nagyvárad, 1777.) 372.
Stefánia-egylet 157.— szegény-gyermekkórház 318.
Stein H. 308.
Stelczel Frigyes 401.
Stelinx, Haynricus — de Blesia domokos barát 32.
Stephani Tóbiás lőcsei iskolamester 273.
Stephanos tergoristi püspök 273.
Stibor vajda 163.
Stock Adolf, Ehrenburgi — 401. — János 260.
Stockholm 185. — i kir. ktár 185, 304.
Stourdza Gergely 320.
Strassburg 85, 89, 334. — i egyetem 319.; ktára 335. — i könyvtárnoki gyűlés 334, 335. — i Szent-Arbogast kolostor 85.
Strohmayer János pesti könyvkereskedő 58.
Stropka, Laurentius de — domokos barát 35.
Strutius képíró 233.
Studer Márk budai könyvkötő 59.
Stuck Ferencz 244, 248.
Subiaco 132. — i benczés kolostor 91.
Suhajda József, Varjasi — 313.
Sulcz Dániel 67.
Sumner 243.
Surriano Antal velenczei követ 338, 339, 343, 345—348.
Svéd kir. kormány 157, 317.
Swaruelde, Egidius de — de Basrode közjegyző 276.
Swetlicius deák 66, 67.
Symonel, Louis, párisi könyvnyomtató 90.
Syncharma domino Josepho Ürményi (Nagyvárad, 1779.) 373.
Syngrenius 233.
Szab. ügyvivők testülete, Magy. hites — 318.
Szabadalmi hivatal, M. kir. — 157.
Szabadka 72. — i közktár és múzeum egyesület ktára 333.
Szabadságharczra von. gyűjtemény a M. N. Múzeum ktárában 73, 74, 151, 162, 163, 200, 201, 312—314, 390—392. — katalógusa 314, 392.
Szabolcs vmegye 392. — i múzeum 193, 196. — nyiregyházai törvényhatósági ktár 417.; köteles példányai 417.
Szabolcska Mihály 357.
Szabó Károly 54, 68, 69, 178, 179, 208, 405. — »Huszár Gál életéről s nyomdájáról« cz. czikke 172. — Régi Magyar Könyvtára 54, 65, 69, 70, 114, 115, 157, 171, 175, 177—179, 208. 290, 335, 405.
Szakáll Kornélia 199.
Szakolcza 265, 419.
Szalay Imre 72, 107, 157, 193, 197, 199, 312, 390. — László 3. 4, 11, 13, 14, 72, 320.; tudósításai a frankfurti birodalmi gyülésről 163.
Szalárd 265.
Szalárdi János 296. — »Siralmas Krónikája« 287, 296.
Szamosfalva 257.
Szamosközy István 272.
Szamosújvári gör. kath. püspökség 72. 157.
Szatmári Kölcsey-kör 192, 333. — ktára 333.
Szatmári Mór 194.
Szathmár-Némethi Mihály, Theologia philosophiae 405.
Szádeczky Béla 203, 320. — Lajos 72, 157, 204, 320, 420. — Miklós 96.
Számvevőszék, M. kir. állami — 72, 156.
Szántó 265.
Szántóteleki Mihály 122.
Szárászi Ferencz Catechesise 280.
Szász Lajosné 204.
Száva 121.
»Századok« 53, 98, 172, 213, 328, 411, 421.
»Száz év a magyar művészet történetéből« 357.
Szdellár Ferencz 272.
Szebeni Rufinus pápai adószedő 276.

Szedés iparművészete 139—146.
Szeged 72, 157' 265, 317, 319, 333, 390. —i Dugonics társaság 157, 193. —i kir. főügyészség 401. — i Somogyi ktár 161, 194, 333, 334, 400—403, 417.; köteles példányai 417. — i városi múzeum 194.
Szegedi Dániel »Magyar prédikációk« cz. könyve 280. — Gergely 273.; Énekeskönyve 177.
Szegi János, Disputationes theologicae bipartitae 405.
Szegő cs. nemesi bizonyítványa (1787.) 392.
Szegzárd 387, 390. — i apátság 93. — vmegyei múzeum ktára 333.
Szemere Bertalan 14.
Szempcz 281.
Szenczi Kertész Ábrahám L. Kertész. — Molnár Albert L. Molnár.
Szenicz 419.
Szent-Ábrahámi Mihály 272.
Szentdomokosi egyház 256.
Szentes 72.
Szent-Gotthárd 274, 279. —i apátság 274. 277.
Szentgyörgyi Mihály L. Szentyel Mihály.
Szentgrót 265.
Szent-Háromság társulat 274. — gyulafehérvári testületének albuma 274.
Szent István társulat 157. 199. 401.
Szent-Iványi cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 74, 164, 201. — Zoltán 164.
Szentlászló 265.
Szentlélek 265.
Szentpétery cs. nemesi bizonyítványa (1794.) 392.
Szenttamási Gábor Domokos 257.
Szentyel Mihály 288, 293. 421.
Szepesi káptalan 29. — i 24 kir. város plébános egylete 45, 51, 52, 276; jegyzőkönyve 1520—1613. 276. —i Szent-Márton kápolna 29.
Szepesmegyei tört. társulat 318.
Szeredai Antal 272.
Szilvási János 272.
Szervácz lőcsei plébános 259.
Széchény 265.
Széchényi gr. cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 164. — ktár 170.
Széchényi István gr. 1. — kör Eperjesen 334. 419.
Széchy Ákos 204. — Dénes esztergomi érsek 64, 259, 260.
Székely Sámuel, Dobai — 273.
Székes-Fehérvár 63.
«Székes-Fehérvár« (hírlap) 390.
Széles Vincze 371.
Széll Kálmán 194.
Szénás József 385. — Józsefné 385.
Szépművészeti Múzeum 107.
Szigethy Mihály 581, 385, 421, 422. — Sándor 401.
Szigetváry Iván 320.
Szigligeti-társaság Nagyváradon 334, 419.
Sziklay Jenő 199.
Szilassy Zoltán 194.
Szilády Áron 177.
Szilágy vmegye 390.
Szilágy Sámuel, Piskárosi — 377.
Szilágyi Dezső levelei a M. N. Múzeum ktárában 391. — Sándor 2. 268, 276; »Az erdélyi nyomdászat története« cz. dolgozata 292; »Erdély irodalomtörténete« cz. műve 420.
Szilágyi Sándor ktára 317.
Sziléziai kormány 317.
»Szinészek Lapja« szerk. 318.
Szinnyei Gerzson 193. — József id. 82—84, 111, 157, 159, 162, 165, 193, 199, 270, 271, 416, 417; Magyar írók élete és munkái 82—84, 270, 271, 327; székfoglalója a M. T. Akadémiában 416, 417.
Szinnyey Merse István 159.
Szirmay Balamér 164, 313.
Szirmay cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 164, 165, 314, 592.
Szlávy György, Rozgonyi Pál és Siposs György, Tentamen publicum (Nagyvárad, 1779.) 373.
Szluha Demeter 371. — Ferencz 273.

Szokolai István 386.
Szolnok-Doboka megyei tört. társaság 204. 333. — deési múzeuma 333.
Szombathely 419. —i múzeum ktára 333, 334, 418; köteles példányai 418.
Szöllős 265.
Sztoyka Zsigmond 273.
Szubay Benedek 157.
Szulejmán pasa 273.
Szúnyogh Lórándné 199. — Mátyás L. Árvay Mátyás.
»Szűz Mária Virágos Kertje« szerk. 318.

Tabullae chronologicae. XV. sz-i kézirat 39.
Tabulae codicum manuscriptorum in bibliotheca pal. Vindobonensi (Bécs. 1864.) 348.
Tagen János. Rendek István, Baross Imre és Eramnia János, Tentamen publicum (Nagyvárad, 1801.) 380.
Takáts Károly 382. — Márton 374. — Sándor 157, 313.
Talád 265.
Tallián cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 74, 165, 201. 314.
Tamás, Aquinói Szent — De officio sacerdotis, XV. sz-i kézirat 40. — De veritate catholicae fidei. XV. sz-i kézirat 48. — Sermones super libris sententiarum. XV. sz-i kézirat 27. — Summa theologica. XV. sz-i kézirat 25. — Super quarto sententiarum, XV. sz-i kézirat 31.
»Tanáregyesületi Közlöny. Orsz. középiskolai —« 318.
Tapolcsány 62.
Tarján 419.
Tassi 66.
Tasso 221.
Tata 264.
Tauffer Jenő 320.
Tárnok 265, 419.
Tátra-múzeum Felkán 333.
Távbeszélő hálózat igazgatósága 157.
Technologiai iparmúzeum 72, 157.
»Technologiai Lapok« szerk. 318.
Tegner H. 357, 358.
Telekesy István püspök 272. 273.
Teleki János 222. — Géza gr. 195, 198. — Sámuel gr. 375.
Telki apátság 93.
Temesvár 121. 157, 317, 320, 334. 390, 419. —i józsefvárosi polg. olvasókör ktára 334. —i nyomdászat története 170. —i városi ktár 334. 417.; köteles példányai 417.
Temesvári Pelbárt. Stellarium (Hagenau. 1502.) 157.
Temesváry Rezső 194.
»Temps« 161.
Tenicheff W. 320.
Tentamen ex Graecis et arithmetica (Nagyvárad. 1776.) 372.
Tentamen publicum (Nagyvárad. 1776.) 372. — 1778. 373.
Teramo, Jacobus de — Das Buch Genant Belial. XV. sz-i kézirat 30.
Terentius Afer. Comoediae. XV. sz-i kézirat 30.
Tergovist 264.
Természettudományi társaság, M. kir. — 193, 389, 401.
Tertullianus. Apollogia contra gentiles XV. sz-i kézirat 47.
Tetra evangelion (Brassó. 1562.) 158.
Tetzel Lőrincz 316.
Teutsch Gyula 312.
Thallóczy Lajos 20, 62, 72, 157, 199. — Matko bán 163.
Thaly cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 164.
Thaly Kálmán 164, 195, 198.
Theoremata de hostia consecrata, XV sz-i kézirat 40.
Thesaurus pauperum, XV. sz-i kézirat 45.
Thewrewk Emil. Ponori — 320.
Thomson 221.
Thordai Miklós 28.
Thomielis Jeromos 264.
Thoulousei domokosok 41.
Thököly Imre 162, 276.

Thuret, Le grand arbre et genealogie de Roys de France 23.
Thuróczy Vilmos 313.
Thury, Idea Christianorum Ungarorum sub tyranide Turcica (Oppenheim, 1616.) 172.
Thurzó Elek 163.
Tichy Ákos 212.
Tihanyi cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 74, 165, 201, 314, 393.
Timonoff V. E. 320.
Tisza Katalin 380.
Tiszafüredi múzeum és ktár-egylet 193. 334.; ktára 334.
Tiszántúli ev. ref. egyházkerület 418.
Titus római császár 128.
Tocco 23.
Tokodi István és Kováts József, Tentamen alterum publicum (Nagyvárad, 1780.) 374. L. Berczik László.
Toldy Ferencz 68.; — kör ktára Pozsonyban 334. — László 194.
Tolna vmegye 333.
Torda-Aranyos vmegye 317.
Toru 353.
Tót-Falu 419.
Tótfalusi Kis Miklós. L. Kis Miklós.
Tóth Ernő 204. — Ferencz ktára 404.; »Túl a dunai püspökök élete« cz. műve 70. — József 195, 198. — Mike 320. — Pál 194.
Tömörkény István 401.
Török András és István, Tentamen scripturisticum (Nagyvárad, 1780.) 374. — Mihály debreczeni könyvnyomtató 172, 175. — Mihály pálos barát 56.
Török (Telekesi) cs. ltára a M. N. Múzeum ltárában 164.
Török-Magyarkori Államokmánytár 288.
»Történelmi életrajzok, Magyar —« 252.
»Történelmi Tár« 289, 346, 420.
Történelmi Társulat, Magy. — 193, 401.
Történeti arczképek a M. N. Múzeum ktárában 199.
»Történeti Lapok« 2, 5.
Törvényhatósági bizottságok 196.
Törvénytár, Orsz. — szerk. 157, 312, 389.
Tövis 264.
Tractatus astrologico-alchimistici, XV. sz-i kézirat 42.
Tractatus de statu ecclesiae, XV. sz-i kézirat 32.
Tractatus varii iuridici, XV. sz-i kézirat 41.
Traianus római császár 129.
Tranquillus Andromicus kézirata Gritti Lajosról 159.
Trapezunti György 337, 339, 340—343, 347, 348.
Traquair 356.
Trattner-féle ház 201.
Trattner János Tamás 56. — Mátyás 376. — Tamás 57.
Trauschenfels Emil 194.
Trenbach Adolf 30, 31.
Trenbach család 25, 38.
Trencsén 196, 278, 279.
Trencsénmegyei természettudományi társulat 193, 196.
Trident 279.
Trieb Hiacynthus 272.
Triesti ált. biztosító társaság 312.
Triptichonok 349.
Troy 135.
Trsztena 419.
Tsétsi János 272.
Tunis 326.
Tunkchl Lőrincz páduai lelkész 24.
Tunyogi gyűjtemény a M. N. Múzeum ktárában 74, 201, 392.
Turcsányi Imre 199.
Turdossin 419.
Turkovics Mihály, Csepregi — 222.
Túróczszentmártoni múzeumi tót-társaság 197. — ktára 334.
»Turul« szerk. 73.
Tury Gyula 200.
Tutini, Camillo, Discorsi de sette officii del Regno di Napoli 23.
Tübingai egyetem 319. —i ktár 307.
Türr István levelei a M. Nemz. Múzeum ktárában 314.

Typaldo-Bassio 298.
Type Facsimile Society 109.
Tzigara-Samurcasi 298.

Udvarhely 278, 279. — vár. esperességi szék protocolluma 278.
Udvarhelyi Mihály nagyszebeni könyvnyomtató 288, 292.
Újbánya 419.
Újlak 264.
»Új Magyar Múzeum« 53.
Újpest 311.
Újvári Dávid, Theses canonicae ex decretalibus Gregorii papae IX. (Nagyvárad, 1771.) 371.
Újvidék 72. —i Matica srpska 72, 157.
Ulászló (I.) m. kir. 63. 64. 277, 391. — (II.) m. kir. 30, 163. 277. 338, 340, 343, 345—347.
»Ung. Magazin« 178.
Ungvár 406, 419.
Uruguayi köztársaság kormánya 312.
Utrechti egyetemi ktár 320.
Uzanne Octave 248.
Ürményi József 371, 373.
»Üstökös« szerk. 318.

Vadnay Károly 313.
Vajda-Hunyad 264.
Vajda János 273.
Vaknyomás 350.
Valencia 90.
Valentinus de Hungaria L. Magyarországi Bálint.
Valiero Silvester velenczei doge 20.
Vallás- és közokt. minisztérium, M. kir. — 72, 153, 157, 159, 183, 191—193, 197, 199, 203, 204, 219, 312, 315, 317, 319, 333, 393, 400, 403, 416—419.
Vandalus Mihály domokos barát 32.
Vander-Haeghen. 298.
Van de Velde Henry 357.
Van Dyck 132.
Vanier Jakab 272.
Varasd város tanácsa 317.
Varasdy Lajos 386, 387, 390.
Varia documenta historiam ecclesiasticam tangentia, XVI. sz.-i kézirat 268.
Varia opera theologica, XV. sz.-i kézirat 50.
Varia theologica, XV. sz.-i kézirat 32.
Varjú Elemér 24, 53, 108. 154, 169, 219, 256, 406, 416. — A gyulafehérvári Batthyány ktár (Budapest, 1899.) cz. műve 406.
Varságh Béla 194.
»Vasárnapi Újság« 62, 318.
Vasmegyei kultur-egyesület szombathelyi múzeuma ktára 333, 334, 418. — köteles példányai 418.
Vass Nep. János 371.
»Vaterland« 161.
Vácz 154. 381. —i múzeum-egylet 192.
Vág 196.
Vámbéry Rusztem 312.
Vámos 265.
Vámosy István 312.
Vándorktárak, Magyarországi — 196.
Váralja 265.
Városlőd 419.
Váró Ferencz 194.
Vásárhelyi Zsigmond 157, 320.
Vászonkötések 354, 355.
Vedder Elihu 243.
Velencze 20—23, 91, 117, 118, 124, 132, 158, 226, 303, 340, 345, 346, 353. —i áll. ltár 23, 346. —i Szent-Márk ktár 23.
Velits László 157.
Velke Vilmos »Zur frühesten Verbreitung der Druckkunst« cz. értekezése 89.
Venezuelai egyetem 319.
Verein für siebenbürg. Landeskunde 318.
Veresegyházi Szentyel Mihály L. Szentyel Mihály.
Verespataki aranybányák 349.
Veress Endre 346.
Veréczi Ferencz »Jesuita paterek titkai« cz. munkája 292. — »Lelki harcz« cz. munkája 292.
»Ver Sacrum« 136, 246.

Versaillesi nyilv. ktár 107.
Versus de Christo patiente, XV. sz.-i kézirat 52.
Veszely Károly 267, 274, 276, 277.
Veszprém 266, 317. —i egyházmegye 268. —i püspöki iroda 157.
Vécsey Tamás 391.
Véghely Dezső gyüjteménye a M. N. Múzeum ktárában 160, 162—164.
Vértesy Jenő 416.
Vicaire, Manuel de l' amatuer des livres du XIX. siècle 108.
Vida András 336.
Vidéki ktárak állami segélyezése 333, 334.
Vidier A. 307.
Vielhaber Gottfried 94.
Viesztner Borbála 55, 59.
Vignetták 231.
Villenbach 261.
Vimpácz 419.
Vincze Gábor 114.
Vinkh Mátyás benczés apát 93.
Virányi István, ifj. 204.
Virgilius 347.
Visegrád 63, 264.
Visk 419.
Vitéz János 50, 109, 266, 337, 342, 348.
Vitézy cs. czímerlevele (1675.) 392.
Vizay János József 273.
Vize Pál 67.
Vizsolyi Biblia L. Károly Gáspár.
Vocabularium biblicum duplex. XV. sz.-i kézirat 36.
Vogeler 246.
Voigt Pál 110.
Volf György 262, 277. — Christian 272.
Vollschmied Antal pesti könyvkötő 61.
Voltaire 272.
Von den Nutz der gotlichen Vorcht. XV. sz.-i kézirat 43.
Vörös Antal-féle gyüjtemény a M. N. Múzeum ktárában 392. Mátyás, Nyéki — »Dialogusa« 292.
Vredius, Olivarius, Genealogia comitum Flandriae 23.
Vuacheux F. 304. — »La bibliothèque des religieux Pénitents de la paroisse d' Ingouville« cz. dolgozata 304.
Vukovár város tanácsa 317.

Walcher Antal budai könyvkötő 60.
Waldvogel Prokopius 85, 87.
Wallau Henrik 87.
Walter Gerhard 272. — Gyula 157, 390. — János Mihály budai könyvkötő 59.
Wanyeczi Elias udv. kanczellár 277. — János egerszegi parochus 277.
Washington 72, 157. — i ktárak 189. — i Smithsonian Institution 72, 157, 199, 318, 390.
Wass József 320.
Watteau 231.
Weidmann-féle könyvkereskedés 318.
Weigl Sándor 312.
Weinland Frank 320.
Weinwurm Antal 313. — műintézete 80.
Wela, Jacobus de — 95.
Weltkronik, XV. sz.-i kézirat 45.
Wenczel Gusztáv 346.
Werbőczi István 182.
Werner zeneszerző kéziratai a M. N. Múzeum ktárában 160.
Wernschimmel, Carolus, Conpendium succintum theologiae moralis, XVIII. sz.-i kézirat 96.
Wesselényi ltár 204.
Wesselényi Miklós br. 2, 5.
Wesselovszky Ferencz 194.
Wessenberg 163.
Weszelin Pál, Oktató és vigasztaló praedikátiók (Debreczen, 1651.) 158.
Weszprémi István ktára 181.
Weydacher Ulrik 44.
White Gleeson 354, 355, 362.
Wiener 356.
»Wiener Zuschauer« 73, 161.
Wiesbaden 319.
Wigant János Mihály pesti könyvkereskedő 57.
Wild Leonard de Ratisbona 303.
Wimpffen gr. gyűjteménye 73, 163.
Wind Magdolna 61.

Wirsing János domokos barát 87.
Wislocki, Incunabula typographica Bibliothecae Universitatis Jagellonicae Cracoviensis (Krakó, 1900.) 125.
Wisslandt Jakab 51.
Wittenberg 111, 421. — i egyetem 421.
Wittich János budai közjegyző 34.
Woelmer czég 135.
Wolf József nagyváradi könyvnyomtató 369.
Wolfenbütteli herczegi ktár 177.
Wolphius János 65.
Wranyeczi Éliás 272.
Würzburg 87. — i fizikai és orvosi társulat 157.
Wütt Péter, Dreifache Glückseligkeit des Alt und Neuen Grosswardeins (Nagyvárad, 1752.) 368.
Wyss Arthur »Der Türkenkalender für 1455.« cz. munkája 88, 89.

Young 221.

Zabarella, Giacomo, Arbore e genealogia de Valerii 23. — Discendenze Regie e Imperiali della Casa Comnina 23.
Zaehnsdorff 356.
Zala vmegye 196.
Zanetti 20, 23.
Zamora 91.
Zay-ugróczi ltár 62.
Zádor Gyula 326.
Zágráb 161, 171, 317. 345. —i egyetem 319. —i horvát-szlavon-dalmát orsz. ltár 72. 157. —i statisztikai hivata 318.
Zákány Tamás 95.
Zárai József 154.
Zeiler Simon 273..
»Zeitschrift für Bücherfreunde« 102. 217. 330. 414.
Zenemű kéziratok a M. N. Múzeum ktárában 160.
Zeng 171, 345.
Zichlarz 357.
Zichy Géza gr. 199. — Jenő gr. 195, 198. — Mihály 250. 251.
Zimmert Károly 320.
Zirczi apátság 72, 157.
Zsolnay Antal 371, 381, 382.
Zombor 72.
Zólyom 419.
Zrinyi György 179, 182. — Ilona 276. — Kristóf 179. — Miklós 179.
Zuchenhammer János 272.
Zur Feyer der Entbindung Frau Chatarina von Tisza (Nagyvárad. 1799.) 380.
Zürich 174. —i polytechnikum 319.
Zsák Adolf 364, 366.
Zsedényi János 272.
Zsidó György János 272.
Zsigmond m. kir. 34, 73, 95, 164, 273, 277, 391. — adománylevele (1392.) a M. N. Múzeum ltárában 163. — supplicatiója (1435.) a M. N. Múzeum ltárában 163.
Zsolna 419.
Zsoltárkönyv kéziratok a gyulafehérvári Batthyány ktárban 38. 47.
Zsombori László 181.

A Magyar Könyvszemle új folyama.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát inditotta meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlönye, 1876 óta áll a haza tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozditására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait; beszámol az év gyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könytár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és specziális bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és külföldi bibliografiai irodalom termékeiről s figyelemmel kiséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként márczius, június szeptember és deczember hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben, több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 6 korona, a könyvárusi forgalomban 8 kor.; egy-egy füzet ára 2 kor., könyvárusi forgalomban 2 kor. 50 fillér.

Az előfizetési pénzeket a **Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala** fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények **a szerkesztő czimére a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi folyamából a II—XVI. köteteket egyenként 4 koronáért, együtt 40 koronáért bocsátjuk előfizetőink rendelkezésére. Megrendelések a Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához intézendők, mely az összeg előzetes beküldése esetén a szállitást bérmentesen eszközli.

Megjelent és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai hirlapirodalom 1899-ben. I. A magyar hirlapirodalom, id. Szinnyei Józseftől. II. A nem magyar nyelvű hirlapirodalom, Kereszty Istvántól. III. Folyóiratok, Kováts Lászlótól. Függelék: A magyar nyelvű hirlapok és folyóiratok statisztikája, id. Szinnyei Józseftől.* Ára 1 kor. 10 fillér.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque du Musée National Hongrois
sous la rédaction de M. le dr. Jules Schönherr.

Quatre livraisons par an; prix du volume 6 couronnes = 6 francs = 5 marcs. | Nouvelle série. IX. volume. 4. livraison. Octobre—Décembre 1901.

Sommaire.

Guillaume Fraknói. Manuscrits copiés dans la bibliothèque Korvina appartenants à la collection de M. Gustave Emich. (Avec une table et 3 facsimiles) ... 338

Elemér Czakó. L'art décoratif dans l'imprimerie. (III. article, avec 10 facsimiles.) ... 349

Louis Naményi. L'histoire de l'imprimerie à Nagyvárad. (III. article avec un facsimile.) ... 364

Paul Erdélyi. Le gradual de Apostag ... 386

Indicateur officiel. Rapport sur l'état de la bibliothèque du Musée Nat. Hongrois dans le III. trimestre de 1901 ... 388

Reglement de la bibliothèque de l'Université à Budapest ... 393

La bibliothèque Somogyi à Szeged en 1900—1901 ... 400

Litterature. Etienne Borsos. Catalogue et précis d'histoire de la bibliothèque du Collège reformé à Pápa. Par *L. D.* — Elemér Varjú, La bibliothèque Batthyány à Gyulafejérvár. Par —*ó.* — Nicolas Mocsáry. Bibliothéconomie elementaire. Par —*r.* — Edouard Rouveyre. Connaissances nécessaires à un bibliophile. Par *Paul Gulyás.* — Gutenberg Fest zu Mainz im Jahre 1900. Par *r.* — Revue des revues bibliographiques I. Revues hongroises. II. Revues etrangères ... 404

La litterature bibliographique hongroise dans la III. trimestre de 1901. Par **Ladislas Kováts** ... 414

Notices. Nominations et avancements dans la bibliothèque du Musée Nat. Hongrois. Réception de M. Joseph Szinnyei sen. dans l'Academie hongroise des sciences. (—*r.*) Les sciences bibliographiques à l'Université de Kolozsvár. Le dépot legal et les bibliothèques provinciales hongroises. La bibliothèque du collège à Debreczen. La bibliothèque du Musée de Kassa. Organisation des bibliothèques populaires. Exposition des miniatures dans la bibliothèque de la cour imp. et roy à Vienne. Donné à l'histoire de la bibliothèque à Brasso au XVI. siècle. *(Albert Grünn.)* L'ouvrage d'un étudiant à Kassa en 1602. *(L. K.)* Michel Szentyel imprimeur à Nagybánya. *(L. K.)* Un écrivain et imprimeur provincial au commencement de XIX. siècle *(G. A.)* ... 416

Changements dans l'état des imprimeries en Hongrie de 16. Septembre à 15. Decembre ... 422

Index des noms et des dates ... 423

Adresse de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle. Budapest, Muséz National Hongrois.*

Budapest. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.